

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematická teologie a filosofie

Petr Berdar

Současná rodina ve světle biblických výpovědí

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Mireia Ryšková, Dr. theol.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

29. 11. 2019

Bibliografická citace

Současná rodina ve světle biblických výpovědí [rukopis] : diplomová práce / Petr Berdar ; vedoucí práce: Mireia Ryšková. -- Praha, 2020. -- 86 s.

Anotace

Tato práce se zabývá povahou a podobou dnešní rodiny, která je založena na řádném manželství. Svá východiska nachází v teologických interpretacích pasáží bible, které se věnují tomuto tématu. Tato místa především představují rodinu jako Boží vůli pro člověka a za vzor manželské etiky předkládají jednání samotného Boha. V další části za pomoci výzkumu veřejného mínění představuje preference a postoje lidí v České republice k manželství, rodině a jiným formám společenského soužití. Tyto názory veřejnosti jsou následně porovnávány s realitou, jak ji předkládají statistiky Českého statistického úřadu zabývající se rozvody a sňatky. Poslední kapitoly pak věnují pozornost negativním vlivům rozvodu a faktorům, které vedou k narušení manželské jednoty. Dále také věnují pozornost mravním hodnotám posilujícím manželské role, vztahovou trvalost a „šťastnou rodinu“.

Klíčová slova

Manželství, rodina, nesezdaná soužití, rozvody.

Abstract

This diploma thesis deals with the character and form of today's family, which is based on traditional marriage. It draws its foundations from theological interpretations of biblical passages that address this topic. These passages primarily present the family as God's will for people and His behavior as the model for marital ethics. The next section introduces the preferences and attitudes of people from the Czech Republic based on public opinion polls towards marriage, family, and other forms of social coexistence. Afterward, these public opinions are compared with the reality, as presented by the Czech statistical office, which monitors divorces and marriages in the region. The last chapters

then focus on the negative effects of divorce and the factors which lead to the disruption of marital integrity. They also address the moral values that strengthen marital roles, relational permanency and “a healthy family”.

Keywords

Marriage, family, unmarried coexistence, divorce.

Počet znaků (včetně mezer): 174 828

Poděkování

Touto cestou děkuji svým životním láskám, dvěma dcerám a manželce. Bez jejich podpory a porozumění bych tuto práci jen stěží dokončil. Snad mi bude umožněno vynahradit jim veškerý čas, který jsem věnoval studiu místo jim. Děkuji všem svým blízkým, kteří mi věřili a na mé cestě studií mě podporovali a motivovali. Velice děkuji své vedoucí práce Doc. PhDr. Mireie Ryškové, Dr. theol., která trpělivě odpovídala na mé dotazy a jejíž rady byly pro mě velikým obohacím. V neposlední řadě děkuji Bohu, který mi dal šanci v tomto světě.

Obsah

Úvod	9
1. Biblický vývoj instituce manželství	11
1.1. Vztahová povaha člověka	11
1.2. Rovnost mezi mužem a ženou	13
1.3. Ustanovení manželství Bohem	15
2. Narušení Božího řádu	18
2.1. Vzpoura člověka	18
2.2. Pád člověka	19
3. Starozákonní model rodiny	21
3.1. Podoba rodiny	21
3.2. Žena ve společnosti.....	22
3.3. Zásnuby a svatba.....	23
3.4. Manželství jako smlouva	25
3.5. Rozvody	27
3.6. Hodnota ženy v izraelské pospolitosti	29
4. Trvalost manželského svazku pohledem Nového zákona.....	31
4.1. Manželství pohledem evangelií	31
4.2. Pavlův pohled na manželství	35
4.3. Domácí řády.....	37
4.4. Denominační pohled na manželství a rozvod	40
5. Manželství a rodina prostřednictvím výzkumu veřejného mínění v ČR v letech 1989-2017	44
5.1. Hodnoty a postoje české populace.....	44
5.2. Rozvodové tendence	49
6. Rozvody a sňatky pohledem statistik	52
6.1. Rozvodovost a sňatečnost v číslech.....	52
6.2. Legislativní příčiny vedoucí k rozvodům	54
6.3. Manželství „bez papíru“	55

7. Negativní dopady rozvodu	60
7.1. Vliv rozvodu na děti	60
7.2. Vliv rozvodu na dospělé	62
7.3. Role otce i matky na „zdravý“ vývoj dítěte	63
8. Pozitivní jevy manželství.....	65
8.1. Manželský slib věrnosti jako největší vyjádření svobody.....	65
8.2. Mravní řád pro rodinu	66
8.3. Proč je stále lepší žít v manželství než bez něj	71
Závěr.....	75
Prameny	81

Úvod

Rodina, slovo, které vyvolává bezesporu mnoho rozdílných pocitů. Jedněmi je opěvována, vyzdvihována nade vše a pokládána za základ společenského života, druhými je naopak považována za něco překonaného, co si tolik pozornosti jistě nezaslouží.

Každý člověk, který přijde na tento svět je zplozen spojením mužského a ženského prvku, což znamená, že potenciálně žádný člověk není osamocen, nýbrž má své rodiče a v obecném slova smyslu je součástí rodiny (ať už je právní vztah rodičů jakýkoli). Jelikož nám není známa společnost, která by nebyla postavená na rodině, jež představuje její nejmenší jednotku, můžeme rodinu považovat za jednu z nejstarších institucí v historii lidstva.

S její podobou se setkáváme hned na počátku lidských dějin, jak ji zaznamenává bible, kde prvními „snoubenci“ byli Adam a Eva a jejich „oddávajícím“ byl samotný Bůh. Jelikož je podle bible manželská instituce ustanovená Bohem, je to důvod, proč se jejím pohledem a názory na ni zabývat a případně v ní nacházet východiska pro dnešní rodinu. Proto mým tématem diplomové práce je současná rodina ve světle biblických výpovědí.

Prostřednictvím této práce se budeme zabývat problematikou rodiny, a to konkrétně trvalostí manželství, čímž se dotýkám rozvodovosti jakožto fenoménu současnosti, a také jejími podobami. I když z různých výzkumů veřejnosti vyplývá, že manželská rodina je stále vysokou hodnotou pro českou populaci, tak nakonec mnoho lidí zakládá rodiny bez manželské smlouvy, anebo se dokonce rozhodnou pro typ neúplné rodiny s jedním rodičem. V každém ohledu to přináší nové názory na tradiční rodinu (zakládající se na sezdaném manželství), a nejen sociologové si všímají změn, které tyto názory přinášejí do života rodin. Předmětem této práce tak je hledání odpovědi na otázku: „Proč by mělo být společenství muže a ženy (manželské a rodinné) trvalé a institucionalizované a jaké jsou pro to podmínky v současném světě?“

Rodina je pro nového člena, který přichází na svět, tím nejdůležitějším místem, jelikož by bez pomoci „rodičů“ nedokázal sám přežít. A nejen to. Rodina mu také poskytuje zázemí, pocit bezpečí a přijetí a je zdrojem socializace, která ho připravuje na život ve společnosti. Je tak proto jasné, že rodina je v každém ohledu velice zásadní, a to jak pro jedince v ní, tak pro společnost. Proto bychom měli o její „původní“ podobu nadále usilovat. I přesto, že nesezdaná manželství mohou být také trvalá (stejně tak, jako se i manželské rodiny mohou rozpadnout), a i ona mohou poskytnout svým členům všechny pozitivní sociální prvky, tak přesto ve své nejnítěžší podobě nejsou tímtež, co

představují řádná manželství. Z toho důvodu je cílem této práce na základě literatury obsahující data z výzkumných šetření a psychologicko-terapeutických a sociologických šetření prokázat, že řádně sezdané manželství má jednak silnější předpoklady pro svou trvalost, a dále že je stále tou nejlepší formou rodinného života, která přispívá svým členům k větší životní pohodě a orientaci. Mou metodou je teologická interpretace biblických textů z pohledu Apoštolské církve, jejíž jsem členem. Dále to je zkoumání odborné literatury a použití (aplikování) empirických dat (statistických údajů a výsledků výzkumu veřejného mínění) v dané oblasti.

Svou práci jsem rozdělil na pomyslné 4 části, z čehož ta první je výchozí pro všechny ostatní, jelikož obsahuje myšlenkový základ lidského bytí, podstaty, jeho určení a smyslu života, a tudíž z ní dále vycházím do tématu manželství a rodiny. V této části se tak snažím o biblický rozbor prvních tří kapitol knihy Genesis, kterou považuji za kolébkou lidstva, a ve které se dočítáme o Božích záměrech pro člověka ohledně života ve společenství, předně v tom nejužším, které člověk dokáže vytvořit. Druhá a třetí část je poté věnována podstatě manželství, postavení mužů a žen v něm, a to nejprve optikou Starého a poté Nového zákona. Sleduji v nich Boží záměr trvalosti manželství, a tudíž se zde věnuji otázkám manželské smlouvy, ale i rozvodu a jeho možných příčin. V části Nového zákona se poté zvláště obracím k výrookům Ježíše Krista o manželství v jeho debatách se zákoníky a farizeji, a dále k „domácím řádům“ psaným apoštolem Pavlem (především v listu Efezským), které doplňují manželský ideál, jak byl Bohem zamýšlen a Ježíšem deklarován. V poslední části se snažím o podchycení současné situace v České republice na poli zakládání manželství, volných svazků či typu rodin s jedním rodičem a negativních vlivů doprovázející manželství, která se rozvádějí. Tato část je praktickým oddílem práce, kde se snažím vycházet předně ze statistik vydaných Českým statistickým úřadem a z výzkumu veřejného mínění o postojích a hodnotách v České republice, který byl proveden L. Rabušicem a B. E. Chromkovou Manea a který mapuje názory lidí od 90. let minulého století do současnosti. Pro názorovou přehlednost vždy pod textem přikládám vybrané tabulky ze zmíněného šetření, čímž ovšem práce přesahuje stanovený limit znaků určený pro tento druh práce. Dále se snažím opírat o výzkumy v této oblasti především vydané Českým statistickým úřadem, které následně tvoří základ pro mé závěry.

1. Biblický vývoj instituce manželství

„Rodina jako základ státu“, není jen známou větou sociologie, ale směle můžeme konstatovat, že je také skutečností každé společnosti. Bez zdravé rodiny není myslitelná zdravá společnost. I přesto, že instituce rodiny má dnes různé podoby, stále platí to, že se v ní člověk učí sociálnímu životu, který je pro společnost velmi prospěšný. To činí z domácnosti, jak rodinu nazývá Aristoteles ve svém díle *Politika*, základní nejmenší jednotku¹, která podle něj tvoří pevný základ společnosti.²

Rodina v lidském rodě se tak ukazuje být velice důležitá. Vzniká manželstvím, tedy společenstvím lidí (záměrně zde nepíši společenstvím dvou lidí, jelikož historie lidstva zná i polygamní svazky, i když těmi se v práci zabývat nebudu). Již od nepaměti se lidé žení a vdávají, a pokud bychom snad chtěli najít první manželský pár, jestli o nich takto směle můžeme hovořit, tak bychom se museli přenést až na samotný počátek lidských dějin. Tuto pozici nám nabízí bible, kde na prvních stranách čteme o „podobě manželství“.

1.1. Vztahová povaha člověka

Bible na svých prvních stránkách píše o Bohu, který je Stvořitelem všeho živého i neživého. Podle ní tedy nic nenabylo své existence samo o sobě, nýbrž to byl svobodný akt Boha Hospodina. Právem je proto život považován za dar. Kniha Genesis tak podává záznam o stvoření země, světla (slunce, měsíc, hvězdy), fauny a flóry během šesti dnů. V šestém stvořitelském dnu pak Bůh učinil člověka, a to tehdy, kdy mu připravil nejen prostor, ale i vše potřebné k jeho existenci.³

I přesto, že základním předmětem první kapitoly Genesis je stvoření života, tato kniha nechce být odpovědí na otázku: jak to všechno vzniklo, nýbrž se ptá: proč to všechno vzniklo a existuje? Na otázku, která se ptá po smyslu existence, např. odpovídá J. M. Lochman: „Všechno stvoření je jistě plodem a předmětem lásky Boha, jehož je přece láska nejvlastnější podstatou“, a proto i člověk byl stvořen k tomu, „aby žil v obecnství s Bohem“.⁴ Tím se tato zvěst ve svém pozitivním pohledu na smysl stvoření lidí liší od

---

¹ REZEK, Petr. *Aristotelés. Politika*, s. 42. (Z důvodu zbytečného narůstání délky práce cituji v poznámkách ve zkrácené podobě. Plné znění bibliografických údajů se nacházejí v seznamu literatury na konci práce. Pro biblický text, pokud není uvedeno jinak, používám „*Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*.“)

² Tamtéž, s. 19

³ Starý zákon podává dvě zprávy o stvoření. Gn 1,1-2,4a představuje tu mladší, která se nazývá „kněžský kodex“ a tu starší zvanou „jahvistická“ tvoří oddíl Gn 2,4b-25.

⁴ ŽÁK, Vladimír. *Na počátku*, s. 29

dřívějších babylonských mytologických textů, které také podávají zprávu o začátcích existence našeho světa a lidí.⁵ Myšlenku schopnosti obecnství člověka a Boha pak také podtrhují výklady sedmého stvořitelského dne, který se nazývá „den odpočinutí“. Podle nich ho tedy Bůh daroval člověku, aby ho strávil v obecnství s Hospodinem.⁶

Připojí-li se k tomu, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, aby tvořili fyzickou, duchovní i duševní jednotu (Gn 1,26nn), tak směle můžeme hovořit o jeho vztahové přirozenosti jako základním lidském vybavení. Člověk byl tedy stvořen nejen se schopností, ale i s potřebou vytvářet společenství, předně s Bohem, ale i s druhými lidmi.⁷ Vztahový aspekt člověka je pak základním stavebním kamenem, na kterém je možné založit tak velice úzký vztah, kterým zajisté manželství je.

Povahový rys člověka jako součást jeho přirozenosti je v neposlední řadě dán samotným obrazem Boha, který se zrcadlí v člověku (Gn 1,26-28a). V těchto verších (a stejně tak i v Gn 5,1n) je vedle sebe postaven „obraz“ a stvoření muže a ženy. Při stvoření člověka je použito hebrejské slovo „*ádám*“, čímž není myšleno jednotlivé mužské bytí, nýbrž představuje rod: člověk. Z toho plyne, že člověkem je jak muž, tak žena. Oba dva mají stejné jméno „Adam“. Tedy toto slovo má kolektivní význam a znamená lidstvo, v konkrétní existenci pak dvojpohlavnost: muže a ženu. Hebrejský jazyk to vyjadřuje jako „*iš*“ a „*iššáh*“.⁸ To naznačuje, že Boží obraz má také vztahovou povahu a aspekt, ve kterém vztah mezi mužem a ženou odráží Boží obraz.⁹ Dokonce vztáhnutí Božího obrazu na muže a ženu umožňuje Bohu vnímat i přes ženské črty a rysy ženské lásky (srov. Iz 49,15 a 66,13; Nu 11,12).¹⁰

V neposlední řadě v. 26-28 také potvrzují vztahovost člověka. Příkaz o plození a rozmnožování je oproti v. 22, který je mířen živočichům, rozšířen o slova „... *Bůh jim řekl*“. To upozorňuje na osobní vztah mezi Bohem a člověkem, který se tak stává Božím partnerem. Za druhé samotné rozmnožování lidí pohlavní cestou ukazuje na úzký vztah

---

⁵ Srov. epos „Enuma eliš“ (=Když nahoře) nebo mýtus o Atrachasisovi (o stvoření člověka), kde podle tohoto mýtu bohové stvořili lidi, aby konali nutnou práci. Smyslem stvoření člověka tedy je, aby byl pracovním otrokem bohů. STRUPPE, Ursula. *Jak porozumět Bibli: úvod do Starého a Nového zákona*, s. 33

⁶ BÍČ, Miloš. *Svíce nohám mým*, s. 31

⁷ Třetí rozměr vztahu, který člověk utváří s mimolidským světem (příroda, zvířata), se pak odvozuje od příkazu daného Bohem, aby člověk nad ním panoval (Gn 1,2b), obdělával jej a střežil (Gn 2,15).

⁸ MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 121

⁹ CHAN, Simon. *Člověk a hřích*, s. 57

¹⁰ DUBOVSKÝ, Peter. *Genesis. Komentáře k Starému zákonu*, s. 78

jednoho s druhým a slova o podmanění země zase uvádějí člověka do vztahu se živým stvořením.¹¹

1.2. Rovnost mezi mužem a ženou

Pokud tedy chceme vypovědět něco základního o člověku, pak to, že je vztahovou bytostí. Setkání s Bohem je pro člověka základní a nepostradatelné, ale i vztahy mezi lidmi jsou nutnou stránkou lidského života. Mezi nimi zaujímá základní místo vztah mezi mužem a ženou.¹² Aby tento vztah (potažmo jakýkoli lidský vztah) mohl fungovat podle Božího řádu, tedy tak, jak Bůh původně zamýšlel, pak musí stát na základech rovnosti. Z předešlé kapitoly jasně vyplývá, že člověk (muž i žena) stojí před Bohem na stejné úrovni, a to proto, že oba dva jsou nositeli Božího obrazu stejným dílem.¹³ Tento obraz také dává základ stejnému postavení mezi lidmi navzájem. Ovšem motivů ukazujících k rovnoprávnosti lidí je v starobylém textu více.

Ve verších Gn 2,18-22 čteme, že se Bůh rozhodl učinit člověku (*ádám*) rovnocenného partnera. Bůh ví, že osamocený jedinec nemůže být člověkem, a tedy ani Božím protějškem, proto také ono Boží zvolání: „*Není dobré, aby byl člověk (muž) sám.*“ A protože se mezi živočištvem nenašla k muži „odpovídající pomoc“, dochází ke stvoření ženy.¹⁴ Pokud by se tento tradiční výklad chápal špatně, mohl by vést ke snižování hodnoty ženy, vždyť byla stvořena jako druhá. Nicméně Boží stvořitelství řád nezná nadřazenost jednoho nad druhým. K té dochází až po pádu lidí.

Abychom mohli správně pochopit, jaký je vzájemný vztah mezi lidmi, je potřeba správně vyložit text o stvoření ženy z mužova žebra. Miloš Bič ve svém výkladu ukazuje na to, že žena byla stvořena (hebr. *bárá*) již společně s mužem (viz Gn 1,27; 5,2), kde se nejprve hovoří o člověku v jednotném čísle, ale náhle se přechází v množné. Proto verše popisující to, jak Hospodin utvořil ženu z žebra, které vzal z člověka, a přivedl ji k němu (Gn 2,22), nehovoří o jejím stvoření a neřeší otázku prvenství, nýbrž vztah mezi oběma. Své tvrzení odvozuje z výkladu slovesa (utvořil, hebr. *bánáh*) použitého v původním textu, což doslova znamená „budování“, a nesmí se zaměnit se slovesy „stvořit“ (*bárá*, Gn 1,27) či „učinit“ (*ásáh*, Gn 1,26). Sloveso (*bánáh*) se spíše užívá, když jde o stavbu oltářů a chrámů. Navíc výraz (hebr. *cělá*) se vyskytuje ve smyslu žebro jen zde. Všude

---

¹¹ DUBOVSKÝ, Peter. *Genesis. Komentáře k Starému zákonu*, s. 79

¹² BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*, s. 34

¹³ Biblická zpráva o stvoření člověka ostře kontrastuje s řeckými a římskými mýty, které rozhodně rovnost mezi mužem a ženou nepodporovaly, ale naopak. DRÁPAL, Dan. *Emancipace žen v církvi?*, s. 13-14

¹⁴ ŽÁK, Vladimír. *Na počátku*, s. 46

jinde označuje bok, boční stěnu, např. oltáře, Boží schrány, či chrámu. Bible tak napovídá, že Bůh obecně mužem a ženou „buduje“ přímo svůj chrám. Je pravděpodobné, že takto tomu mohl rozumět apoštol Pavel, když psal svůj dopis do Korintu: „Nevíte, že jste chrám Boží?“ (1K 3,16; 6,19).¹⁵

Obraz budování Božího chrámu, který Pavel užívá a pro který mu je starozákonní příběh o „utvoření“ ženy z žebra předlohou, je pro pochopení správného vztahu mezi mužem a ženou klíčový. Ukazuje nám, že oba dva jsou jakýmsi stavebním materiálem pro jeho výstavbu a z toho plynoucí odpovědnost každého z nich, zda taková stavba bude stát, či nikoli. Dále dovoluje rozmyslet nad postavením ženy před mužem, když je utvořena z žebra. Není mu nadřazená, jelikož nepochází z hlavy, ale ani podřazená, kde by se po ní „šlapalo“, jelikož není z nohou. Žebro, které je nejbližší srdci a chrání jej, symbolizuje její místo, které je co nejbližší muži; má mu být po boku, jako rovnocenná partnerka. Také to naznačuje, jak niterný a srdečný má být vztah mezi oběma. Žena je oporou muže stejně jako jsou kosti (žebro) pro tělo, které ho drží vzpřímeně.¹⁶ Je tak pravděpodobné, že prostřednictvím tohoto symbolu chce biblický text zřejmě vyjádřit především rovnost vztahu muže a ženy.¹⁷

P. Dubovský ve svém komentáři k Starému zákonu k tomuto obrazu ještě přidává úvahu nad úlohou muže. Ta vychází z polohy žebra, jehož místo je pod mužovým ramenem, což symbolizuje jeho úlohu ochránce. A také to ukazuje na jeho lásku k ní, jelikož je nejbližší jeho srdci. Dále k tomu dodává, že tento obraz „ženy z žebra“ neměl pouze povzbudit, ale je v něm zachycený starověký izraelský ideál manželství, který představuje vztah poznačený harmonií a důvěrou mezi partnery.¹⁸

Muž má tak jedinečnou šanci si uvědomit důležitost i nepostradatelnost ženy pro svůj život. Tento vztah, kterým se buduje Boží chrám, je ale také velmi křehký. Jakékoli trhliny v tomto společenství muže a ženy, které se nezacelí, ohrožují stabilitu celé stavby. A tak v tomto obrazu vynikne jedinečná hodnota spojení obou a velká odpovědnost obou za udržení tohoto vztahu. V neposlední řadě jejich vzájemná podpora umožňuje také společenství mezi lidmi (Kaz 4,9n).¹⁹

Záznam v Genesis o stvoření člověka k Božímu obrazu tak klade základ nejenom pro stejné postavení lidí před Bohem, ale také mezi lidmi navzájem. Verše z Gn 2, ve kterých

---

¹⁵ BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona I.*, s. 250

¹⁶ BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*, s. 71-72

¹⁷ BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*, s. 34

¹⁸ DUBOVSKÝ, Peter. *Genesis. Komentáře k Starému zákonu*, s. 141

¹⁹ Tamtéž, s. 139

je žena utvořena z mužova žebra, nechtějí podtrhnout podřízený stav ženy, ve kterém se v pozdější patriarchální době ocitala, naopak jejich smyslem bylo připomenout původní rovnoprávné určení muže a ženy. V něm je žena vnímána jako pomocnice muže, jako někdo, kdo mu svou identitou pomáhá si uvědomit tu jeho. Biblické učení o člověku tak pokládá základ rovnosti lidí bez ohledu na rasu, pohlaví či věk. To určuje vzájemnou morálku. Staví nás před výzvou s každým jednat tak, abychom vzájemně rozvíjeli lidství, ne ho ničili.

1.3. Ustanovení manželství Bohem

Žena je tedy utvořena jako rovnocenná pomocnice pro muže, který ji přijímá z rukou Božích jako dar a poznává ji jako tu, která ho doplňuje po všech stránkách. Muž svou radost z ženy neskrývá a vyjadřuje ji poetickým zvoláním: „*Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla.*“ (Gn 2,23a). Stejně jako předešlý obraz chrámu ukazuje na vnitřní i vnější jednotu a společenství, tak podobně slova „*má kost*“ a „*mé tělo*“ ukazují tímto směrem (2S 5,1; 1Pa 11,1).²⁰ Jde o silné vyjádření nejužšího společenství. Mužovo zvolání bychom také mohli nazvat i vyznáním lásky, jehož protějšek slov zdůrazňující sounáležitost a nerozlučitelnost obou slyšíme pronášet tentokrát z úst ženy z Písni písní: „*Já jsem svého milého a můj milý je můj...*“ (Pís 6,3).²¹

Hloubka vzájemného vztahu muže a ženy je také zdůrazněna druhou částí verše, kde se hovoří o tom, že muž opustí svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem (Gn 2,23b). Mezi nimi tak vzniká silné „intimní“ pouto, podobné tomu, jaké je vlastní manželství.²² I když tedy námi uvedený starozákonní oddíl přímo nehovoří o spojení obou lidí striktně ve smyslu manželském, tak přesto Nový zákon tyto verše s manželským svazkem spojuje (Mt 19,5n; Ef 5,31n). Ježíš onu vzniklou jednotu v oddíle u Matouše považuje za nerozlučitelnou, a tato nerozlučitelnost je podstatou manželství. Tato zpráva tak ukazuje na jedinečný vztah manžela a manželky a slouží jako obraz vztahu Boha a jeho lidu (Oz 1-3) i Krista a jeho církve (Ef 5,22-33).²³

Žena byla stvořena podobná muži jako ta, která ho ve své odlišnosti doplňuje, aby s ním tvořila jedno tělo.²⁴ I když Boží řád nepřipouští mezi mužem a ženou žádný rozdíl, který by měl vést k nerovnosti, přece jen je s jistou zásadní odlišností Bůh stvořil, a to

---

²⁰ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 34

²¹ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad, viz poznámka pod čarou.

²² <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=23543>, první kapitola, články 12, 13.

²³ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 580

²⁴ Kompendium sociální nauky církve, s. 147

v pohlaví. Je to nejvšeobecnější rozdíl, jaký mezi mužem a ženou dokážeme nalézt. A právě tento rozdíl je symbolem všech rozdílů mezi nimi (tělesných a psychických). Na základě toho jsou muž i žena sobě vzdáleni a zároveň do jisté míry i neúplní. Tato Bohem chtěná různost paradoxně nezpůsobuje jejich rozluky, ale naopak působí vzájemnou přitažlivost, ve které spočívá důvod, proč muž opustí své nejbližší lidi (otce a matku). Tedy dokonalým celkem (jednotou) se stávají až ve vzájemném spojení. Manželství je tak vrcholem stvoření, podle v. 23 a 24 v druhé kapitole Genesis, protože se v něm rozdíl vepsaný do pohlaví stává principem touhy a vede k manželské smlouvě, jednotě a společenství. Vzniklá jednota ze dvou odlišných těl je důsledkem svobody a lásky, nikoli nepřítomnosti nebo potlačení rozdílů.²⁵ Odlišnost v pohlaví potvrzuje jejich komplementaritu. Jsou si vzájemnou pomocí a doplňují se v mnoha směrech. Jde o vzájemnou odkázanost, sounáležitost, důvěru a blízkost ženy a muže.²⁶ Na základě toho lze říct, že manželství (nejtěsnější společenství mezi mužem a ženou) a rodina jsou Boží vůlí pro člověka.

Židovská tradice ze zmíněných veršů odvozuje, že rození dětí v manželství je základním účelem rodiny.²⁷ Sexualitu tak můžeme považovat za pozitivní dar, neboť „plození“, které je jejím důsledkem, je Bohem považováno za požehnání. Není tedy proč považovat tělesné spojení za něco špatného nebo jen účelového.²⁸ Dvojí pohlaví u lidí umožňuje lidem ještě plněji a opravdověji být „obrazy Boha“, mít podíl na stvořitelské činnosti, na předávání lidského života.²⁹ Ovšem společně s tímto darem sexuality jde ruku v ruce i velká odpovědnost. Proto by měl být omezen pouze na manželský styk.

Tento sexuální pud má sloužit dobré věci; neměl by se změnit v modlu a stát se nejdůležitější věcí v životě. Udělat to by znamenalo pokřivit skutečnou lidskou přirozenost.³⁰ Sexuální spojení manželů je tak vrcholným vyjádřením jejich vzájemného vztahu, nikoli však tím nejdůležitějším, jelikož jednota v manželství znamená víc než jen to. Fyzické spojení spíše doplňuje jednotu srdce a myslí muže a ženy, jak napovídá sloveso „*přilne ke své ženě...*“. V hebrejském originále znamená sloveso „přilnout“ těsný

---

²⁵ DUBOVSKÝ, Peter. Genesis. Komentáře k Starému zákonu, s. 143-144

²⁶ MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 120

²⁷ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 214

²⁸ Např. v teologii sv. Augustina bychom našli názor, že plození je jediným smyslem sexuálního života, který je manželství vlastní. Proto také jedině manželský akt, který směřuje k plození, je zcela bez hříchu. Ostatní důvody, které vedou k sexuálnímu aktu, tedy bez jasného cíle zplodit potomka, nejsou povolovány, ale odpouštějí se. Srov. HOŠEK, Radislav (ed.). Aurelius Augustinus. *Říman, člověk, světec*, s. 269

²⁹ RYŠKOVÁ, Mireia. *Stručný úvod do Písma sv. Starý zákon*, s. 67

³⁰ CHAN, Simon. *Člověk a hřích*, s. 22

soulad, fyzické i vnitřní přilnutí, a užívá se také k popisu sjednocení s Bohem. Tím se naznačuje nejenom manželská jednota ve svojí pohlavní a tělesné dimenzi, ale také v dobrovolné odevzdanosti lásky.³¹ V této jednotě se stávají „jedním tělem“. Tato jednota je dobrá, správná a krásná zkušenost, pokud je doprovázena láskou a odpovědností v rozhodnutí žít společně celý život.³²

„Instituci“ manželství, ve smyslu společenství muže a ženy můžeme považovat za víc než jen vzájemnou domluvu na společném životě; jedná se předně o Boží záměr pro člověka. Bůh tedy dal základ vzniku této lidské instituci a její základní povaha je výsledkem vztahového aspektu lidské přirozenosti, která je dána samotným obrazem Boha, který se v člověku zrcadlí.

---

³¹ <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=23543>, první kapitola, článek 13

³² CHAN, Simon. *Člověk a hřích*, s. 58

2. Narušení Božího řádu

Z předešlého oddílu vyplývá, že Bůh nestvořil člověka jako trosečníka na pustém ostrově, nýbrž jako společenskou bytost, a zasadil ho do prostředí, kde vztahovost může uplatňovat. Následně v tomto prostředí je pro člověka společenství s Bohem to nejdůležitější, jelikož všechny ostatní vztahy zůstanou poplatné stvořitelskému řádu jen do té míry, do jaké bude zdravý tento základní vztah. Nejvrcholnější mezilidskou podobu společenství pak spatřujeme ve spojení muže a ženy, kteří tak vytvářejí dokonalou „manželskou“ jednotu. Jejich harmonické souznění je vyjádřeno posledním veršem druhé kapitoly Genesis: „*Oba dva byli nazí, člověk i jeho žena, ale nestyděli se.*“

Tento dovětek ukazuje na jejich čistý a neporušený vztah. Člověk žil v zahradě, kterou Bůh vysadil, v plné závislosti na něm, jako na svém Stvořiteli, ba dokonce jako na svém Otci, a to se odráželo i ve vztahu mezi ním a ženou, i mezi člověkem a přírodou. Je to stav bez viny.³³ Ovšem následující události v knize Genesis ukazují, že o tento stav budou muset první lidé bojovat. Jakmile tento boj prohrají, harmonický a radostný stav skutečnosti se promění v lidskou tragédii.

2.1. Vzpouřa člověka

O vzpouře člověka proti Bohu hovoří třetí kapitola knihy Genesis. V ní je žena sváděna hadem k tomu, aby přestoupila Bohem vydaný zákaz jezení ze stromu poznání dobrého a zlého (Gn 2,17.3,1). V den, kdy by z něho pojedli, propadnou smrti (Gn 2,16n). Toto ovoce bylo však velice lákavé na pohled, a navíc slibující vševědoucnost (Gn 3,6). Had využil příležitosti a ve své řeči k ženě vyvrátil Boží zákaz a slíbil, že po sněžení ovoce se jim otevrou oči a budou znát jako Bůh dobré a zlé (Gn 3,4n).³⁴ To vyvolalo v ženě silné pokušení vyrovnat se Bohu, kterému podlehla. Vzala zakázané ovoce, nabídla svému muži a jedli spolu.

Had se ve své řeči k ženě stáčí k autorovi zákazu, jehož výroky a jehož osobu chce u ní snížit.³⁵ Tím ženu přivede k pochybnostem. Had zde vystupuje jako jakýsi pokušitel, který snad hraje určitou roli v Božím prověřování věrnosti prvních lidí.³⁶ Před člověkem se tak otvírají dvě cesty, mezi kterými musí volit. Na jedné straně je to vztah s Bohem,

---

³³ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 34

³⁴ V zákazu jedení ze „stromu poznání dobrého a zlého“ šlo o to zabránit lidem získat vládu nad dobrým a zlým, a tím získat dispoziční právo na všechno, i na člověka a na Boha. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 36

³⁵ DUBOVSKÝ, Peter. *Genesis. Komentáře k Starému zákonu*, s. 151

³⁶ HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*, s. 207

který se vyznačuje především jeho závislostí na svém Stvořiteli, kterým je zajišťován po všech stránkách a za druhé je to nezávislý život na Bohu, který je poznamenaný pýchou, neposlušností, nevěrností a domýšlivostí. Místo Boží otcovské péče, ze které se první lidé těšili každý den, si dobrovolně vybrali cestu, která znamenala odloučení od Boží tváře.

2.2. Pád člověka

Původní harmonický stav bez viny, který by se dal charakterizovat otevřeností ve společenství, láskou, důvěrou a jistotou, byl ztracený. Místo něj přichází strach, útek, izolace, obviňování (Gn 3,8-13). Jediné, co lidé viděli, když se jim otevřely oči, byla jejich nahota, která v nich vyvolala hanbu (Gn 3,10). Boha se začali bát, a proto se před ním ukryli. Tím byla vzájemná důvěrnost a nevinnost zbořena. Hřích, kterého se lidé dopustili, si tak vybral svoji daň. Odcizil je od Boha, navzájem mezi sebou, a dokonce porušil i vztah člověka k přírodě. Poznání, které obdrželi, nebylo to, co očekávali, mělo spíše destruktivní povahu.

V biblickém příběhu následuje zpráva o potrestání všech tří aktérů, co se na hříchu podíleli, a vyhnání lidí z Boží blízkosti.³⁷ Vedle trestu hada, který musí lézt po břiše (Gn 3,14) a muže, kterému bude země již při obdělávání nepříznivá, vlivem čeho se mu práce stane velice obtížnou (Gn 3,17-19), tak zaznívá také trest pro ženu. Nejenom, že těhotenství se pro ni stane bolestivou zkušeností, ale také bude dychtit po svém muži, ale ten nad ní bude vládnout (Gn 3,16). Mužova nadvláda je pak podtrhnuta ve v. 20, kdy hromadné jméno člověk (*ádám*) si muž ponechává jako své vlastní (Adam) a ženu (*iššáh*) nazve Evou. Nyní tedy Adam dává jméno ženě a tím je vyjádřena její podřízenost muži, který se tím prohlásil za jejího pána.³⁸ V otázce manželství pak judaistická tradice odvozuje manželovy vlastnické nároky na ženu na základě zdůraznění, že právě ona byla stvořena z mužova žebra.³⁹

Dopad trestu ženy byl dalekosáhlý. V patriarchální době, ve které se odehrávají následující biblické příběhy, měly ženy (až na některé výjimky) podřadnější roli, někdy se musely dělit o domácnost společně s jinými ženami či manželkami svého manžela. Na odlišné postavení žen ve společnosti, kde jejich práva byla nižší než u mužů, poukazují také příběhy v evangeliích v Novém zákoně.

---

³⁷ Z Písma je zřejmé, že za hřích byli odpovědni jak muž, tak žena rovným dílem. Opět si lze všimnout, jak ostře zní biblická zpráva proti řeckým pověstem, ve kterých je příchod zla na svět přičítán ženě.

DRÁPAL, Dan. *Emancipace žen v církvi?*, s. 15

³⁸ BIČ, Miloš. *Svíce nohám mým*, s. 32

³⁹ NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 83

Hořké důsledky prvotního hříchu dále zažívali Adam s Evou „přímo na své kůži“ i po vyhnání z ráje, a to, když se v Gn 4 dočítáme o bratrovraždě v jejich rodině. Na této i dalších událostech se jen ukazuje síla hříchu v lidských dějinách a nakolik má porušený vztah k Bohu za následek i porušené vztahy mezi lidmi.⁴⁰

---

⁴⁰ BÍČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona I.*, s. 255

3. Starozákonní model rodiny

I přesto, že podle Gn 2,24 zaznívá zcela jasně, že za vznikem nové rodiny stojí mužovo opuštění rodičů a přilnutí ke své ženě, kdy se stanou jedním tělem, si biblický čtenář nemůže nevšimnout, že v poměrech starozákonní doby je taková praxe nevídaná. V této době měl ve společnosti i domácnosti převahu muž a žena byla ta, která ho následovala. Snad jen ve výjimečných případech, tomu bylo naopak, jako např. přiřazení Jákoba do Lábanova domu (Gn 29,15-30).

3.1. Podoba rodiny

Rodina v izraelské pospolitosti zaujímala přední místo. Založit rodinu (vejít do manželského svazku a zplodit děti), bylo proto pro Izraelce něco tak přirozeného, že dokonce chybí ve Starém zákoně hebrejský výraz pro starého mládence.⁴¹ Avšak jejich pojetí rodiny je značně odlišné od naší současné skutečnosti. Těžko bychom hledali výraz, který by odpovídal dnešní představě o rodině (otec, matka, děti). Zřejmě nejbližší termín našemu pojetí rodiny, je „*bajit*“, tedy dům. Tímto termínem však bible může označit i celý národ (Iz 5,7). Víc zpřesňujícím by pak bylo „*bét áb*“, otcovský dům. Nejčastější termín, který se překládá jako rodina, je „*mišpacha*“, což spíše ale znamená klan (čeleď).⁴²

Z výše řečeného vyplývá, že na starozákonní izraelskou rodinu se musíme dívat jako „velkorodinu“, v níž vedle sebe žijí kromě muže, jeho ženy (popř. jeho žen), jeho dětí, otroků a otrokyň také ženatí synové a jiní závislí příbuzní (např. Lot v Abrahamově rodině podle Gn 12n).⁴³ Četnost členů takové rozšířené rodiny se ovšem v různých dobách měnil. Časem se zmenšovaly, a to tehdy, když ustával jejich kočovný způsob života a rody se začaly usazovat v stálých domovech.⁴⁴

Význam rodiny pro společnost byl veliký a v jistých otázkách hrála rodina nezastupitelnou roli. Její vysoké hodnocení vyplývá z jejího hlavního smyslu, kterým je plození potomků. Jen tak je Izrael udržován a roste.⁴⁵ Prostřednictvím rodiny se také předávala náboženská tradice, která byla později písemně zaznamenána.⁴⁶ Tento úkol připadal otci (Ex 10,2; 12,26; Dt 4,9 aj.). Rodinné prostředí tak bylo místem, kde dítě poprvé slyšelo o Bohu a na příkladu rodičů se mělo učit jej ctít a milovat.⁴⁷ Dokonce

---

⁴¹ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 580

⁴² Tamtéž, s. 869

⁴³ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*, s. 113

⁴⁴ JAKOUBKOVÁ, Alena, ed. *Encyklopedie Bible*, s. 162

⁴⁵ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového Zákona*, s. 150

⁴⁶ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské. Všeobecný úvod do Písma svatého*, s. 24

⁴⁷ BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona I*, s. 80

i pohledem do Nového zákona na rodinu uvidíme její nemalý význam v předávání křesťanské víry, jelikož „domov“ (konkrétní rodina) bylo místem setkávání věřících, kde se vyučovalo a hlásalo evangelium (Sk 5,42).

Izraelská rodina je tedy společností kultickou, ve které je muž její hlavou. Tzn., že otec je také knězem, který je prostředníkem mezi členy rodiny a Hospodinem. On je ten, kdo pronáší modlitby, přináší oběti a také má právo trestat. Jemu připadá i úloha učitele.⁴⁸ Výsadní postavení muže ve společnosti a rodině je dáno patriarchálním uspořádáním společnosti, které bylo v celém staroorientálním světě, v době biblických příběhů, běžné.

3.2. Žena ve společnosti

Z výše řečeného vyplývá, že žena má v patriarchální společnosti odlišné postavení od muže, ale i od dětí nebo otroků. Než se dívka provdala a opustila původní domov, byla vydaná na milost a nemilost svého otce. Ten měl podle tehdejších platných zákonů plnou moc ji dokonce i prodat do otroctví. A protože tato praxe nebyla zřejmě ojedinělá, tak tento těžký úděl žen Izraelský zákoník alespoň z části mírnil (Ex 21,7-11). Jakmile dívka dovršila 12 let, byla považována za dospělé, a tudíž i způsobilou ke vdávání, u chlapce to bylo o rok později.⁴⁹

Pokud šlo o dcery, tak otec mohl obětovat i jejich čest, aby prokázal svou pohostinnost, jak lze vidět na příběhu Lota (Gn 19,8).⁵⁰ Nicméně i přes tyto skutečnosti je relevantní se domnívat, že v mnohých vztazích se odrážela opravdová rodičovská láska k děvčatům.

Odlišné postavení žen a mužů lze pozorovat již od raného věku. Veškerá pozornost byla totiž upnutá na narození syna. Zvláštní postavení pak zaujímal prvorozený, na kterého připadal dvojnásobný dědičný podíl (Dt 21,16nn), po smrti otce se stal hlavou rodiny a měl právo na zvláštní požehnání (Gn 27).⁵¹ Ovšem biblická vyprávění dokládají i tu skutečnost, kdy otec prokazoval zvláštní přízeň svému nejmladšímu, jako tomu bylo např. u Josefa a Benjamína. Dcera v zásadě mohla dědit jen v případě, že v rodině nebyl syn (Nu 27,8; 36,8).⁵²

O výchovu dětí se v prvních letech starala matka. V pozdějším věku, pokud se jednalo o chlapce, se výchovy ujímal otec. Dívka zůstala u matky, která ji učila domácím pracím. Tato činnost jí zůstávala i po tom, co se vdala, a pokud nebyly v domě otrokyně, tak

---

⁴⁸ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového Zákona*, s. 149

⁴⁹ JAKOUBKOVÁ, Alena, ed. *Encyklopedie Bible*, s. 165

⁵⁰ BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*, s. 88

⁵¹ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské. Všeobecný úvod do Písma svatého*, s. 24

⁵² DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 870

musela vykonávat i ty nejtěžší práce, jako např. nošení vody, mletí mouky apod.⁵³ V pozdější novozákonní době vznikaly při synagógách školy, ve kterých se chlapci učili základním dovednostem: počítat, psát, hrát na hudební nástroj, a především byli vyučeni od svého otce řemeslu.⁵⁴

Bible však vykresluje některé ženy, které se svou silnou osobností a charakterem vymykaly své době. Jejich role v rodině a stejně tak i ve společnosti byla i přes přísný patriarchát značně významná, můžeme tak vzpomenout Debóru (Sd 4-5), Atalju (2Kr 11), Ester, Sáru, Ráchel, Rebeku či Leu. V mudroslovné literatuře, např. v Přísloví, se dočteme o kladném hodnocení ženy, kdy je vyzdvihována její role manželky pro její věrnost. Všechny zmíněné ženy hrály svým způsobem významnou roli v dějinách spásy a jejich činy nabývají o to víc na vážnosti, když si uvědomíme, že se odehrávají v době, kdy bylo pro ženu velmi těžké se prosadit.

3.3. Zásnuby a svatba

Pro uzavření manželství platily přísné zákazy, pramenící z postavení Izraele před Bohem (Lv 19,2). Tyto zákazy stavěly pevnou hráz praktikám okolních národů (Lv 18,24). Pro uzavírání manželství, jak to čteme v Lv 18, to znamenalo zákaz příbuzenským sňatkům, ke kterým ve světě kolem Izraele docházelo (s otcem, matkou, dědem, bábou, strýcem, tetou, snachou a stejně tak se synem, dcerou, vnukem či vnučkou). Podle Lv 20 podléhají takováto zakázaná manželství trestu smrti, vyobcováním ze společenství nebo bezdětností.⁵⁵

Ve starobylé Izraeli byl zvyk, že rodiče domlouvali sňatky svým dětem. Pro takový zvyk mohlo existovat několik důvodů. Jednomu by nahrával nízký věk snoubenců. Ovšem rodiče především vázal Mojžíšův zákon, který jim ukládal povinnost nevydat syna ani svou dceru za cizince (Dt 7,3), aby je uchránili před modloslužbou. Rodiče tak byli odpovědní za duchovní růst svých dětí a od nich se zase vyžadovala naprostá poslušnost.⁵⁶ Svatba tedy nebyla v mnohých případech založena ani na osobním výběru, ani na romantické lásce, tak jak je tomu v západním světě, kde se dává důraz na cit. Neznamená to však, že by se snad v takovém manželském svazku láska neobjevovala. Na životě Šekema nebo Samsona můžeme ale také vidět jistou synergii mezi rodičovskou vůlí a přáním syna ohledně jeho budoucího sňatku (Gn 34,4; Sd 14,2). V pozdějších dobách

---

⁵³ BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona I.*, s. 259

⁵⁴ KOZEL, Jan. *Biblická archeologie*, s. 37

⁵⁵ NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 84

⁵⁶ BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*, s. 81

Izraele je tento orientální převládající zvyk, uzavírání sňatků tzv. „na slepo“, praktikován jinak a rabínský zákon tak muži doporučuje, aby se nejprve se svou snoubenkou seznámil a zjistil předem, jestli na ní nenalézá něco nežádoucího, aby se mu nestala odpudivou.⁵⁷

Než došlo ke sňatku, proběhly zasnuby, ke kterým docházelo bezprostředně po tom, co se rodiny mezi sebou dohodly. Tím se chtělo předejít unáhlenému zrušení dohody nebo případným úvahám o jiném sňatku. Délka období zasnub byla stanovena podle potřeby a okolností, nejméně to byl však jeden rok až několik let. Od 3. st. jsou zaznamenány tendence ke zkrácení tohoto období (dívka, která dosáhla 12 a půl roku je oprávněna odložit svatbu pouze o 30 dnů). Ke zrušení tohoto období mezi zasnubami a sňatkem pak dochází ve středověku, kdy tyto obřady jsou spojeny v jeden ceremoniál.⁵⁸

Zasnuby byly považovány za stejně závažné jako samotný sňatek a představovaly první stupeň sňatku. Zasnoubená žena de facto představovala již vdanou ženu, která po určité době zůstávala v domě svého otce před tím, než byla přivedena do domu svého muže. Obřad zvaný „*kidušin*“ překládaný jako svatost či posvátnost, kterým ženich dal najevo své přání učinit z ženy svoji manželku, to jen dokládá. Tento výraz se ujal jako synonymum pro zasnoubení a zasnoubená žena byla tak chápána jako svaté vlastnictví – jako „majetek“ patřící Chrámu a jako taková je zakázána všem ostatním mužům.⁵⁹ V tomto závažném pohledu na snoubenectví, které se téměř rovnalo sňatku, nepřekvapí příkaz ukamenování zasnoubené panny a muže, který s ní měl sexuální poměr z Dt 22,23n. Jedná se v podstatě o porušení sedmého přikázání z Dekalogu (nezcizoložíš), jehož smyslem byla ochrana nedotknutelnosti manželství/rodiny.⁶⁰

Bible na svých stránkách popisuje, že muž zpravidla získával ženu za složení předepsané částky otci (tzv. *mohar*), ovšem praxe byla o něco rozmanitější. Její ruku si mohl také vysloužit za vykonanou práci (např. Jákob u Lámana pracoval 14 let za své manželky) nebo v případě Davida šlo o hrdinný skutek v boji; po předložení jednoho sta pelištejských předkožek mohl získat Saulovu dceru Míkal (1S 18,25-27). Od „*moharu*“ je potřeba odlišit dar (*matan*), který dcera dostává jak od svého budoucího muže (Gn 34,12), tak od svého otce jako věno (služebnictvo, pozemek, půdu aj.). Tím je svatební smlouva potvrzena.⁶¹

---

⁵⁷ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 209

⁵⁸ NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 88-89

⁵⁹ Tamtéž, s. 87

⁶⁰ OPATRŇÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. s. 23

⁶¹ KOZEL, Jan. *Biblická archeologie*, s. 34

V biblických dobách bylo podle Tanachu provedení manželství popisováno jako tzv. vzetí ženy (hebr. *lekichat iššáh*). Jednalo se o přestěhování nevěsty do domu manžela nebo k samotnému provedení sňatku. Jako příklad se považuje příběh Izáka a Rebeky (Gn 24,67), kdy je Rebeka uvedena do stanu matky Izáka, Sárý: „*Vzal si ji a stala se jeho ženou.*“ Z tohoto textu se odvozují tři tradice vyjádření manželství: 1. uvedl ji do domu své rodiny; 2. vzal si ji (svatební obřad); 3. stala se jeho ženou, tzn. faktická konzumace manželství.⁶²

Uvádí se, že v pozdějších dobách byl sňatek spíš civilní než náboženskou záležitostí. Než k němu došlo, byla před dvěma svědky během zasnub sepsána svatební smlouva. Při té příležitosti si také dvojice někdy vyměnila prsten nebo náramek.⁶³ Ke spojení ženicha a nevěsty na svatebním obřadu došlo pod svatebním baldachýnem (nazývaný *chupa*), který připomínal stan, do něhož byla za biblických časů obřadně uváděna kala (nevěsta: Gn 24,65-67).⁶⁴ Svatební obřad (hostina) většinou trval jeden týden (Gn 29,27) a po prvním dni následovala svatební noc. Zde se dbalo na to, aby žena byla ještě panna. Jako důkaz jejího panenství se dokládala látka, na které byly stopy krve (Dt 22,13-18).

3.4. Manželství jako smlouva

Z předešlé kapitoly lze usuzovat, že v izraelském světě byla podstatou manželství smlouva. Vznikla na základě svazku muže a ženy, kteří se zavazují k trvalému soužití. Než nevěsta učinila konečný závazek vůči ženichovi, byla jí přečtena „*k^ltuva*“, manželská smlouva, která určovala základní požadavky a podmínky pro manželství.⁶⁵

Podle rabínů se tato smlouva zakládá na historické události, kdy Bůh po vyvedení Izraelců z Egypta uzavírá prostřednictvím Mojžíše se svým lidem smlouvu (Ex 19,5-8), ve které se obě dvě strany k něčemu zavazují.⁶⁶ Jan Heller k tomuto přidává, že obrat „*Tvůj Bůh*“, který Hospodin použil v prologu k Desateru (Ex 20,2), připomíná smlouvu, jíž vstoupil Hospodin do trvalého vztahu ke svému lidu, a tak se stal jeho Bohem.⁶⁷

V prorocké literatuře se pak také setkáváme s popisem Boha jako „*manžela*“ a Izraelem jeho „*manželky*“ (Iz 54,5-6)⁶⁸, kdy na jejich vztah je ze strany Boha nahlíženo jako na trvalý svazek, např. když Jeremiáš píše: „*Oni mou smlouvu porušili, ale já jsem*

⁶² NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 85

⁶³ JAKOUBKOVÁ, Alena, ed. *Encyklopedie Bible*, s. 166

⁶⁴ NEWMAN, Ja'akov a SIVAN Gavri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, s. 61

⁶⁵ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham*, s. 133. 179

⁶⁶ Tamtéž, s. 202-203

⁶⁷ HELLER, Jan a SUCHÁ Ema, ed. *Hlubinné vrty: rozbor biblických statí a pojmů*, s. 194

⁶⁸ S motivem manželství Boha se svým lidem se setkáváme i v Novém zákoně (Ef 5,25-32). Zde je nevěstou církev, která se připravuje na svůj sňatek se svým manželem.

zůstal jejich manželem.“ (Jer 31,32). Podobně Ozeáš hovoří o věčném zasnoubení Boha s Izraelem (Oz 2,21).

Na manželství je tak ze strany bible i tradice možno nahlížet jako na trvalý svazek, zakládající se na smlouvě, jejíž charakter odráží věčnou Boží smlouvu s Izraelem (Gn 17,7).

Vzniklé manželství, rodina a z toho plynoucí děti jsou v židovské kultuře považovány za dar od Boha.⁶⁹ Hebrejská mudroslovná literatura, která staví na základu z Gn 1,27, učí, že: „*Kdo našel ženu, našel dobro a došel u Hospodina zalíbení.*“ (Př 18,22). V dějinách židovské tradice se tak setkáváme s velice kladným přístupem k manželství a rodině.⁷⁰ Rodina je vysoce hodnocená instituce, kde se předně klade důraz na zachování čistoty.

Přesto, že v manželství platily přísné patriarchální řády, nelze vyloučit ani něžné a láskyplné vztahy mezi manželi⁷¹, můžeme tak vzpomenout Jákoba a Ráchel, kterému sedm let sloužení u Lámana připadalo jako krátká chvíle, protože Ráchel miloval (Gn 29,20), nebo něžný vztah Elkány k Chaně (1S 1,7). Tento pohled na manželské soužití, který se víc řídí láskou než uznávaným společenským řádem, podává i Píseň písní. Pro ni je láska silnější než smrt a žádné živly ji neuhasí (Pís 8,6n). Ženu, která tu stojí vedle muže, je tak možné silně vnímat jako jeho partnerku. To překonává jakékoli společenské zřízení a vidíme v tom odraz původního Božího záměru s mužem a ženou.⁷²

Zajímavý je také pohled Talmudu, který ženě přiznává v rodině zásadní úlohu a vysoce vážené postavení. Rozhodně zde není považována za podřízenou muži, a přestože se její pole působnosti prostírá jinde, její význam pro blaho obce tím není umenšen. Žena byla dokonce synonymem pro domov.⁷³

Jelikož byly děti považovány za požehnání od Boha, tak také jejich plození bylo touhou každé ženy a základním smyslem manželství. Neplodnost pak znamenala hanbu.⁷⁴ Pro ženu bylo téměř povinností přivést na svět syna, pokračovatele rodu. Pokud zemřel muž dříve, než stihl zplodit syna, potom se žena řídila tzv. „levirátním zákonem“. Jednalo se o „švagrovské právo“, kdy nejbližší příbuzný zemřelého se měl oženit s ovdovělou manželkou a postarat se o jeho potomstvo. Prvorozený syn měl vždy nést jméno po svém zemřelém otci, aby nebylo jeho jméno vymazáno z Izraele (srov. Dt 25,5–10).

---

⁶⁹ WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*, s. 198

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ BIČ, Miloš. *Při řekách babylónských*, s. 216

⁷² BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*, s. 83

⁷³ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 204-207

⁷⁴ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 870

3.5. Rozvody

V otázce rozvodu, který Mojžíšův zákon umožňoval, měl muž v orientálním světě výsadní postavení. Na rozdíl od ženy měl právo iniciovat rozvod. Toto právo vychází z toho, že manželství vzniká vzetím ženy ze strany muže, jež se sňatkem souhlasila. Teoreticky manželčin souhlas nebyl k rozvodu potřebný. Manžel se tak mohl rozvést i proti vůli své ženy a zároveň mohl rozvodu bránit, přestože v manželství byla jeho žena nešťastná.⁷⁵ I přes toto výsadní právo muže bible zmiňuje dvě výjimky, kdy se muž rozvést nesměl; obě zmínky se nacházejí v Dt 22,13nn a 28n. V prvním případě šlo o křivé obvinění dívky svým mužem, že nebyla panna. V tom druhém, když muž znásilnil nezasnoubenou pannu. V takovém případě mu bylo zákonem nařizováno nejenom si ji vzít, ale především mu bylo zakázáno se s ní rozvést.

Muž se tedy mohl vyvázat z manželského svazku tím, že napsal rozlukový list. Důvodem mu k takovému činu podle zákona byla nenalezená přízeň k jeho ženě, kdy u ní shledal něco odporného (Dt 24,1). Doslova fráze „něco odporného“ zní podle Českého studijního překladu „nahotu něčeho, věci“. Co to ale konkrétně znamená, je již nejisté a zákon to nějak víc nerozebírá. I rabínské výklady jsou v této otázce velmi odlišné, a tím i nespolehlivé.⁷⁶ V 1. st. před Kr. vedly dvě nejznámější školy (Šammajova a Hillelova) diskuse nad oprávněnými důvody vedoucími k rozvodu. Především šlo o to, co znamená fráze „něco odporného“. Zatímco Šammajova škola spatřovala pod tímto výrokem ženinu nevěru, tak Hillelova škola k ní přidala cokoli, co se muži prostě nelíbilo (např. když žena spálila jídlo nebo dokonce rabín Akiva argumentoval, že se smí muž rozvést jen tehdy, když najde krásnější ženu). Názory Hillelovy školy nakonec převládly a byly přijaty za zákon. Podle Talmudu měl muž dokonce v případě nevěry své ženy povinnost se rozvést.⁷⁷

Žena takové právo na rozvod neměla, a pokud za ní nestála její rodina, která by se jí ujala, tak neměla příliš velkého zastání. Příklad z Oz 2,4 ukazuje, že někdy stačilo jen mužovo prohlášení, aby se s ženou rozvedl. Zákon však ženě, která vlastnila rozlukový list, umožňoval se znovu provdat za jiného muže (a tím zmírnit její těžký osud, ve kterém se bez zajištění muže nacházela) s výjimkou těch, s nimiž byla před rozvodem v příbuzenském vztahu, včetně svého bývalého muže.⁷⁸ Ten, který si tuto rozvedenou

---

⁷⁵ NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 121-122

⁷⁶ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 556

⁷⁷ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 212-213

⁷⁸ NEWMAN, Ja'akov a SIVAN Gavri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, s. 166

ženu chtěl vzít, měl díky tomuto lístku jistotu, že žena není zatížena manželským svazkem a nehrozilo mu tak žádné právní přestoupení.

I když zákon rozvod připouštěl, nedokážeme odhadnout, jak hojně muži této možnosti využívali. Mojžíš rozhodně neusiloval o rozbití manželství ani nechtěl ukázat, že by měl být rozvod Božím ideálem. Pouze zákonnou formou upravoval těžký osud ženy, do kterého se bez rozlukového lístku dostala. Zákon o rozvodu měl tak ochrannou funkci.

Snahy k trvalosti manželství tak stále převažovaly. I v prorocké literatuře bychom mohli najít tendence připomínající hodnotu manželské věrnosti (Mal 2,16). S odkazem na Mal 2,13n učil vážený rabín Eliezer (kolem r. 100 po Kr.), že nad každým, kdo se rozvede se svou první ženou, roní slzy dokonce i oltář (bSanhedrin 22a).⁷⁹

V nejstarších dobách ženy neměly možnost nechat se rozvést, avšak pozdější zprávy ukazují, že se praxe v této oblasti postupně měnila.⁸⁰ Proces zlepšování právního postavení ženy začíná kolem 1. st. před Kr. a svou roli v tom sehrála i „*ketuva*“ (manželská smlouva). Tímto dokumentem se chtělo předejít především unáhleným rozvodům či rozvodům z pouhého rozmaru.⁸¹ Dokument nerušil právo muže se rozvést a rabíny toto právo nebylo zpochybňováno, avšak muži byli za rozvody bez oprávněných důvodů jimi kritizováni.⁸²

Talmudické zákonodárství již nestaví překážky rozvodu ani jedné straně, a tak i žena se mohla nechat rozvést z několika důvodů, např. když její manžel byl nakažen odpudivou chorobou (malomocenství, polypy), anebo se věnoval povolání, které se jí hnusilo (sběrač psích lejn, která se používala na výrobu kůže, tavič mědi nebo jirchář), a to i v případě, že o všem věděla již v době sňatku. I přes relativní snadnost, s níž bylo možné rozvodu dosáhnout, nemáme důkazy o zneužívání této možnosti. Dokonce Talmudem vštěpovaný vznešený ideál manželského života pozvedl standard manželského stavu mezi židovstvem na vysokou úroveň.⁸³

Konec prvního století našeho letopočtu pak přispívá ke zlepšení celé situace, kdy rabín Geršoma ben Jehuda ustanovil souhlas ženy s rozvodem jako nutný. Tam, kde souhlas

⁷⁹ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*, s. 123

⁸⁰ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 214

⁸¹ Srov. HORYNA, Břetislav a PAVLINCŮVÁ Helena. *Judaismus, křesťanství, islám*, s. 133. 179. Podle všeho se obsah *ketuvy* zakládal na biblickém textu z Ex 21,10n, který hovoří o tom, že manžel nesmí svou ženu krátit na třech věcech: stravě, oděvu a manželském styku. Jestliže jeden z těchto tří bodů neplní, smí od něj manželka odejít zadarmo, bez výkupného. Kontext této pasáže sice hovoří do života otroků, nicméně na tomto textu židé prvního století našeho letopočtu zakládali manželské smlouvy, a stejně tak z něho odvozovali důvody pro rozvod. Srov. WOJNAR, Bohuslav. Poznámky ke kázání. *Co Bůh spojil, člověče nerozděluj*.

⁸² NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 122

⁸³ COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 215-216

ženy nebyl, odmítli rabíni takovému rozvodovému řízení předsedat. Ve středověku se pak objevují tendence ke zlepšení postavení ženy a dochází k rozšíření seznamu důvodů, pro které může žena požádat o rozvod. Jednalo se o nesnášenlivou povahu manžela a domácí násilí. Paradoxně ke zhoršení postavení ženy v této otázce dochází v období emancipace.⁸⁴

3.6. Hodnota ženy v izraelské pospolitosti

Na podmínkách v starém orientálním světě, kde převládalo patriarchální uspořádání, vidíme, jak to v mnohých otázkách měly ženy složité ať už ve společnosti nebo v rodinném prostředí. Jejich hodnota se jistě odvíjela od konkrétní společnosti, ve které se nacházely. Oproti jiným společnostem se hebrejská kultura a její zákonodárství snažilo pohlížet na ženu s jistým respektem, za účelem ji v mnohých otázkách chránit a zmírnit její těžký úděl. Přestože i zde jsou její práva jiná než práva muže, tak právě v domácnosti měla důležité postavení. Např. páté přikázání v Desateru ukládá dětem povinnost ctít nejen svého otce, ale také svou matku (Ex 20,12; Dt 5,16).⁸⁵ Kniha Leviticus na jednom místě dokonce obrací pořadí a staví matku před otce (Lv 19,3). Tímto přikázáním se vyjadřuje hodnota a úcta k ženě, jelikož tím zákon připomíná, že mateřská výchova je stejně tak důležitá jako otcova (Př 1,8; 6,20). Úcta k rodičům je vyžadována i tam, kde rodiče svůj úkol neplní nebo plní nedostatečně.⁸⁶

Podobně zákon chránil oba rodiče v případě fyzické újmy, způsobené vlastními dětmi. V takovém případě měl viník propadnout trestu smrti (Ex 21,15). Stejný osud potkal i nepoddajného a vzpurného syna, který neposlušal otce ani matku. Takový syn byl předveden před starší města, označen za „modlářského žrouta a pijana“ a ukamenován (Dt 21,18-21).⁸⁷ Jistě se taková nařízení zdají být velmi přísná, ale jen dokládají, jak vážně se pohlíželo na rodinu, která je částí širší pospolitosti města a lidu.

V otázce manželské čistoty se zákon vyjadřoval za určitých podmínek jasně k oběma pohlavím. Sedmý příkaz v Desateru „nezcizoložíš“ je namířen ve stejné míře i k muži, pokud se takového činu dopustil na vdané ženě jiného muže (srov. Lv 18,20; 20,10) či na panně, která byla již zaslíbená jinému muži.⁸⁸ Při jeho porušení nebyl před trestem

⁸⁴ NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*, s. 123-124

⁸⁵ Oba rodiče mají být svými dětmi respektováni a váženi; má se dbát na to, co nesou a předávají. HELLER, Jan, SUCHÁ Ema, ed. *Hlubinné vrty: rozbor biblických statí a pojmů*, s. 209

⁸⁶ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 272

⁸⁷ Hebrejský text zde používá výraz *s-b-*, který je příznačný pro označení pitek při orgastických slavnostech baalismu. Nejedná se tak o běžnou neposlušnost, a proto nový český ekumenický překlad upřesňuje smysl textu vsunutím slovíčka „modlářský“. BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona I.*, s. 261

⁸⁸ DUBOVSKÝ, Peter. *Exodus: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525

uchráněn ani muž a zákon tak vyžadoval zaplacení nejvyšší ceny, života. I zde tak vysoký trest za nevěru jen ukazuje na vážnost, ba posvátnost manželských svazků v izraelské pospolitosti.⁸⁹ Základním smyslem tohoto přikázání je především chránit manželství před osobní neukázněností anebo magicko-kultickou promiskuitou.⁹⁰ Manželství je Bohem zamýšlené a chtěné společenství, jehož se sám Bůh stává garantem. Proto při jeho porušení nevěrou je v konečném důsledku zasažen sám Bůh.⁹¹

Žena v izraelské společnosti měla tedy jistě svoji vysokou hodnotu, a to především jako matka, jejíž výchova byla stejně důležitá jako otcova; vedle zodpovědnosti za počáteční výchovu, také dávala jména svým dětem.⁹² V bibli máme zaznamenány ale také příklady žen, které sehrály významnou roli v životě celého národa (např. Mirjam, Debóra, Chulda, Ester, Júdit nebo Rút).

---

⁸⁹ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 550

⁹⁰ Tamtéž, s. 274

⁹¹ DUBOVSKÝ, Peter. *Exodus: Komentáře k Starému zákonu*, s. 525

⁹² DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 1172

4. Trvalost manželského svazku pohledem Nového zákona

Jak je z předešlé části patrné, tak i když se izraelské zákonodárství snažilo hodnotu ženy pozvednout, přesto se i zde setkáváme s tendencemi připisovat mužům významnější a ženám naopak podřadnější roli. S tímto se pak setkáváme i v rámci Nového zákona. Zde je důležitý přístup a učení Pána Ježíše, který ženám prokazoval zvláštní úctu, čímž je stavěl na roveň muži a navracel jim podle původního Božího záměru důstojnost.⁹³ Podle doby, ve kterých se tyto příběhy odehrály, tak můžeme hovořit o jeho nekonvenčním, až revolučním přístupu. Na jeho učení dále navazují novozákonní pisatelé, především pak apoštol Pavel, který ve svých spisech, nezvykle na svou dobu, zdůrazňuje rovnost mezi pohlavími.

4.1. Manželství pohledem evangelií

První otázkou v tomto tématu samozřejmě bude, jak se k manželství staví sám Ježíš Kristus. Na ni nejlépe odpoví evangelia, která zachycují jeho život. Je tak velice zajímavé, že apoštol Jan ve svém evangeliu popisuje Ježíšův první zázrak právě na svatbě v Káně Galilejské (proměnění vody ve víno, J 2,1-11). Z toho lze usuzovat Ježíšův kladný postoj k této lidské instituci. Ovšem i přes jeho pozitivní přístup sám rodinu nikdy nezaložil, ale otázkám s ní spojenými se nevyhýbal.

4.1.1. Mk 10,2-12

Pasáže, ve kterých se Ježíš věnuje manželství, jsou Mk 10,2-12, Mt 5,31n; 19,3-12, L 16,18. U Marka a Matouše 19 je zachycena diskuse s farizeji a zákoníky v otázce možnosti rozvodů. Ti se odvolávají na Mojžíšův zákon, který dával muži toto právo uplatnit. I přesto, že jsou tyto pasáže paralelní, přece jen se v nich nalézají určité rozdíly. U Marka přicházejí farizeové za Ježíšem s pohnutkami ho vyzkoušet (v. 2) a pokládají otázku: „*Zda je muži dovoleno propustit manželku?*“ Tato otázka ve světle pasáže Dt 24, která rozvod muži dovoluje, zní přinejmenším zvláštně. Předmětem diskuse v židovském světě nebyla skutečnost možného rozvodu, avšak diskutované byly důvody, pro které je

---

⁹³ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*, s. 1172

možné se se ženou rozvést.⁹⁴ Je možné, že se touto otázkou snažili farizeové prozkoušet Ježíšovy znalosti ohledně židovského zákona⁹⁵ nebo zda s ním vůbec souhlasí.⁹⁶

Ježíš ve své výpovědi nejprve upozorněním na problém lidského srdce, které v určitou chvíli upřednostňuje literu zákona před Boží vůlí, ukazuje na Mojžíšův ústupek ohledně možného rozvodu, nikoli jeho příkaz (v. 5)⁹⁷, ovšem následující verše, které jsou citacemi starozákonního textu z Gn 1,27 a 2,24, používá jako argument proti rozvodům.⁹⁸ Pro Ježíše se v manželství muž a žena propojují v jeden celek, který již není možný od sebe rozdělit (v. 9).⁹⁹ V otázce trvalosti manželství, s níž je spojena i otázka rozvodů, se nám tak dochoval Ježíšův postoj, který na první pohled vyznívá v jejich neprospěch.

V poslední části této perikopy je zaznamenána řeč Ježíše k učedníkům, kde hodnotí druhý sňatek, ať už ze strany muže či ženy, za cizoložství (v. 11-12). Je možné, že Marek zaznamenává zkušenost s praxí manželského rozvodu z důvodu dalšího sňatku, které zřejmě v římské společnosti nebyly ničím výjimečným, především ve vyšších a bohatších vrstvách. Tato praxe především devalvovala manželství jako trvalé a zodpovědné společenství muže a ženy.¹⁰⁰

Na pozadí Ježíšova odmítavého postoje k rozvodům a tvrdého hodnocení cizoložství při opakovaném sňatku se otevírají různé otázky, např. zda je vůbec rozvod v nějakém případě myslitelný nebo co má dělat ten, kdo je již podruhé ženatý či vdaná? Markovo evangelium se zdá být v těchto bodech jasné a všechny ostatní otázky se zdají být pominuty. Chceme-li nalézt odpovědi, musíme se podívat i do jiných částí Nového zákona.

---

⁹⁴ Ze zmíněné pasáže lze usuzovat, že farizeové diskutovali o možných důvodech k rozvodu. Někteří rabíni za oprávněný důvod považovali pouze nevěru ženy (Šammajova škola), jiní dovolovali rozvody téměř z jakékoli příčiny (Hillelova škola). Srov. KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 65 a 107

⁹⁵ Talmudický zákon dokonce muži přikazoval se rozvést v případě manželčiny nevěry. Srov. COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*, s. 212. V tomto případě by to mohlo znamenat, že se farizeové ptali na Ježíšův názor ohledně jejich povinnosti se nechat rozvést, a jestli s ním souhlasí.

⁹⁶ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 179. Peter Dubovský k tomuto místu dodává, že důvodem farizeů se takto ptát mohlo být vědomí existence jiných skupin v židovství, které s rozvody nesouhlasily. Srov. DUBOVSKÝ, Peter. *Exodus: Komentáře k Starému zákonu*, s. 582

⁹⁷ Podle Ježíšova pojetí dal Mojžíš muži dovození k rozvodu proto, že jeho srdce bylo v důsledku svévolného stylu života i v jiných věcech otupělé; protože v tvrdosti svého srdce už neměl cit pro to, co Bůh původně chtěl, když k muži přivedl ženu.“ Srov. LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*, s. 126

⁹⁸ Srov. KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 107 a 180

⁹⁹ PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 424

¹⁰⁰ OPATRŇY, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. s. 29; Je pravděpodobné, že Marek píše pro čtenáře, kteří žijí v oblasti, kde se manželka mohla s manželem rozvést, a tudíž upozorňuje, jaké má Ježíšovo učení důsledky i pro ně. Ježíšovým cílem však bylo se zasadit o věrnost manželskému partnerovi, nikoli rozbit druhé manželské svazky. Srov. KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 180

4.1.2. Mt 19,3-12

Jedním takovým místem je paralelní text k Mk, Mt 19,3-12. I zde přicházejí farizeové s pohnutkami Ježíše pokoušet, avšak oproti předešlému textu mu kladou otázku ohledně důvodů k rozvodu (v. 3 „*Je dovoleno propustit manželku z jakékoli příčiny?*“). Jak bylo již uvedeno, část židů, která se přikláněla ke škole Hillela, zdá se přistupovala k rozvodům lehkovážně. Ježíš na jejich dotaz nejprve reaguje připomínkou manželské jednoty a nerozlučitelnosti (v. 4-6) a poté dodává jakousi výjimku, že pokud někdo propustí svou manželku z jiného důvodu než pro smilstvo (*porneia*) a znovu se ožení, cizoloží (v. 9). Stejně vyjádření čteme také u Mt 5,31n, čímž se Ježíšův výklad zákona zdá být přísnější než u mnohých rabínů, kteří sice zastávali podobnou pozici té Ježíšově, ale nepovažovali rozvody z méně závažných důvodů za neplatné.¹⁰¹ Připouští snad evangelia „výjimku“ v Ježíšově striktním odmítání rozvodu?¹⁰²

Jak tedy klauzuli o smilstvu (*porneia*) rozumět? Nejčastější výklad tohoto slova je nevěra¹⁰³. S touto interpretací se lze setkat především u protestantských a ortodoxních exegetů, ovšem dnes je přebírána i katolickými autory. V současnosti se kloní většina exegetů (mezi nimi i katolických) ke skutečné „jediné“ výjimce v případě nevěry ze strany ženy.¹⁰⁴ Tato teorie, připouštějící výjimku, nijak nezpochybňuje Ježíšovo radikální odmítnutí rozvodu, chápe ho však jako vyjádření ideálu, nikoli jako absolutní zákon. Tento názor by mohl mít oporu v tom, že Mt 5,31n je součástí tzv. kázání na hoře. Církev zde Ježíšovy výpovědi považovala spíše za ideály, nikoli za příkázání.¹⁰⁵ Ježíš se onou výjimkou předně snaží zastávat nevinného partnera, aby mohl znovu uzavřít manželství, aniž by na sobě nesl stigma člověka, který cizoloží.¹⁰⁶

C. Keener, odborník na dobové a kulturní pozadí Nového zákona připouští možnost, že Ježíš touto výjimkou naráží spíše na oprávněnost důvodů k rozvodu vzhledem k uvolněné rozvodové praxi v římském světě než na jediný možný důvod rozvodu, ale

---

¹⁰¹ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 65 a 268 „Cílem přísného Ježíšova pohledu na manželské pouto je chránit nevinnou stranu před rozvodem, nikoli trestat toho, kdo byl takto zrazen.“

¹⁰² „Klauzule o smilstvu“ se u ostatních synoptiků (L 16,18 a Mk 10) neobjevuje. Nabízí se vysvětlení, že její absence byla z důvodu nezaznamenání celé Ježíšovy řeči ze strany evangelistů. MACDONALD, William, *Biblický komentář k Novému zákonu*, s. 35

¹⁰³ Podle MacArthura zahrnuje smilstvo všechny druhy sexuálních hříchů. Srov. MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 98. V komentáři k Mt 5,32 na s. 70, z této uvedené výjimky vyvozuje jediný přijatelný důvod k rozvodu, při jehož naplnění není rozváděná strana již před Bohem vázána, tedy je volná, a tudíž svobodná pro uzavření nového sňatku.

¹⁰⁴ PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 424

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 425

¹⁰⁶ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 98

také i na Šamajovu školu, která sice nedovolovala rozvod kromě případu manželčiny nevěry, ale nepokládala další sňatek za cizoložství. Ježíš se tak snaží dovést jejich myšlenku k logickému závěru. Pokud se tedy někdo rozvede bez pádných důvodů (nevěra nebo podobný hřích), tak manželství ve skutečnosti nezaniká, a tudíž další sňatek je cizoložstvím.¹⁰⁷

Toto stanovisko (každý nový sňatek je neplatný, pokud ten předešlý nebyl zrušen nevěrou) by se mohlo některým lidem, pro které je bohužel např. domácí násilí (fyzické či psychické) životní zkušeností, zdát značně přísné, až téměř k jejich situaci „necitlivé“, přičemž rozvod v takových případech se může zdát být jako pozitivní prvek.

Právě Keener Ježíšovu řeč o (jediné možné) výjimce označuje za „hyperbolickou“, tedy nadsázku, nikoli něco, co by muselo být míněno doslova.¹⁰⁸ Spíše mohlo jít o všeobecný princip, který připouští výjimky. Touto hyperbolou mohl chtít zdůraznit jádro svého sdělení, že rozvod je stejně tak závažný jako samotné manželství, které je podle Božího plánu nerozlučitelné. Nikdy by se nemělo k rozvodu přistupovat lehkovážně, jak k němu mnozí přistupovali, a nemělo by k němu docházet bez závažných důvodů. Manželská etika by měla být založena na jednotě manželů, lásce, věrnosti a tím pádem ctění manželské smlouvy v plném rozsahu její platnosti.¹⁰⁹

K úvahám o tom, že Ježíš nemusel hovořit o jediné rozvodové výjimce, přispívá také fakt, že jeho záměrem nebylo podat systematické učení o manželství, nýbrž reagovat na konkrétní palčivé otázky farizeů ohledně rozvodů.¹¹⁰

V poslední části Mt 19,10nn, která patří opět učedníkům, Ježíš reaguje proslovem o celibátu na odmítavý postoj učedníků k uzavření manželství kvůli dodržování přísných podmínek v něm. Ježíš ovšem nevybízí své posluchače k tomu, aby se stali eunuchy, pokud jim připadá manželská morálka ohledně věrnosti obtížná, spíše tím chtěl ukázat na

---

¹⁰⁷ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 107. 180

¹⁰⁸ Srov. WOJNAR, Bohuslav. *Mesiáš podle Matouše: Absolutní dokonalost – absolutní milost III. Život v Kristu.* Křesťanský život, 2016, 28(9), s. 19. Tento způsob řeči nebyl u Ježíše nějak výjimečným. Podobně vnímají exegeté text u Mt 5,27-30, kde Ježíš dává výzvu k „vyloupnutí oka“ či „utnutí ruky“, pokud člověka svádí. Ježíš rozhodně nechtěl z lidí činit mrzáky; principem textu bylo ukázat, že hřích začíná již v mysli, a proto se má člověk raději vyhnout situacím (utnout je), které ho svádějí ke hříchu.

¹⁰⁹ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 107. 180

¹¹⁰ Je možné si všimnout, že se v evangelijních textech vůbec neřeší důvody k rozvodu, které se zakládaly u židů 1. st. po Kr. na textu z Ex 21,10n, jež byly součástí manželské smlouvy „křtuvy“ viz starozákonní pasáž, kde je použit výraz ketuba také jako povinnost manžela. Z toho lze usuzovat, že důvodů k rozvodu bylo více (nezabezpečení po materiální stránce: strava, oděv a tělesné náklonnosti: vzájemná láska a věrnost), ovšem těm se Ježíš nevěnuje, jelikož byly považovány za obecně akceptované učení. Mohli bychom tak předpokládat, že pokud se jim Ježíš nevěnuje, tak se ani proti nim nestaví viz WOJNAR, Bohuslav. *Co Bůh spojil, člověče nerozděluj: Biblický pohled na rozvod a opětovný vstup do manželství.* s. 11

duševní stav věci.¹¹¹ Chtěl vyzdvihnout hodnotu rozhodnutí člověka pro celibát místo společensky uznávaného vstupu do manželství, které bylo považováno víceméně za normu. Vzdát se rodiny v takovéto společnosti nastavené pro rodinu bylo výjimečné.¹¹² V tomto postoji se dá také spatřit polemika s těmi, kteří podle Tóry přistupovali k manželství jako k povinnosti každého muže.

4.2. Pavlův pohled na manželství

V exkurzu do Nového zákona si jistě v tomto tématu zaslouží pozornost také Pavlovy listy. Na 1. listu do Korintu 7, ve kterém se Pavel věnuje manželství i rozluce, vidíme, jak i on pracuje s Ježíšovou výjimkou. Zde na rozdíl od evangelií již hovoří k obráceným lidem z pohanského prostředí.

Je předmětem diskuze vykladačů, co Pavel 1. veršem myslí, když píše, že „*je pro muže lepší, když žije bez ženy*“ (ČEP), a na co konkrétně reaguje. Jelikož byla mezi řeckými mysliteli rozšířená myšlenka volného sexu s prostitutkami, který Pavel považuje za smilstvo (1K 6,12-20), je možné, že se tímto veršem obrací ke svobodným, kteří se k němu uchýlovali.¹¹³ V následujících verších se již obrací k manželům, kteří si naopak sex upírali (zřejmě se jednalo o určitý druh askeze).¹¹⁴

Pavel tak nejprve ve své odpovědi vybízí k manželským povinnostem, z čehož plyne, že sexuální styk mezi manželi považuje za jeho přirozenou součást a dále se snaží asketické tendence korigovat příkazem o zdrženlivosti pouze v případě společných modliteb a jen na krátký čas. V opačném případě se vystavují pokušení, kterému je snadné podlehnout, čímž by ohrozili samotné manželství (v. 3-5). Pozitivum Pavlovy úvodní řeči lze vidět ve dvojím smyslu, jak ho podává M. Ryšková: „1. muž a žena jsou v nárocích na sexuální uspokojení v manželském styku rovnocennými partnery a 2. sexuální uspokojení patří do manželství jako integrální součást intimního života partnerů.“ Dále je možné si všimnout, jak Pavel nehovoří ani o prokreativní funkci manželství (manželský styk za účelem zplození dětí a jejich výchova).¹¹⁵ Na druhou stranu jasně zaujímá postoj k tomu, že sexuální styk má své místo pouze v manželském vztahu.

Schopnost žít v manželství stejně jako mimo něj, vidí Pavel jako dar od Boha (v. 7), i když jeho životní preferencí je život v celibátu. K němu vybízí i své posluchače

---

¹¹¹ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*, s. 209-210

¹¹² OPATRŇÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi.*, s. 31

¹¹³ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 577

¹¹⁴ ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korintánům*, s. 66

¹¹⁵ OPATRŇÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 36

(svobodné a vdovy), avšak je to jeho přání, nikoli nařízení, a to proto, že jen tak se budou lépe soustředit na službu evangeliu (v. 32-34), neboť očekával brzký návrat Ježíše (v. 29). Pavel však ví, že nařizovat život v celibátu někomu, jehož přirozené preference jsou opačné, by bylo nad lidské možnosti. Křečovitě potlačování sexuality pro Pavla nepředstavuje alternativu.¹¹⁶ Proto jedním dechem dodává, že pokud by někomu dělalo potíže žít zdrženlivě, ať raději vstoupí do manželství (v. 9).¹¹⁷

Ohledně rozvodů, ke kterým v Korintu běžně docházelo, se Pavel zcela jistě vyjadřuje po vzoru ježíšovské tradice, která zdůrazňovala nerozlučitelnost manželů. I přesto, že podle židovského práva mohl rozvod iniciovat muž, tak Pavel se v této otázce zajímavě obrací první k ženě (v. 10) a odkazuje se v Ježíšově autoritě na jeho slova, aby žena od muže neodcházela. Stane-li se tak, má dvě možnosti, zůstat sama nebo se s ním smířit. Pro muže platí stejný příkaz o nerozlučitelnosti (v. 11).

Od následujícího verše již Pavel mluví za sebe do situace, kterou Ježíšova obecná zásada nepostihuje (viz Mk 10,11n), jelikož se Ježíš neobracel ke smíšenému manželství, ve kterém by jedna strana vlivem evangelia uvěřila. Další otázkou Korint'anů proto bylo, co dělat v případě, když se chce nevěřící partner rozejít, a co dělat, když se rozejít nechce? Jelikož Pavel vidí v manželství místo posvěcené Bohem, což platí i pro smíšená životní partnerství, a to díky věřícímu protějšku, který ho posvěcuje (v. 14)¹¹⁸, tak i zde zastává postoje trvalosti (v. 13). Chce-li ovšem nevěřící strana ze vztahu odejít, tak mu v tom ta věřící nemá bránit (v. 15). Věřící protějšek v takovém případě již není vázán, a je svobodný k novému sňatku.¹¹⁹

MacDonald předkládá diskusi, která se vede nad v. 15, čímž se ukazuje, že jeho výklad není tak jednoznačný. Podle všeho, předmětem sporu je, zda verš legitimuje věřící lidi iniciovat rozvod a opět vstoupit do nového sňatku, když jsou nevěřícím partnerem opuštěni. I když se sám přiklání k názoru, že verš v této věci nehovoří zcela jasně, tak

---

¹¹⁶ ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korint'anům*, s. 67

¹¹⁷ V jiných překladech zní verš: „*Neboť je lepší vstoupit do manželství než se pálit žádostivostí.*“ (ČSP). Srov. KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 578. „Tento slovní obrat se v řecko-římské literatuře používal pro milostné vzrušení. Pavel vašeň neodsuzuje, pokud se ale objevuje pouze v manželství. Pakliže jí je svobodný člověk spalován, má dvě možnosti – sebeovládání, nebo vstup do manželství.“

¹¹⁸ To, že je díky věřící straně ta nevěřící posvěcena, neznamená, že by takový člověk byl spasen, nýbrž, že žije navenek v příznivých podmínkách. MACDONALD, William. *První list Korint'ským: Úvahy*, s. 70

¹¹⁹ Srov. KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 578. „Výraz být vázán odkazuje k formulaci židovských rozvodových dokumentů, které ženě oznamovaly, že je volná a nic jí nebránilo k dalšímu sňatku.“ MacArthur zmiňuje 3 oprávněné důvody, po kterých může křesťan znovu uzavřít nový sňatek, ale vždy s věřícím člověkem: je jím a) smrt manžela (Ř 7,3b), b) cizoložství a c) odchod nevěřícího partnera z manželství. MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 523

zároveň ví, že všichni nevěřící, kteří opustili své věřící partnery, se téměř vždy brzy znovu oženili či provdaly, takže původní manželství bylo stejně rozbito.¹²⁰

Pavlovy myšlenky obsažené v této pasáži prozrazují, že pro Pavla, stejně jako pro Ježíše, stojí manželství na vysoké pozici. Důraz na trvalost manželství je tak zastáván i Pavlem, a to i když se jedná o smíšené manželství věřícího s nevěřícím. Podle Pavlova přístupu k posvátnosti manželské instituce by se dalo očekávat, že stejnou zásadu trvalosti by uplatňoval i pro manželství utvořená nevěřícími lidmi.

Protože Pavlovým záměrem nebylo podat kompletní nauku o manželství, nýbrž reagovat na konkrétní dotazy z korintské církve, je možné vyslovit nahlas domněnku, že pravděpodobně i on akceptuje rozvody z důvodu smilstva, i když se o tom ve svých listech nezmiňuje. Co je ovšem zajímavé, že sám uvádí další legitimní důvod vedoucí k rozvodu, čímž je opuštění partnerem.

Lidem, kteří se rozvedou, pak bible radí, aby buď zůstali sami, někdy to může být lepší varianta než se trápit ve špatném manželství, anebo se znovu oženili či provdaly. Je důležité zmínit, že v rozvodové praxi se bible vždy staví za nevinnou stranu, u které druhý sňatek neodsuzuje. Hlavním účelem rozvodu podle bible je navíc umožnit druhý sňatek, jinak by v takovém případě stačilo, kdyby oba žili odloučeně.¹²¹

4.3. Domácí řády

Do našeho tématu ohledně etiky manželství jistě dále patří „domácí řády“ z listů Efezským 5,21-6,9 a Koloským 3,18-4,1, které toto téma rozvíjejí a svými důrazy na mužovy postoje, dávají manželskému vztahu nový rozměr. Jelikož se v listu Ko více rozvíjí vztah páni-otroci, oproti listu Ef, kde se dává více prostoru vztahu muž-žena, manželům¹²², tak se z toho důvodu budu věnovat rozboru domácího řádu právě v tomto listu.

Obsahy v těchto listech napodobují svým charakterem dřívější díla, jak v židovské literatuře (Př 1,8-19; Sír 7,3-28; 30,1-13), tak ve výčtech stoických ctností a v řeckých i římských návodech ke spravování statků (Aristoteles, Polit. 1253b nn; Seneca, Epist. 94,1), ve kterých se autoři zabývali pravidly správného jednání. Ovšem na rozdíl od této dřívější literatury se Pavel věnuje rodině a „domu“, který mnohdy zahrnoval tři generace,

---

¹²⁰ MACDONALD, William. *První list Korintským: Úvahy*, s. 71-72

¹²¹ MACDONALD, William. *Biblický komentář k Novému zákonu*, s. 36

¹²² OPATRŇ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 53

služebnictvo i otroky (v zámožnějších rodinách), u řemeslníků zaměstnance a u zámožných i klienty, kteří na otci rodiny byli existenciálně závislí.¹²³

Starověká literatura většinou v podobných kodexech určovala, jak má muž vládnout manželce, dětem a otrokům. Základní premisa byla, že muž jako hlava domácnosti představuje nejvyšší autoritu a zvykem bylo nabádat ostatní členy k podrobování se této mužské autoritě. V Pavlově pojetí je tato základní rovnice rozbíjena odkazem na laskavost, ohleduplnost a citlivost muže k ostatním členům rodiny (zejména k manželce). Ve světle oněch starověkých domácích kodexů vyzdvihujících mužovu autoritu, pod kterou se vše v jeho domě podřizuje, zní v. 21 obsahující formuli „*V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým*“ (ČEP) až téměř neslýchaně. Vyzývá v něm totiž všechny členy skupiny, tedy i mužské hlavy domácnosti, aby se vzájemně podřizovali a milovali se (Ef 5,2). Ve skutečnosti jen málo starověkých autorů se vyjadřovalo k takovéto hodnotě oboustranné ohleduplnosti.¹²⁴

Všechna napomenutí směřující k manželům a jejich manželkám, rodičům, dětem, pánům a otrokům ve zmíněných listech Ef 5,21-6,9 a Ko 3,18-4,1, mají své zakotvení ve zkušenosti nového života v Kristu a jeho lásky k nim (Ef 5,1n). Proto i všechny vztahové roviny v domácnosti odrážejí analogicky vztah Krista k církvi a naopak. Ženy (manželky) se mají podřizovat svým manželům jako Pánu, důvodem je původ ženy pocházející z muže. Tento vztah nachází své přirovnání v Kristu, který je původcem vzniku církve, těla, které spasil (v. 22-23). Pavel na těchto verších popisuje vedoucí postavení manžela v rodině, jemuž se má žena podřizovat, podobně, jako se má církev podřizovat Kristu (v 24). Právě tímto přirovnáním Pavel ukazuje, že podřízený stav ženy není něčím, co by její lidství snižovalo a co by mělo být vynucováno. Naopak její postoj pramení z jejího vztahu ke Kristu jako svému Pánu, kterému se z lásky a dobrovolně podřizuje. Manželovi se tak láskyplně podřizuje na důkaz své poslušnosti Bohu,¹²⁵ nikoli na základě jeho (manželovy) „dokonalosti“.

Následuje apel mužům, kteří mají milovat své ženy. Před oči muže je dán za vzor Kristus se svou sebeobětavou láskou, se kterou se vydal za církev (v. 25).¹²⁶ V tomto jasně zaznívá nesobeckost i nezištnost přístupu ve vztahu. Principem takového jednání je

---

¹²³ POKORNÝ, Petr. *List Efezským*, s. 78

¹²⁴ KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible.*, s. 674-675.704-705

¹²⁵ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 648 „Podřízenost není něco, co by měl manžel přikazovat, ale co mu manželka ochotně a s láskou nabízí.“

¹²⁶ „Mimořádně: „svým“ mužům (v. 22) a „svou“ ženu (v. 28.33) jsou doplňky, které řád domácnosti v Ko 4 nezahrnuje. Jsou tedy vědomým zdůrazněním jedinečnosti a výlučnosti vztahu mezi mužem a ženou v křesťanském manželství.“ Srov. POKORNÝ, Petr. *List Efezským*, s. 82

schopnost ztratit sám sebe pro druhého, přičemž motivací je láska. Muži tak mají milovat své manželky stejně jako svoje tělo (v. 28). Ze strany Pavla zde nejde pouze o jakousi moralistickou argumentační pózu. Již z přirozeného řádu věcí nikdo nemá své tělo v nenávisti, takže se o něj stará a živí ho. Jistě by zde mohla přijít námitka o tom, že někteří lidé ničí svá těla v držení nesmyslných hladovek či sebepoškozováním apod. Toto jednání však Pavel neměl na mysli, což vyplývá z druhé části v. 29, který dává do souvislosti „*mužovo milování své ženy jako své vlastní tělo*“ s pečujícím jednáním Krista o církve (tělo). O jakou péči se jedná, si lze uvědomit na předešlých verších (26 a 27), podle kterých si sám Kristus církve posvětil a očistil křtem vody a slovem, aby byla svatá a bezúhonná.¹²⁷ Podle toho, s jakou láskou přistupuje muž ke svému tělu, by měl stejně přistupovat i k manželce, neboť v takovémto laskavém vztahu se plně odráží jednota těla, jejímž vzorem je jednota Krista (hlavy) s jeho tělem, tedy církví (v. 30). V tomto obrazu se tak plně zrcadlí existenciální jednota, kterou manželé tvoří.

Ke své argumentační řeči Pavel ve v. 31 připojuje citát z Gn 2,24. Tím doplňuje Boží vůli ohledně manželské jednoty, což považuje za velké tajemství, které vztahuje na Krista a církve (v. 32). P. Pokorný k onomu citátu z Gn poukazuje na podobnost mužova opuštění svých rodičů za ženou k Ježíšovu sestupu z nebe (opuštění otcovského domu) a jeho dobrovolné oběti pro církve (nejvýstižněji to Pavel popisuje ve známém hymnu z Fp 2,6-11). Vztah mužů k ženám je tak motivován tímto základním děním. Muži opouštějí svůj domov, aby vyvolali v život nový vztah, kterému dávají celý svůj život. V tomto biblickém pojetí je manželství pojímáno hlouběji, než jak je mnohdy vnímáno ze strany sekulárního světa. Zde je založeno v samotném Božím záměru s lidmi a v jeho dějinném uplatnění spojeném s Ježíšem Kristem.¹²⁸

I když tak z biblického textu zaznívají slova o podřízené roli manželky a mužově autoritě v rodině, nikdy ale ve smyslu jeho vlády nad ženou či výzvy k její pasivitě. Pavel učí o rovnosti mezi pohlavími, avšak ukazuje na rozdílné role v rodině. V Boží perspektivě tak žádný, byť i podřízený, vztah není ničím, co by snižovalo lidskou hodnotu. Vzorem a příkladem harmonických vztahů stojí Boží Trojice, kde sice Syn se podřizuje Otci, ovšem jeho božství to neumenšuje. Stejně jako je člověk stvořen pro

---

¹²⁷ Srov. BUBAN, Milan. *Manželství a rodina v biblické perspektivě: Výklad Efezským 5,21-6,9*, s. 15,16 „Pavel ve verši Ef 5,26 pracuje s obrazem ženicha, který udělal vše potřebné pro to, aby si snoubenku připravil na manželství. Je zde vidět podobnost s oddílem u Ez 16,6-14, kde si Hospodin připravil Jeruzalém (svou dívku) na společný život v nebi. Kristus tedy udělal všechno potřebné, aby se církve mohla stát jeho nevěstou: očistil ji a posvětil a teď se církve může stát slavnou v den Kristova příchodu.“

¹²⁸ POKORNÝ, Petr. *List Efezským*, s. 84

lásku, která je v Trojici, tak muž a žena jsou stvořeni pro lásku, ne pro vztah autority. Jestliže v manželství panuje láska, autorita se uplatňuje jen minimálně.¹²⁹

Na domácím řádu v Ef tak jasně můžeme vidět, na čem se manželský vztah skutečně zakládá. Není to poslušnost z autority, ale je to vzájemná podřízenost z lásky, která však nepopírá rozdělení rolí uvnitř rodiny stanovených Bohem. V závěru pasáže ve v. 33, když se Pavel obrací k ženě, nepoužívá již slovesa z v. 21 „podřizovat se“, nýbrž „mít úctu, bázeň“.¹³⁰ Tohoto zcela výjimečného manželského vztahu se dá dosáhnout, jen když v jeho pozadí je mužova laskavost k ženě, jeho nezištná ochrana, péče a jeho životní nasazení pro ni. Onen verš by se dal také vyjádřit tak, že muž by měl nejprve ženě poskytnout takové podmínky v manželství, ve kterých je poté ona schopna ho mít v opravdové úctě.¹³¹ V takovém vztahu, jak ho popisuje list Ef, ve kterém nalézáme lásku, která nehledí na sebe, nýbrž na toho druhého, není problém, abychom také našli úctu a vzájemné podřizování se.

Obraz Krista a církve, který zde Pavel předkládá jako vzor pro manželství, je tedy víc než dost výmluvný. Kristova dobrovolná, sebeobětavá láska pro církev se stává vzorem pro manžela v jeho jednání ke své ženě. Stejně tak dobrovolnému podřizování se manželky svému muži stojí za vzor církev, která se vděčně a s úctou podřizuje svému Pánu Ježíši Kristu. Ani jeden vzor jednání není myšlen k ovládnutí toho druhého, k diktatuře, k asketismu či nevede do vzpoury, nýbrž do harmonického vztahu plného lásky, vzájemné pomoci, umenšování se, aby ten druhý mohl růst. Manželství, jak ho podává list Ef, se zakládá na principu lásky jeden k druhému, laskavosti, něhy, ale stejně tak odráží respekt vůči tomu druhému a přijetí vlastní role v rodině.

4.4. Denominační pohled na manželství a rozvod

I přesto, že z biblického textu jasně zaznívá požadavek trvalosti manželství a tím pádem i jeho nerozlučnosti, a k takovému výkladu se hlásí snad každá denominace, přesto můžeme mezi nimi pozorovat jisté rozdíly při aplikaci oné manželské nerozlučitelnosti a s tím související otázky rozvodu a nového sňatku.

---

¹²⁹ DRÁPAL, Dan. *Emancipace žen v církvi?*, s. 48

¹³⁰ Srov. BUBAN, Milan. *Manželství a rodina v biblické perspektivě: Výklad Efezským 5,21-6,9*, s. 18 „Slovo úcta (ř. *fobéomai*) znamená mít strach, bát se. Pavel tímto však nechtěl vyjádřit mužovu despotickou nadvládu nad ženou, vyvolávající v ní strach a hrůzu ze svého manžela. Slovo „úcta“ v tomto verši je definováno prostředním kontextem ve v. 21: „*V poddanosti Kristu (en fobó Christou) se podřizujte jedni druhým.*“

¹³¹ OPATRŇÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 55

Apoštolská církev, jejíž jsem členem a která se řadí mezi evangelikální církve a je součástí světové Assemblies of God (AoG), se na svých stránkách oficiálně vyjadřuje v přeloženém textu z AoG k manželství tak, že se jedná podle Písma o trvalý a nerozlučný svazek. Vůli manželů setrvat v manželství považuje za vysoký standard, ke kterému ve své teologii vybízí všechny své členy. Avšak zaznamenanou řeč Ježíše u Mt 5 a 19 o smilstvu považuje za skutečnou výjimku, na jejímž základě rozvod umožňuje.¹³² Ovšem praxe je mnohem složitější a případů, kdy jednání jednoho z manželů hrubě porušuje manželskou důstojnost, je víc (např. když jeden z partnerů propadne gamblerství a zadluží se natolik, že jejich společný majetek propadne exekuci, čímž ohrožuje existenciální podmínky zbytku rodiny apod.). Proto v praxi dochází k rozvodům z vícera důvodů, než je smilstvo. Partneri po rozvodu jsou před Bohem volní, a tudíž svobodní k uzavření nového sňatku.

Apoštolská církev považuje v každém případě rozvod za bolestivý proces, ve kterém ani jedna strana nevyhrává. Je si vědoma toho, že své oficiální stanovisko by měla modifikovat vzhledem k měnícím se sociálním a kulturním podmínkám, z druhé strany, kvůli složitosti celé rozvodové otázky, se brání ke striktnímu vyjádření a každý případ tak posuzuje individuálně. Stejně stanovisko platí i pro otázku zapojení rozvedených lidí ve službě v církvi. Existuje „liberálnější“ křídlo v AC, kde pastoři rozvedené znovu zapojují do různých služeb, oproti křídlu konzervativnímu. Ovšem ani zde se nedá učinit generalizace a rozsah zapojení, stejně jako pověření konkrétní službou jsou věci k posouzení vedoucím sboru.

V požadavcích na vedoucího sboru (pastora) stojí AC na pasážích Nového zákona, ve kterých Pavel udílí rady Timoteovi 3,1-13 a Titovi 1,5-9, že biskup (pastýř) by měl být pouze jednou ženatý, tedy ne rozvedený. Toto považuje za svůj standard při ustanovování vedoucích a pastorů do úřadu. Přesto je znám případ podruhé ženatého muže, ve kterém se po jeho posouzení učinila výjimka a za pastora byl vedením církve ustanoven.

Jiné stanovisko ohledně nerozlučitelnosti manželství zaujímá Římskokatolická církev. Svá východiska o nerozlučitelnosti předně staví na pojmání manželství jako svátosti.¹³³ V textu z Matoušova evangelia: „*Co Bůh spojil, člověk ať nerozlučuje.*“, vidí katolická církev oporu pro trvalost manželského svazku, který není možný žádnou lidskou instancí rozbít. Proto s pojmem „rozvod“ jako takovým nepracuje, neboť neexistují výjimky, které by rozvod umožňovaly. Tuto nauku o nerozlučnosti manželství jednoznačně formuloval

---

¹³² Apoštolská církev. *Rozvod a vstup do nového manželství* [online].

¹³³ CIC, kán. 1055

Tridentský koncil, a taktéž ji vyhlásil 2. vatikánský koncil. Chápání nerozlučnosti je tak absolutní, avšak s dočasným charakterem. Manželé jsou vázáni manželským slibem až do dne smrti jednoho z nich. V případě smrti manželství zaniká, a tudíž partner, který žije, smí znovu uzavřít nový manželský svazek, a to i církevní.¹³⁴ Učiněný rozvod ze strany světské autority, není pro katolickou církev rovněž relevantní způsob zániku manželství, tedy i v takovémto případě je manželství církví považováno stále za platné.

Kodex kanonického práva však uvádí možnost, že u manželů může dojít k tzv. rozluce (odluka od stolu a lože), která je podle Písma v 1K 7,10n, možná.¹³⁵ V některých vážných případech, kdy se jeden z manželů proviní proti tomu druhému (např. cizoložstvím), jednak kodex vybízí nevinnou stranu, aby odpustila, pokud toho není schopná, je možné přistoupit k odloučení od sebe na nějaký čas, přičemž manželství nadále trvá. Při odloučení však nezaniká povinnost řádně se postarat o náležité vydržování a výchovu dětí.¹³⁶ Manžel nebo manželka, kteří během rozluky uzavřeli nový sňatek, žijí ve stavu veřejného a trvalého cizoložství.¹³⁷

Vedle pojmů rozvod a rozluka ještě kodex vydává prohlášení o tzv. neplatnosti manželství.¹³⁸ Je to proces, ve kterém církevní soud konstatuje neplatnost sňatku od samotného počátku. Dojde-li k zneplatnění takového svazku, poté jsou aktéři vnímáni jako skutečně svobodní před Bohem a církví a uzavření nového sňatku se tak u nich nevylučuje.¹³⁹ V opačném případě, kdy sňatek není zneplatněn a rozvedení katolíci se znovu ožení či vdají, nemohou přistupovat k přijímání svátostí. Jak se zdá, tak v dnešní době se opět toto téma otevírá, jak píše L. Ovečka ke knize T. Kellyho (Rozvod a druhý sňatek. Tváří v tvář výzvě) a problém rozvedených a znovu sezdaných párů volá po pastoračním řešení. Existuje totiž mnoho křesťanů, kteří z jakéhokoli důvodu (ať z vlastní viny či nikoli) již nedokáží zvládat svou manželskou situaci, ale taktéž nevidí jako uskutečnitelné naplnit církevní ustanovení o životě mimo manželství. Takoví křesťané

---

¹³⁴ SZABO, Miloš. Pojem a chápání nerozlučitelnosti manželství v západním a východním křesťanství. *Teologické texty: Na cestě* [online].

¹³⁵ PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 429

¹³⁶ CIC, kán. 1151-1155

¹³⁷ KKC 2384

¹³⁸ CIC, kán. 1142

¹³⁹ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 430, který vypisuje, za jakých podmínek dochází ke zplnění druhého (neplatného) svazku, např. „pokud první manželství nebylo platné vinou chybějícího souhlasu, nedostatku kanonické formy nebo nějaké dělicí překážky. Církevní soudy nově uznávají v oblasti chybějícího souhlasu některé zneplatňující důvody, které existovaly již v okamžiku svatby, ale partner o nich nevěděl např. sociopatie, výlučná konstitutivní homosexualita, hyperestezie (tj. nymfomanie a satyrismus) a psychastenie (habituální stav naprosté nerozhodnosti).“

jsou nejen vyřazeni ze svátostného života, ale často i z církevního života.¹⁴⁰ Přitom řada z nich projevuje dobrou vůli, své děti nadále vychovávají ve víře, chtějí se účastnit mši a rádi by svátosti přijímali.

Ortodoxní východní církve chápe společně s Římskokatolickou církví manželství jako svátost a dívá se na něj shodně s předešlými denominacemi, jako na nerozlučitelný svazek. Rozdíl oproti Římskokatolické církvi je v tom, že nevyklučuje možnost druhého svazku. Důvody, které mohou vést k rozvodu, jsou např. cizoložství, bigamie, úmysl zabít manžela, nezhvěstnost partnera, duševní nemoc, rozhodnutí k mnišskému životu, impotence či malomocenství.¹⁴¹ První manželství smí být tedy rozloučeno z vážných důvodů v případech, které s konečnou platností ukončují existenci manželství neboli v případech, kdy přestává manželství existovat jako vnější skutečnost. Přistupovat ke svátostem se manželům v druhém svazku nebrání, ovšem až po uplynutí tzv. doby pokání, která trvá dva roky, u třetího svazku až pět let. Během této doby mohou manželé přistupovat pouze ke svátosti smíření.¹⁴² Druhé či případně třetí manželství však již nestojí na stejném stupni, jako to první. Svatební rituál obsahuje kající prvky, nedoprovází ho tolik radostných prvků a nekončí korunovaci.¹⁴³

---

¹⁴⁰ OVEČKA, Libor. Rec. KELLY Kevin T. *Rozvod a druhý sňatek. Tváří v tvář výzvě*, s. 178-180

¹⁴¹ BENICKÁ, Žofia. *Překážky manželství v kodexech kanonického práva a v Kodexu kánonů východních církví*, s. 35

¹⁴² PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 434

¹⁴³ Tamtéž

5. Manželství a rodina prostřednictvím výzkumu veřejného mínění v ČR v letech 1989-2017

Jak se zdá, tak dnešní doba nabízí širokou škálu názorů na podobu či na důležitost manželství. Dokonce se lze setkat i s naprosto vyhraněnými názory o přežitku a nepotřebnosti této instituce.

Sociologické výzkumy české veřejnosti např. ukazují, že od r. 1989 se zvyšuje procento lidí s kladným názorem na nesezdaná soužití a jakoby tím potvrzují onen názor veřejného mínění. Z tiskové zprávy z r. 2017, kterou vydalo Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) sociologického výzkumu Akademie věd, například vyplývá převládající nesouhlasný názor české veřejnosti na to, že by společnému soužití měl nejdříve předcházet sňatek.¹⁴⁴ Od 90. let 20. století nám jsou předkládány statistiky rozvodovosti a čísla rozvádějících se manželství se zdají být pro manželskou instituci alarmující. Jak tedy vnímá česká společnost tisíce let starou manželskou instituci? Nacházíme se opravdu v době krize rodiny, ve které jsou tradiční hodnoty ohroženy?

5.1. Hodnoty a postoje české populace

Odpovědi na zmíněné otázky by mohl poskytnout výzkum Hodnot a postojů v České republice, který sestavil L. Rabušič a B. E. Chromková Manea z pramenné publikace European Values Study (EVS). Tato publikace obsahuje pouze tabulky a čísla, která prozrazují vývoj české společnosti v oblasti hodnot a postojů od 90. let 20. století do současnosti. Tento výzkum se provádí pravidelně po devíti letech a u nás se s ním občané poprvé setkali v r. 1991. Výsledky výzkumu byly provedeny na základě odpovědí od 2109 respondentů v r. 1991, 1908 respondentů v r. 1999, 1821 respondentů v r. 2008 a v r. 2017 poskytlo odpovědi 1812 lidí.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ PILECKÁ, Jarmila. *Postoje českých občanů k manželství a rodině*. s. 7

¹⁴⁵ RABUŠIČ, L., B. E. CHROMKOVÁ MANEA, 2018. *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017 (Pramenná publikace European Values Study)*. viz poznámka pod čarou, s. 13

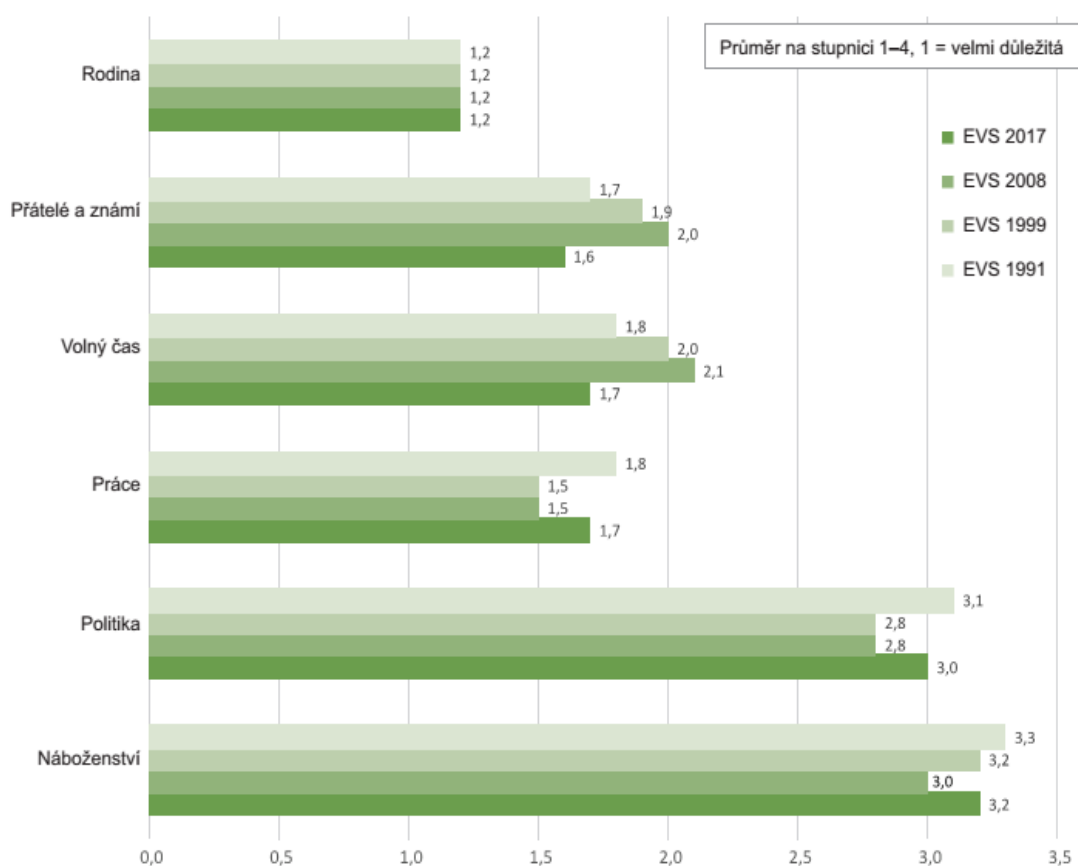
Tabulka č. 2: Jak je ve Vašem životě důležitá rodina?

q1_2 Důležitost rodiny (Řádková %)		EVS 2017				EVS 2008				EVS 1999				EVS 1991			
		Rodina				Rodina				Rodina				Rodina			
		velmi důležitá	dostí důležitá	ne příliš důležitá	vůbec ne důležitá	velmi důležitá	dostí důležitá	ne příliš důležitá	vůbec ne důležitá	velmi důležitá	dostí důležitá	ne příliš důležitá	vůbec ne důležitá	velmi důležitá	dostí důležitá	ne příliš důležitá	vůbec ne důležitá
Celkem		86 %	12 %	2 %	0 %	81 %	16 %	2 %	0 %	85 %	14 %	1 %	0 %	86 %	12 %	2 %	0 %
Pohlaví	muž	81 %	16 %	3 %	0 %	74 %	22 %	3 %	0 %	78 %	19 %	3 %	0 %	82 %	15 %	3 %	0 %
	žena	92 %	7 %	1 %	0 %	87 %	11 %	1 %	0 %	91 %	8 %	0 %	0 %	89 %	10 %	0 %	0 %
Věk	18-29	78 %	20 %	2 %	0 %	71 %	26 %	3 %	0 %	80 %	18 %	2 %	0 %	80 %	16 %	3 %	1 %
	30-44	88 %	10 %	2 %	0 %	87 %	11 %	1 %	0 %	86 %	12 %	2 %	0 %	89 %	10 %	1 %	0 %
	45-59	86 %	11 %	3 %	0 %	84 %	13 %	2 %	1 %	86 %	13 %	1 %	0 %	88 %	10 %	1 %	0 %
	60+	89 %	10 %	1 %	0 %	83 %	13 %	3 %	1 %	86 %	12 %	1 %	0 %	85 %	13 %	1 %	1 %
Vzdělání	základní	87 %	9 %	2 %	1 %	73 %	25 %	2 %	0 %	79 %	17 %	3 %	0 %	82 %	15 %	2 %	1 %
	vyučen(a)	83 %	15 %	2 %	1 %	81 %	16 %	3 %	1 %	85 %	14 %	1 %	0 %	85 %	13 %	2 %	0 %
	SŠ	88 %	10 %	2 %	0 %	85 %	13 %	2 %	0 %	86 %	13 %	1 %	0 %	89 %	10 %	0 %	0 %
	VŠ	91 %	9 %	0 %	0 %	86 %	14 %	1 %	0 %	91 %	8 %	1 %	0 %	92 %	7 %	1 %	0 %
Obec	do 4 999	88 %	10 %	1 %	0 %	82 %	15 %	3 %	0 %	81 %	17 %	2 %	0 %	87 %	12 %	1 %	0 %
	5 000-19 999	86 %	11 %	3 %	0 %	84 %	12 %	2 %	1 %	84 %	15 %	1 %	0 %	86 %	11 %	2 %	0 %
	20 000-99 999	87 %	10 %	3 %	0 %	80 %	18 %	1 %	0 %	89 %	10 %	1 %	0 %	85 %	13 %	1 %	1 %
	100 000 +	83 %	16 %	1 %	1 %	80 %	19 %	2 %	0 %	85 %	13 %	2 %	0 %	86 %	11 %	2 %	0 %
Region	Praha	85 %	14 %	1 %	1 %	81 %	17 %	2 %	0 %	85 %	13 %	2 %	0 %	86 %	12 %	2 %	0 %
	Čechy	85 %	12 %	2 %	0 %	79 %	17 %	3 %	1 %	84 %	15 %	1 %	0 %	84 %	13 %	2 %	1 %
	Morava	88 %	11 %	1 %	0 %	84 %	14 %	2 %	0 %	86 %	12 %	2 %	0 %	87 %	11 %	1 %	0 %

Z výše přiložené tabulky, která obsahuje sebrané odpovědi na otázku: „Jak je v životě člověka důležitá rodina?“, si lze všimnout, že celkem v r. 2017 ji považovalo za velmi důležitou 86 % respondentů a 12 % za dost důležitou, což dohromady činí 98 % kladných postojů. Shodných údajů výzkumu se sešlo ještě v letech 2008 a 1991, v r. 1999 to bylo dokonce o 1 % více.

Následující tabulka téhož výzkumu ukazuje, že rodinu lidé dokonce v žebříčku důležitosti staví na první místo např. před přáteli, volným časem nebo prací. Opět si lze všimnout, že ji respondenti shodně stavěli na pomyslnou první pozici již od r. 1991. Tedy žádné odchylky v oblasti mínění o důležitosti rodiny za téměř posledních 30 let nejsou zaznamenány. Nejméně důležitou hodnotou pro svůj život pak lidé ve výzkumu považovali náboženství. Tento fakt se zdá být velice zvláštním vzhledem k rodinné instituci, když si uvědomíme, že víra založená na bibli ji naopak v její tradiční formě (myslím tím řádně sezdané manželství) podporuje a zároveň utužuje.

Graf č. 1: Jak jsou pro Vás v životě důležité:

Další otázka v oblasti rodiny směřovala ke zjištění, jak moc jsou důležité děti pro manželství. Dalo by se říci, že v průběhu let od r. 1991 je zaznamenána zhoršující tendence, i když se nejedná o příliš velké odchylky mezi jednotlivými roky. V r. 1991 je nepovažovalo pouze 2 % dotázaných za příliš důležité, v r. 1999 se zvedlo toto mínění na 4 % a v r. 2008 to bylo již 7 %. V posledním roce 2017 je zaznamenán pokles o 1 %, tedy 6 % respondentů se domnívalo, že děti nejsou důležité pro manželství. I přesto, že procenta lidí v této otázce pozvolna narůstají, je možné se na celou věc podívat také z druhé strany, která říká, že stále drtivá většina české populace zastává opačný názor. V součtu jednotlivých odpovědí (velmi důležité a spíše důležité) např. v r. 2017 považovalo mít děti v manželství 94 % dotázaných. Jistých rozdílů si můžeme všimnout, když naopak budeme poměřovat tyto dvě kategorie odpovědí mezi sebou. Nejlépe z toho vychází r. 1991, kde 87 % respondentů považovalo děti pro manželství za velmi důležité. Naopak nejhůře na tom byl r. 2008, ve kterém stejně na tuto otázku odpovědělo 66 % dotázaných. Téměř shodně na tom byly roky 1999 a 2017 se 77 a 75procentními body.

I přesto by se mohl na základě těchto dat deklarovat jak kladný postoj k manželství a rodině v české populaci, tak i k početí dětí v něm.

Tabulka č. 73: Jak jsou podle Vás důležité pro manželství děti?

q23_E Důležitost v manželství – děti (Řádková %)		EVS 2017			EVS 2008			EVS 1999			EVS 1991		
		Děti			Děti			Děti			Děti		
		velmi důležité	spíše důležité	nepříliš důležité	velmi důležité	spíše důležité	nepříliš důležité	velmi důležité	spíše důležité	nepříliš důležité	velmi důležité	spíše důležité	nepříliš důležité
Celkem		75 %	19 %	6 %	66 %	27 %	7 %	77 %	19 %	4 %	87 %	12 %	2 %
Pohlaví	muž	68 %	24 %	9 %	59 %	32 %	9 %	73 %	22 %	4 %	85 %	13 %	2 %
	žena	82 %	15 %	4 %	73 %	23 %	4 %	81 %	15 %	3 %	88 %	11 %	1 %
Věk	18–29	55 %	30 %	14 %	54 %	36 %	11 %	71 %	23 %	6 %	84 %	14 %	2 %
	30–44	74 %	19 %	7 %	67 %	26 %	7 %	76 %	20 %	4 %	87 %	12 %	1 %
	45–59	76 %	20 %	4 %	70 %	24 %	6 %	83 %	16 %	2 %	88 %	10 %	2 %
	60 +	85 %	13 %	3 %	75 %	23 %	2 %	80 %	17 %	4 %	87 %	11 %	2 %
Vzdělání	základní	75 %	19 %	7 %	63 %	31 %	6 %	76 %	20 %	4 %	88 %	10 %	2 %
	vyučen(a)	76 %	18 %	6 %	69 %	26 %	5 %	79 %	17 %	4 %	87 %	12 %	1 %
	SŠ	76 %	18 %	6 %	66 %	26 %	9 %	77 %	20 %	3 %	87 %	12 %	1 %
	VŠ	69 %	24 %	8 %	64 %	29 %	7 %	76 %	20 %	4 %	81 %	17 %	2 %
Obec	do 4999	81 %	15 %	4 %	69 %	25 %	6 %	77 %	18 %	4 %	89 %	10 %	2 %
	5000–19999	71 %	24 %	6 %	64 %	25 %	11 %	81 %	17 %	2 %	85 %	13 %	2 %
	20000–99999	75 %	18 %	8 %	69 %	25 %	5 %	78 %	19 %	3 %	89 %	9 %	2 %
	100000 +	68 %	23 %	9 %	62 %	32 %	6 %	74 %	21 %	5 %	82 %	16 %	2 %
Region	Praha	70 %	20 %	11 %	58 %	35 %	7 %	73 %	21 %	6 %	77 %	19 %	4 %
	Čechy	75 %	19 %	6 %	64 %	27 %	9 %	78 %	19 %	4 %	85 %	13 %	2 %
	Morava	77 %	18 %	5 %	73 %	25 %	2 %	78 %	18 %	3 %	89 %	10 %	1 %

V roce 2017 se také zjišťovalo: „Jakému způsobu soužití dává česká populace přednost?“ (z předešlých let nemáme žádné záznamy, jelikož se tato otázka objevila až v tomto posledním roce). Z tabulky (viz níže) jde jasně vidět, že víc jak polovina populace (55 %) preferuje stále manželský svazek. Věková skupina lidí 18-29 let se vyjadřovala pro řádné manželství z celkového součtu nejméně (23 %). A naopak tvořila největší skupinu těch, kteří volí nejprve tzv. „manželství na zkoušku“ (48 %). Je samozřejmě otázkou, proč tomu tak je, a podle všeho se zde mísí několik důvodů. I. Možný např. uvádí, že pro 80. léta 20. st. bylo manželství na zkoušku typickým soužitím mladých lidí jako mezistupeň k řádně sezdánému sňatku. K němu vesměs došlo po početí dítěte a do 8 měsíců se jim narodil potomek. Tím se také vysvětluje vysoká sňatečnost v těchto letech. Od 90. let začíná být tento typ soužití více přijímán veřejností, v důsledku čehož u některých dochází k preferujícímu stylu života.¹⁴⁶ Zároveň svůj podíl na volbě společného života před svatbou může mít nízký věk respondentů, který odráží jejich nezralost vstoupit do manželského svazku, ale také se v tom může odrážet jistý díl uvědomování si odpovědnosti za rodinu a její důležitost pro budoucnost. Mladí lidé chtějí vstupovat do manželství po finanční stránce zajištění a chtějí si být svým životním krokem ve výběru partnera více jisti.¹⁴⁷ Celkový součet lidí všech kategorií, kteří volili

¹⁴⁶ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 263

¹⁴⁷ Z. Matějček a Z. Dytrych ve své publikaci mapující rodinnou situaci na začátku 21. st. hovoří o zvyšující se věkové hranici prvního sňatku v důsledku otevřených perspektiv, které kvůli brzkému

pozdější sňatek, pak byl 23 %. Pouze 5 % ze všech dotázaných si umělo představit žít bez partnera a 10 % lidí upřednostňovalo společný život s partnerem v nesezdaném svazku. I zde by tak bylo na základě uvedených hodnot možné konstatovat, že manželství je stále tou nejpřijatelnější volbou soužití, kterou volí 78 % České populace, ať už do něj vstoupí ihned nebo až po společném soužití.

Tabulka č. 107: Kterému z následujících způsobů soužití dáváte přednost?

a10 Preferovaný způsob soužití (Řádková %)		EVS 2017					
		Žít sám(a)	Mít partnera (partnerku) a nebydlet s ní(m) dohromady	Nejprve žít spolu, později se žít	Žít spolu pouze nesezdaně	Manželský svazek	Bydlet v jednom bytě s několika přáteli
Celkem		5 %	7 %	23 %	10 %	55 %	1 %
Pohlaví	muž	6 %	7 %	24 %	11 %	51 %	1 %
	žena	4 %	6 %	23 %	9 %	59 %	0 %
Věk	18–29	8 %	6 %	48 %	13 %	23 %	1 %
	30–44	3 %	6 %	28 %	15 %	48 %	1 %
	45–59	7 %	7 %	19 %	7 %	60 %	1 %
	60 +	4 %	7 %	9 %	5 %	75 %	0 %
Vzdělání	základní	6 %	6 %	26 %	10 %	50 %	2 %
	vyučen(a)	5 %	7 %	19 %	11 %	58 %	1 %
	SŠ	5 %	7 %	25 %	9 %	53 %	1 %
	VŠ	5 %	4 %	25 %	7 %	59 %	0 %
Obec	do 4 999	4 %	5 %	21 %	9 %	60 %	1 %
	5 000–19 999	5 %	8 %	26 %	9 %	51 %	1 %
	20 000–99 999	7 %	6 %	24 %	9 %	54 %	1 %
	100 000 +	5 %	9 %	23 %	11 %	51 %	1 %
Region	Praha	3 %	9 %	23 %	9 %	56 %	1 %
	Čechy	5 %	7 %	24 %	11 %	53 %	1 %
	Morava	6 %	6 %	22 %	8 %	58 %	0 %

Otázka nebyla v letech 1991, 1999 a 2008 součástí dotazníku.

Poslední tabulka z tohoto výzkumu, kterou uvádím pod textem, jen doplňuje předešlá zjištění. Tabulka mapuje ve všech uvedených letech názor lidí na instituci manželství, zda ji považují za zastaralou. Jak je možno vidět, ve všech letech převažuje záporný názor vzhledem k položené otázce. Od r. 1991, kde ji za zastaralou považovalo pouze 7 % populace, sice zaznamenáváme mírný nárůst (v r. 1999–11 %, r. 2008–24 %), ovšem v posledním roce měření (r. 2017) se opět začíná pomyslná křivka souhlasných respondentů snižovat a za zastaralou instituci ji považovalo 17 % dotázaných.

I přesto, že tedy dochází k jistým posunům v oblasti manželství a rodiny, se stále ukazuje, že je manželství považováno za nejběžnější typ partnerského uspořádání a většina populace ji za zastaralou nevnímá. Stále se tak jedná o hluboce zakořeněnou hodnotu občanů ČR společně s počtím dětí do rodiny.

sňatku a narození potomka nebyly možné. MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*, s. 47. Srov. Ivo Možný, který zároveň hovoří o typu manželství, která jsou v tržní společnosti od 70. let 20. st. opřena o ekonomickou autonomii, a kde je proto věk při uzavírání sňatku spíše vyšší. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, s. 100

Tabulka č. 76: Souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím výrokem? Manželství je zastaralá instituce.

q24 Manželství je zastaralá instituce (Řádková %)	EVS 2017		EVS 2008		EVS 1999		EVS 1991	
	Manželství je zastaralá instituce		Manželství je zastaralá instituce		Manželství je zastaralá instituce		Manželství je zastaralá instituce	
	souhlasí	nesouhlasí	souhlasí	nesouhlasí	souhlasí	nesouhlasí	souhlasí	nesouhlasí
Celkem	17 %	83 %	24 %	76 %	11 %	89 %	7 %	93 %
Pohlaví								
muž	20 %	80 %	27 %	73 %	12 %	88 %	8 %	92 %
žena	14 %	87 %	22 %	78 %	11 %	89 %	6 %	94 %
Věk								
18–29	28 %	72 %	43 %	57 %	18 %	82 %	11 %	89 %
30–44	21 %	80 %	27 %	73 %	14 %	86 %	8 %	92 %
45–59	13 %	87 %	18 %	82 %	10 %	90 %	5 %	95 %
60 +	11 %	89 %	13 %	87 %	4 %	96 %	4 %	96 %
Vzdělání								
základní	22 %	78 %	29 %	71 %	14 %	86 %	9 %	91 %
vyučen(a)	20 %	80 %	24 %	76 %	12 %	88 %	8 %	92 %
SŠ	15 %	85 %	25 %	75 %	11 %	89 %	6 %	94 %
VŠ	11 %	89 %	15 %	85 %	6 %	94 %	1 %	99 %
Obec								
do 4 999	15 %	85 %	23 %	77 %	8 %	92 %	7 %	93 %
5 000–19 999	19 %	81 %	25 %	75 %	16 %	84 %	7 %	93 %
20 000–99 999	19 %	81 %	20 %	80 %	12 %	88 %	8 %	92 %
100 000 +	15 %	85 %	27 %	73 %	11 %	89 %	6 %	94 %
Praha	15 %	85 %	14 %	86 %	11 %	89 %	5 %	95 %
Region								
Čechy	21 %	80 %	24 %	76 %	12 %	88 %	9 %	91 %
Morava	12 %	88 %	28 %	72 %	11 %	89 %	6 %	94 %

5.2. Rozvodové tendence

Zmíněná data vyplývající z výzkumu veřejnosti ohledně vstupu do manželství, založení rodiny a početí dětí, jsou bezpochyby mile překvapivá. Jelikož jsem sám ženatý, mám dvě děti a jsem členem Apoštolské církve, zastávám jedinou formu partnerského života, a to v řádně sezdaném manželství. Přikláním se však k názorům těch, kteří neuznávají partnerský život na zkoušku (konzumování partnerského života před vstupem do manželství)¹⁴⁸ a těch, kdo jsou přesvědčeni, že manželství, byť s sebou přináší mnoho těžkostí a starostí nejrůznějšího druhu, je tou nejlepší formou života dvou lidí, kteří se rozhodli pro společný život. V něm se lidé mohou něco naučit o sobě, druhém i o Bohu a jsem přesvědčen, že právě tato podoba rodinného života má nejlepší potenciál předávat ty správné hodnoty dětem, které se jednoho dne také budou chtít stát manžely a rodiči.¹⁴⁹ Je proto velice smutné, kolik manželství se v dnešní době nakonec rozpadá a kolik z nich nestojí vzorem svým dětem.

¹⁴⁸ Svůj názor opírám o teologický rozbor biblických pasáží, věnujících se manželství, provedený v této práci. Z nich vyplývá, že lidská sexualita je dobrý Boží dar spojený s naší přirozeností, proto se není zač stydět, ovšem uzamčen v pevném manželském svazku. Za druhé argument lidí, kteří volí nejprve „svazek na zkoušku“, aby si byli jistí, zda si berou toho „pravého“, tu „pravou“, čímž chtějí posílit šance na jeho trvalejší průběh, není praxí tak úplně ověřen. A. Šťastná v r. 2004 došla za pomoci výzkumu k závěru, že rozpad manželství je procentuálně mnohem vyšší u lidí, kteří před vstupem do manželství spolu žili na zkoušku než u těch, kdo vstoupili do manželství rovnou (pravděpodobnost pozdějšího rozvodu byla o 57 % vyšší oproti přímým sňatkům). Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, s. 167. Podobně o tom hovoří sociolog I. Možný, když píše, „že manželství žen, kterým se narodil potomek před sňatkem, jsou poměrně nestabilní a mají výrazně vyšší rozvodovost než manželství těch, které byly v době porodu vdané.“ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 272

¹⁴⁹ Odborná literatura hovoří o důležitosti rodiny jakožto instituce, která uspokojuje základní potřeby dítěte (ostatně i dospělého člověka), aby se dítě mohlo vyvíjet ve zdravou osobnost. Jednou z těchto potřeb je „potřeba životní jistoty“. MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*, s. 30. Psychoterapeuti L. Trapková a V. Chvála při popisu důležitosti rodiny píší, že vztah mezi rodiči, ve kterém dítě pozoruje duševní a duchovní porozumění, spolupráci, verbální i neverbální propojení, které tam proudí, tak ho vybavují pro jeho dospělost, aby bylo schopné vyjít vstříc podobnému vztahu. LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 102

Již od 70. let 20. století je sociologií deklarováno, že lidé v západním světě uzavírají manželství převážně ze zamilovanosti.¹⁵⁰ Tím, že je ale rodina zakládána na citech, se zároveň stává velmi křehkou a zranitelnou a bohužel ve chvíli, kdy v ní po čase dochází mezi partnery k nedorozumění, leckdy končí až příliš rychle jejich rozchodem. Podle vysoké míry rozvodovosti, se kterou se setkáváme za posledních dvacet let, se můžeme domnívat, že se stala přirozenou součástí naší společnosti. Ostatně v tomto ohledu se dají pozorovat vzorce chování, které jsou typické pro celou Evropu.¹⁵¹

Jedna židovská moudrost, která hovoří o tom, že lidé v západním světě staví horkou polévku na studenou plotnu, chce učinit rozdíl v pojmání manželství mezi západním a východním světem. Tento obraz pro ně vyjadřuje nestálost manželského stavu založeného na „citovém vzplanutí“, který má tendenci postupně vyhasínat až do úplného vychladnutí. Naopak lidé ve východním světě staví studenou polévku na horkou plotnu, kde se city mezi manželi postupně zahřívají, až se dostaví láska.¹⁵² I když by nám mohl východní způsob zakládání manželství připadat na první pohled stabilnější, přesto oba dva způsoby stojí před stejným úkolem, a to udržet vztah „žhavým“ po celou dobu jeho trvání. Západní styl manželství se proto musí učit hledat lásku i po svatbě a nespokojit se s první zamilovaností a manželé ve východním stylu nesmí pod tou pomyslnou plotnou přestat přikládat, aby oheň lásky nevyhasnul. Pro manžele v obou typech rodin tak vyplývá, že musí na svém vztahu neustále vzájemně pracovat.

Jednou z bolestí v dnešním světě bývá, že v důsledku individualizace ve společnosti si jeden z partnerů myslí, že ten druhý je zde pro něj a měl by mu plnit jeho touhy a přání. V psychoterapii jsou tyto tendence kvalifikovány jako nedospělost, kdy takový jedinec vyžaduje respekt a odpovědnost od druhých, aniž by sám byl těchto věcí schopný. V manželství se takový člověk potom nevztahuje ke svému protějšku jako k někomu, kdo ho jako partner doplňuje. V těchto vztazích dříve nebo později dochází ke zklamání z toho, že ten druhý nenaplnuje „jeho“ nároky.¹⁵³ Ukazuje se tak, že manželství není jen o „mně samotném“, nýbrž vždy o tom druhém. Jde o přijetí odpovědnosti za své rozhodnutí včetně jeho důsledků. Zdá se, jako by právě toto byla určitá Achillova pata v dnešním světě.

---

¹⁵⁰ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, s. 48

¹⁵¹ Tamtéž, s. 211.

¹⁵² WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham*, s. 201

¹⁵³ LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 81

L. Trapková a V. Chvála píší ve své publikaci o stále více se vytrácejícím smyslu pro odpovědnost u dnešního člověka, což se nutně odráží i v manželství. Hovoří o tom, že vytváříme až příliš bezpečná prostředí, kde každá chyba, každé špatné rozhodnutí se dá vzít zpět, a to dokonce i u početí dítěte či sňatku. Jako příklad dávají celý systém pojištění proti chybám, kterých se dopustíme (špatně postavený dům, autonehoda apod.; v každém případě to za nás někdo zaplatí). Toto je podle nich svět, kde se lidé neučí odpovědnosti, nýbrž tomu, že jakékoli chybné rozhodnutí se dá nějak „napravit“.¹⁵⁴ V případě neplánovaného potomka je zde možnost interrupce, v případě špatného manželství je nasnadě rozvod.

Bohužel ani jedno řešení nastalé situace se nedá považovat v pravém slova smyslu za „nápravu“. Rozvod, který rozděluje děti od rodičů a rodiče na dva samostatné tábory, lze jen stěží nazývat nápravou stavu. Literatura, která se zabývá touto problematikou, uvádí, že rozvod má velice ničivé dopady, a to nejenom na oba dva dospělé, ale především na jejich děti.

---

¹⁵⁴ LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 222-223

6. Rozvody a sňatky pohledem statistik

6.1. Rozvodovost a sňatečnost v číslech

To, že stabilní rodina, která je utvořena mužem a ženou, je pro většinu Čechů stále tou nejvyšší hodnotou, jak vyplývá z průzkumu veřejného mínění, se bohužel neodráží v realitě, jak můžeme soudit z množství rozvodů, ke kterým každoročně u nás dochází.

Rozvodovost se stala téměř až nedílnou součástí dnešní doby a již nepředstavuje překážku, jak tomu mohlo být v minulosti. Podle údajů, které nabízí Český statistický úřad (ČSÚ) o úhrnné rozvodovosti v letech 1950-2018 (viz následující strana), lze pozorovat stoupající tendenci v uskutečněných rozvodech. Svého pomyslného vrcholu (50 %) dosáhla rozvodovost v r. 2010, kde bylo soudem rozvedeno 30 783 manželství na 46 746 sňatků. To znamená, že každé druhé manželství končilo rozvodem.

K jistému optimismu vybízí pohled do tabulky vybraných demografických údajů v ČR, kterou přikládám pro lepší orientaci na konci sedmé kapitoly. V ní můžeme vidět, že r. 2018 dochází v úhrnném součtu rozvodů od předešlých let k mírnému poklesu (24 313 rozvodů na 54 470 sňatků), čímž se od r. 1999 rozvedlo historicky nejméně sezdaných párů. Nicméně na počet sňatků, které se sice za posledních 10 let zvýšilo o 6,6 tis., se stále jedná o vysoké procento rozvádějících se párů (44,7 %). Celá rozvodová situace se samozřejmě komplikuje, pokud jsou v rodině narozené děti. Podíl rozvedených manželství s nezletilými dětmi pro r. 2018 činí 58,4 %. Ročně tak přichází víc jak dvě desítky tisíc dětí o blízký kontakt s jedním rodičem.¹⁵⁵

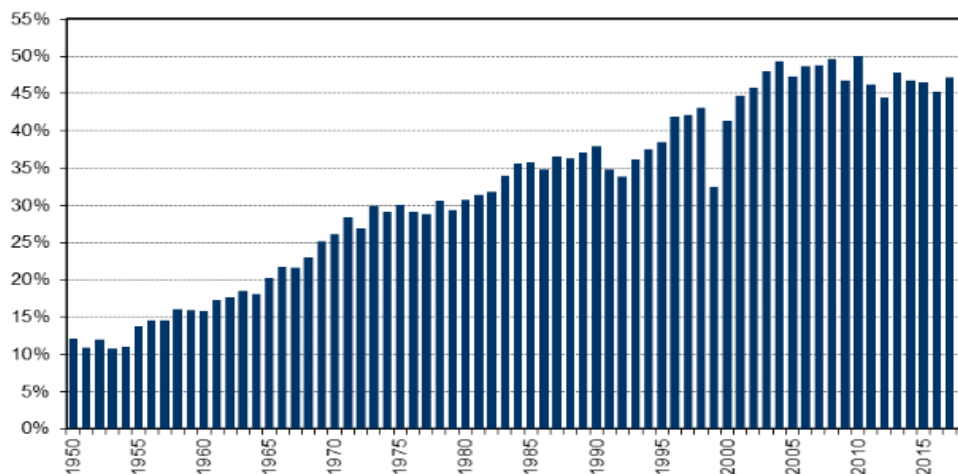
I když dlouhodobá měření počtu rozvodů a sňatků nejsou příliš optimistická, neměli bychom přehlédnout fakta zmíněná v předchozích odstavcích, a to sice mírný, ale pozorovaný pokles rozvodovosti od předešlých let, a naopak přibývající počet lidí vstupujících do manželství. V ČR se tak za poslední 4 roky bez přerušení zvyšují pozvolna vstupy do manželství, a v r. 2018 bylo uzavřeno 54 470 sňatků, což je např. po r. 2007, ve kterém se uskutečnilo 57 157 sňatků, druhé nejvyšší číslo. Dalo by se konstatovat, že po klesajícím počtu uzavíraných manželství, pozorovaných po řadu let, které vypovídaly o menší oblíbenosti instituce manželství v naší společnosti, se snad situace pozvolna mění k lepšímu.

---

¹⁵⁵ Čísla vycházejí ze statistik prováděných Českým statistickým úřadem, dostupných z: <https://www.czso.cz> v katalogu produktů v sekci Demografická ročenka České republiky, kde např. za r. 2017 bylo rozvedeno 25 755 rodin s nezletilými dětmi

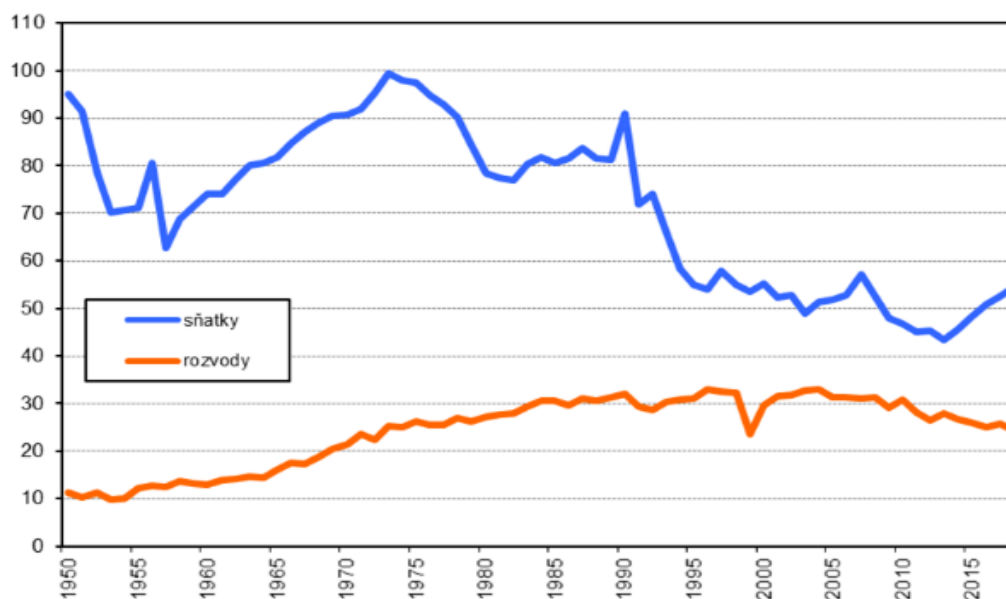
(Na přiložených grafech lze snadno pozorovat, jak se v ČR proměňuje míra rozvodovosti a sňatečnosti v čase.)¹⁵⁶

Úhrnná rozvodovost* v letech 1950-2018

* Podíl manželství končících rozvodem za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství.

Sňatky a rozvody v letech 1950-2018

Z tabulky vybraných demografických údajů v ČR také vyplývá, že v prvních deseti letech je manželství na své existenci značně ohroženo. Nejvíce manželství je pak ukončováno rozvodem po třech a šesti letech svého trvání, což je více méně typické, až na pár výjimek, pro všechny roky od 90. let 20. století. Obecně se tak potvrzuje pravidlo, že čím déle manželství trvá, tím více má šanci na další trvání. I. Možný ve své publikaci

¹⁵⁶ Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhurna-rozvodovost-v-letech-1950-2018> a <https://www.czso.cz/csu/czso/snatky-a-rozvody-1950-2018>

uvádí, že množství rozvedených, ovšem stále relativně mladých lidí, se opět ocitá na tzv. „sňatkovém trhu“, čímž dochází k opětovným sňatkům. Ta jsou naneštěstí ještě náchylnější k rozpadu, takže znovu přispívají do rozvodových statistik.¹⁵⁷

Mohli bychom tak učinit závěr, že do jisté míry je prospěšnost rozvodu coby „snadného“ řešení manželských sporů značně přeceňovaná. Jednak existují studie, které ukazují na to, že až dvě třetiny párů v nešťastných manželstvích, které si svůj záměr rozmyslí a nerozvedou se, se nakonec mohou stát šťastným manželským párem¹⁵⁸ a dále také studie potvrzují ještě větší náchylnost k rozpadu druhého a dalšího nově založeného manželství. Nehledě na to, že mnohé nové sňatky (spíše v případě mužů), jsou leckdy zakládány s mladšími partnerkami, které později vyžadují zplození potomka, a muže tak čeká další zátěžové období. Nejen že se často musí stále vypořádávat se svou minulostí (např. splácení hypotéky, placení alimentů apod.), ale čekají ho další starosti (nejen finanční) s novou rodinou.¹⁵⁹

6.2. Legislativní příčiny vedoucí k rozvodům

Za vysokou mírou rozvodovosti (nejen v ČR) tak můžou stát legislativní změny společně s potlačením vlivu náboženství ve společnosti¹⁶⁰ a podle uvedených dat ze statistiky by se snad také mohl zmínit lehkovážnější přístup k manželské instituci. Jak uvádí článek na ČSÚ, všechny zákonné úpravy, které byly provedeny v oblasti rozvodů od r. 1949-1998, se podepsaly na jeho vývoji. Liberálnější legislativa v pozdějších letech se především týkala zrušení řízení o míře provinění, kterou soud u manželů žádající o rozvod zjišťoval. V r. 1965 byl novelou povolen rozvod i na návrh pouze jednoho z manželů, za předpokladu, že manželé spolu již 3 roky nežili.¹⁶¹ Novela z r. 1998 nejvíce ztížila rozvod rodinám s nezletilými dětmi, proto v r. 1999 soudy rozvedly téměř o 7,5 tis. manželství s dětmi méně (14 177) než v r. 1998, kde těchto rozvodů bylo 21 636. Dokonce byl v těchto letech zaznamenán 12 % pokles rozvodů manželství bez nezletilých dětí (z 10 727 na 9 480), ovšem již s příchodem nového tisíciletí se hodnoty vracely v obou typech manželství k původním hodnotám (v r. 2000 bylo 19 067 rozvodů s dětmi

---

¹⁵⁷ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 213

¹⁵⁸ KELLER, Timothy J. a KELLER Kathy. *Smysl manželství*, s. 23. Tuto skutečnost potvrzuje psycholog P. Šmolka, vyzdvihující práci manželských poraden při rozvodovém řízení, kterým se daří některým zbytečným rozvodům zabránit. Zhruba každé páté manželství se jim daří v průběhu rozvodu harmonizovat. Srov. Šmolka, Petr a Mach Jan. *Manželská a rodinná trápení*, s. 96

¹⁵⁹ ŽÍDEK, Josef. *Nesnáze druhé mízy. Má cenu začínat znovu od nuly?*

¹⁶⁰ SUTTROVÁ, Pavla. *Rozvodovost v evropském srovnání*, s. 31

¹⁶¹ Český statistický úřad. *Rozvodovost* [online].

a 10 637 bez nich).¹⁶² Dokonce 4 roky po novelizaci zákona počet rozvodů dosáhl svého historického maxima (r. 2003 – 32 824 rozvodů). V dnešní době se podmínky pro rozvod řídí podle normy, která je stanovena zákonem č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, který vešel v účinnost 1. 1. 2014. Zde je uvedeno, že: „Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“¹⁶³ Soudnictví taktéž přijímá rozvod na přání jednoho z partnerů, a to dokonce i přes odpor druhého.¹⁶⁴ I přestože jsou soudem zjišťovány příčiny žádosti rozvodu, mnoho překážek mu nekladou.¹⁶⁵

Jelikož můžeme rodinu považovat za nejmenší buňku celé společnosti, pak by právě společnost měla mít zájem na tom, aby rodina byla co nejzdravější. Oba systémy jsou totiž na sobě závislé a zároveň se jeden podle druhého vyladuje. V obecném měřítku tak fenomén rozvodovosti představuje destabilizující prvek pro celou společnost, což má za následek např. prudké snižování porodnosti.¹⁶⁶ Proto jsou otázky týkající se míry omezování svobodné vůle občanů zákonem v tak intimním a osobním vztahu, jakým manželství je, stále aktuální.

6.3. Manželství „bez papíru“

Podle dat uváděných ve statistikách ohledně narozených dětí mimo manželství se dají pozorovat také jisté změny ve vnímání podoby rodiny ve společnosti. V minulých dobách byla jedna z nejhlavnějších funkcí muže a ženy založit rodinu (vejít do manželského svazku) a zplodit děti. I přesto, že stále převažuje tento typ úplné rodiny (v r. 2001 tyto rodiny tvořily 54,6 %), tak se v posledních dvaceti letech setkáváme se stále častějším typem rodiny, kterou tvoří nesezdané páry nebo neúplné rodiny, kde je pouze jeden rodič (zde záleží, jaký podíl na tom mají nežádoucí faktory, např. úmrtí nebo rozvod, a jaký dobrovolné rozhodnutí matky nebo otce).

---

¹⁶² ŠŤASTNÁ, Anna. *Analýza: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. Demografie* [online].

¹⁶³ *Rodinné právo: Zákon občanský zákoník*. In: Zákon č. 89/2012 Sb.

¹⁶⁴ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, s. 210

¹⁶⁵ Soud má sice povinnost pokusit se nesmířené strany udobřit, ovšem pokud tuto snahu jeden z manželů odmítne, soud zahájí řízení o rozvodu. Srov. FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 3

¹⁶⁶ LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 110-111. V tabulce mapující vybrané demografické údaje v České republice, kterou uvádím na s. 58-59 si lze všimnout, že úhrnná plodnost v r. 2017 činí 1,68 dítěte na jednu ženu. V posledních šesti letech tak sice porodnost stoupá, ale je to teprve potřetí od r. 1993, kdy byla tato hranice překročena (r. 1993–1,67; 2016–1,63 dítěte na jednu matku). Za pozitivní můžeme považovat, že hodnota v r. 2017 neklesla pod 1,5, neboť je toto číslo považováno za hranici „nízké“ plodnosti. Z druhé strany se stále ale jedná o nízký koeficient zajišťující reprodukci populace. Aby k ní docházelo, byla by potřeba plodnost alespoň 2,1 dítěte na jednu ženu.

Za nárustem volně žijících partnerů s dětmi v ČR od 80. let 20. století stál přijímaný, avšak statisticky nepodložený optimismus, přicházející ze Švédska. Ten sliboval, že způsob života tzv. „bez papíru“ umožní lidem žít „šťastnější manželství“ a „sníží počet rozvodů“. Později se ukázalo, že tato optimistická tvrzení byla mylná. Čísla, přicházející ze světa, potvrzovala jednak snížení míry sňatečnosti (ve Švédsku mezi lety 1965-85 klesla ve věku 20-24 let o 80 %, ve věku 25-29 o 59 % a ve věku 30-34 let o 40 %; stejně tak ve stejném časovém rozmezí klesla míra sňatečnosti i v Dánsku o 48 %, v SRN o 43 %, v Nizozemí o 42 %, ve Francii o 32 %, v Anglii, Španělsku a Itálii o 30 %), za další rychlejší a častější rozchod než u manželů (mimo jiné lidé v průzkumech odpovídají, že právě pro snadnost rozchodu volí nesezdané soužití, což má za následek ochabující sklony ženit se a vdávat, ovšem posilující sklony k rozchodu) a snížení odolnosti manželství, nikoli však míry rozvodovosti.¹⁶⁷

Přiložená tabulka pod textem, mapující naši situaci ohledně sňatků a rozvodů za posledních 30 let z ČSÚ, prozrazuje, kolik dětí se živě narodí právě mimo manželství. Jejich počet od r. 1989 do posledního roku měření 2018 stoupl o 45 197 (z počtu 10 141 dětí narozených mimo manželství, se v r. 2018 narodilo 55 338 dětí). Až do r. 2017 křivka nemanželských dětí stále rostla, v posledním roce měření je zaznamenán mírný pokles. Nízký podíl dětí narozených mimo manželství v 90. letech podává obrázek o tom, jaké pro-rodinné klima tehdy panovalo.

Z tabulky je také vidět pokles celkově narozených dětí, kdy v r. 1989 přišlo na svět 128 356 dětí a opět tato čísla po řadu desítek let klesala. V r. 1999 se za posledních 30 let narodilo nejméně dětí (89 471). V posledním roce měření (r. 2018) se počet živě narozených dětí ustálil na 114 036, což by mohlo vzbuzovat mírný optimismus.

Co tabulka neprozrazuje, je podíl dětí narozených v preferovaném typu neúplné rodiny, a kolik jich vyrůstá s oběma rodiči, kteří žijí v nesezdaném soužití, avšak vypovídá o tom, že řádné manželství dlouhodobě čelí novým trendům „rodinného prostředí“.

Jaké příčiny stojí za vznikem neúplných rodin, prozrazují údaje ČSÚ o domácnostech z publikace *Zaostřeno na muže a ženy – 2018*. Jejich prostřednictvím došlo ke zjištění, že v r. 2017 bylo v Česku přes 166 tis. neúplných domácností s dětmi, z toho víc jak polovinu tvořila skupina rozvedených (93 436, což činí 56 %), 51 605 domácností tvořily svobodné ženy (z celkového počtu to byla téměř třetina 30,9 %) a zbytek 13,1 % byly

---

¹⁶⁷ SULLEROT, Evelyne. *Krize rodiny*, s. 48-50

vdovy.¹⁶⁸ Ze zmíněných údajů tak lze usuzovat, že na výskytu určitého trendu rodiny s jedním rodičem se v největší míře podílejí rozvody, druhou pomyslnou příčku obsazuje téměř až jedna třetina žen, která se pro takový styl života rozhodne sama. „Uvádí se, že takové rozhodnutí bývá ovlivněno různými faktory od nezralostí ženy až po reakce, které odrážejí nejisté vyhlídky do budoucnosti: vysoké nároky na individuální štěstí ve společnosti nebo nejistota ve vybudování a udržení stabilního vztahu.“¹⁶⁹ Nejmenší podíl na vzniku neúplné rodiny má pak úmrtí jednoho z partnerů.

---

¹⁶⁸ Všechna data jsou dostupná z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvatelstvo-a-rodiny-a-domacnosti-136jv0fmo>. Např. pro r. 2013 byl poměr: svobodné 26,9 %, rozvedené 59,4 %, ovdovělé 13,6 %; pro r. 2014 byl poměr: svobodné 26,9 %, rozvedené 59,4 %, ovdovělé 13,6 %; pro r. 2016 byl poměr: svobodné 30,7 %, rozvedené 61,5 %, ovdovělé 7,8%

¹⁶⁹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 129

Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje v České republice

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Počet obyvatel k 31. 12.																															
(v tis. osob)	10 362	10 364	10 313	10 326	10 334	10 333	10 321	10 309	10 299	10 290	10 278	10 267	10 206	10 203	10 211	10 221	10 251	10 287	10 381	10 468	10 507	10 533	10 505	10 516	10 512	10 538	10 554	10 579	10 610	10 650	
muži	5 036	5 037	5 006	5 013	5 019	5 020	5 017	5 012	5 009	5 005	5 001	4 997	4 968	4 967	4 975	4 981	5 003	5 026	5 083	5 136	5 157	5 169	5 158	5 164	5 162	5 177	5 186	5 201	5 220	5 244	
ženy	5 326	5 327	5 307	5 312	5 315	5 313	5 305	5 297	5 290	5 284	5 277	5 270	5 238	5 237	5 237	5 240	5 248	5 261	5 298	5 331	5 350	5 364	5 347	5 352	5 360	5 361	5 368	5 378	5 390	5 406	
v tom ve věku:																															
0 - 14	2 253	2 194	2 121	2 085	2 010	1 948	1 893	1 843	1 795	1 751	1 707	1 664	1 622	1 590	1 554	1 527	1 501	1 480	1 477	1 480	1 494	1 518	1 541	1 560	1 577	1 601	1 624	1 647	1 671	1 693	
15 - 64	6 817	6 868	6 877	6 933	6 981	7 029	7 056	7 078	7 102	7 127	7 153	7 179	7 170	7 196	7 234	7 259	7 293	7 325	7 391	7 431	7 444	7 379	7 263	7 188	7 109	7 057	6 988	6 943	6 899	6 870	
65 a více	1 292	1 302	1 315	1 328	1 343	1 356	1 372	1 388	1 402	1 411	1 418	1 423	1 415	1 418	1 423	1 435	1 456	1 482	1 513	1 556	1 599	1 636	1 701	1 768	1 826	1 880	1 932	1 989	2 040	2 087	
v tom ve věku (v %):																															
0 - 14	21,7	21,2	20,6	20,0	19,4	18,9	18,3	17,9	17,4	17,0	16,6	16,2	15,9	15,6	15,2	14,9	14,6	14,4	14,2	14,1	14,2	14,4	14,7	14,8	15,0	15,2	15,4	15,6	15,7	15,9	
15 - 64	65,8	66,3	66,7	67,1	67,6	68,0	68,4	68,7	69,0	69,3	69,6	69,9	70,2	70,5	70,8	71,0	71,1	71,2	71,2	71,2	71,0	70,6	70,1	69,1	68,4	67,6	67,0	66,3	65,6	65,0	64,5
65 a více	12,5	12,6	12,8	12,9	13,0	13,1	13,3	13,5	13,6	13,7	13,8	13,9	13,9	13,9	14,0	14,2	14,4	14,6	14,6	14,9	15,2	15,5	16,2	16,8	17,4	17,8	18,3	18,8	19,2	19,6	
index stáří (65+ / 0-14 v %)	57,4	59,4	62,0	64,3	66,8	69,6	72,5	75,3	78,1	80,6	83,1	85,5	87,2	89,2	91,6	94,0	97,0	100,2	102,4	105,1	107,0	107,8	110,4	113,3	115,7	117,4	119,0	120,7	122,1	123,2	
v tom podle rodinného stavu (v %):																															
svobodní	37,2	37,0	36,9	36,8	36,9	37,0	37,1	37,2	37,2	37,3	37,3	37,4	37,6	37,7	37,9	38,1	38,3	38,6	38,8	39,2	39,6	40,0	40,2	40,6	40,9	41,3	41,6	41,9	42,1	42,4	
ženařádkované	49,7	49,8	49,5	49,4	49,2	48,9	48,6	48,3	48,0	47,7	47,6	47,4	46,6	46,2	45,8	45,4	45,0	44,6	44,2	43,8	43,3	42,7	42,0	41,5	41,0	40,5	40,1	39,8	39,5	39,3	
rozvádění	5,4	5,6	5,7	5,9	6,1	6,4	6,6	6,9	7,2	7,5	7,6	7,8	8,2	8,4	8,7	9,0	9,3	9,5	9,7	9,8	10,0	10,2	10,5	10,7	10,9	11,1	11,2	11,3	11,4	11,4	
v tom ve věku (v %):																															
ovdovětlí	7,6	7,5	8,0	7,9	7,8	7,8	7,7	7,6	7,6	7,5	7,5	7,4	7,4	7,6	7,5	7,5	7,4	7,4	7,3	7,2	7,1	7,1	7,3	7,2	7,2	7,1	7,1	7,0	7,0	6,9	
Průměrný věk	36,1	36,3	36,5	36,6	36,8	37,0	37,3	37,6	37,9	38,2	38,5	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	40,0	40,2	40,3	40,5	40,6	40,8	41,1	41,3	41,5	41,7	41,9	42,0	42,2	42,3	
muži	34,4	34,5	34,7	34,9	35,1	35,3	35,6	35,9	36,2	36,5	36,8	37,1	37,4	37,7	37,9	38,2	38,4	38,6	38,8	38,9	39,1	39,3	39,6	39,8	40,0	40,2	40,4	40,6	40,8	40,9	
ženy	37,8	37,9	38,1	38,3	38,4	38,6	38,9	39,2	39,4	39,7	40,0	40,3	40,5	40,8	41,0	41,3	41,5	41,7	41,8	42,0	42,1	42,3	42,5	42,7	42,9	43,1	43,3	43,4	43,6	43,7	
Neděje ložiti při narození (roky)																															
muži	68,1	67,6	68,2	68,5	69,3	69,5	69,7	70,4	70,5	71,1	71,4	71,6	72,0	72,1	72,1	72,6	72,9	73,4	73,7	74,0	74,2	74,4	74,7	75,0	75,2	75,7	75,6	76,0	76,0	76,0	
ženy	75,5	75,4	75,8	76,2	76,5	76,7	76,7	77,4	77,5	78,0	78,1	78,4	78,5	78,7	78,6	79,2	79,3	79,9	80,1	80,3	80,3	80,6	80,8	81,0	81,2	81,7	81,5	81,8	81,8	81,8	
Neděje ložiti ve věku 60 roků (roky)																															
muži	14,7	14,6	15,0	15,3	15,7	15,9	15,8	16,2	16,4	16,7	16,9	17,0	17,3	17,3	17,3	17,6	17,8	18,2	18,4	18,6	18,8	18,7	18,9	19,1	19,1	19,5	19,3	19,7	19,7	19,7	
ženy	19,1	19,2	19,5	19,9	19,9	20,0	20,1	20,5	20,7	21,0	21,0	21,3	21,3	21,5	21,4	21,8	22,0	22,3	22,5	22,7	22,7	22,9	23,1	23,2	23,3	23,8	23,5	24,0	23,9	23,9	
Školky	81 282	90 953	71 973	74 080	66 033	59 440	54 956	53 896	57 804	55 027	53 523	52 374	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829	52 980	57 157	52 457	47 862	46 746	45 137	45 206	43 699	45 575	48 191	50 768	52 567	54 470	
Průměrný věk svobodných ženichů	24,6	24,0	24,7	24,8	25,4	26,1	26,7	27,1	27,6	28,1	28,5	28,9	29,3	29,7	30,3	30,5	30,8	31,0	31,2	31,4	32,0	32,2	32,2	32,3	32,3	32,3	32,4	32,2	32,2	32,2	
Průměrný věk svobodných nevěst	21,8	21,4	22,3	22,6	23,2	23,9	24,6	24,9	25,4	25,8	26,2	26,5	26,9	27,3	27,7	28,0	28,1	28,4	28,6	28,8	29,2	29,4	29,6	29,6	29,8	29,8	29,8	29,9	29,8	29,8	
Školky na 1 000 obyvatel středního stavu	7,8	8,8	7,0	7,2	6,4	5,7	5,3	5,2	5,6	5,3	5,2	5,4	5,1	5,2	4,8	5,0	5,1	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6	4,4	4,3	4,1	4,3	4,6	4,8	5,0	5,1	

Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje v České republice

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Rozvody z toho podle délky trvání manželství (v letech):	31 376	32 055	29 366	28 572	30 227	30 939	31 135	33 113	32 465	32 363	23 657	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402	27 886	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	
0-1	2 825	2 834	2 668	2 274	1 855	1 724	1 388	1 372	1 366	1 584	1 293	1 263	1 288	1 270	1 331	1 263	1 157	1 260	1 376	1 555	1 523	1 358	1 182	1 071	1 106	1 001	1 028	978	1 082	1 114	
2-5	9 178	9 727	8 650	8 657	9 423	9 366	9 342	9 091	8 142	7 442	5 402	6 559	6 521	6 580	6 548	6 395	5 984	6 066	5 767	5 889	5 462	6 035	5 447	5 162	5 211	4 868	4 593	4 318	4 355	4 140	
6-9	5 623	5 781	5 523	5 596	6 135	6 283	6 541	7 441	7 666	7 424	5 265	6 302	6 289	5 761	5 580	5 737	5 245	5 578	5 330	5 126	4 700	4 768	4 404	4 163	4 655	4 807	4 843	4 612	4 619	4 022	
10-14	5 561	5 448	4 749	4 531	4 797	4 935	5 180	5 683	5 871	6 162	4 418	6 180	6 960	7 000	7 148	6 994	6 069	5 681	5 424	5 148	4 771	4 997	4 440	4 424	4 702	4 298	4 409	4 355	4 633	4 532	
15-19	4 142	4 221	3 843	3 710	3 937	4 029	3 926	4 128	4 003	3 995	2 759	3 797	4 408	4 772	5 188	5 439	5 521	5 479	5 480	5 493	4 933	5 098	4 188	3 935	3 890	3 682	3 549	3 399	3 600	3 343	
20 a více	4 047	4 044	3 733	3 804	4 080	4 602	4 758	5 398	5 427	5 756	4 520	5 603	6 110	6 375	7 019	7 212	7 292	7 331	7 752	8 089	7 744	8 527	8 452	7 647	8 331	8 108	7 661	7 334	7 456	7 152	
Proměrná délka trvání manželství (roky)	10,3	10,1	10,1	10,2	10,3	10,5	10,5	10,6	10,7	10,8	10,8	11,0	11,3	11,5	11,8	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7	12,9	12,8	13,0	13,1	13,0	13,1	13,2	-	
Podíl narozených manželství s nezletilými dětmi (v %)	72,1	72,2	71,7	71,7	72,0	72,0	71,0	70,8	69,6	68,9	58,9	64,2	65,1	64,3	63,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1	57,8	57,3	56,3	57,5	57,1	56,8	57,5	58,9	59,0	58,4	
Úhrnná rozvodovost (v %)	37,1	38,0	34,8	33,9	36,2	37,5	38,4	41,8	42,1	43,1	32,5	41,4	44,7	45,7	46,0	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6	48,8	50,0	46,2	44,5	47,8	46,7	46,5	45,2	47,2	-	
Rozvody na 1 000 obyvatel sítěčného stavu	3,0	3,1	2,8	2,8	2,9	3,0	3,0	3,2	3,2	3,1	2,3	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9	2,7	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	
Živě narození z toho mimo manželství z toho mimo manželství (v %)	128 356	130 564	129 354	121 705	121 025	106 579	96 097	90 446	90 857	90 535	89 471	90 910	90 715	92 786	93 685	97 664	102 211	105 631	114 632	119 570	119 348	117 153	108 673	108 576	106 751	109 660	110 764	112 623	114 405	114 006	
z toho mimo manželství (v %)	10 141	11 167	12 703	13 008	15 323	15 507	14 947	15 288	16 125	17 209	18 426	19 792	21 276	23 459	26 713	29 839	32 469	35 259	39 537	43 457	45 954	47 164	45 421	47 088	48 000	51 267	52 976	54 733	56 091	55 338	
z toho mimo manželství (v %)	7,9	8,6	9,8	10,7	12,7	14,5	15,6	16,9	17,8	19,0	20,6	21,8	23,5	25,3	28,5	30,6	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8	40,3	41,8	43,4	45,0	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	
Živě narození dělí podle věku matek při porodu: do 19 let nad 40 let	17 467	18 405	20 045	19 719	19 088	14 341	10 609	8 139	6 939	6 035	5 447	4 468	3 827	3 795	3 713	3 659	3 502	3 490	3 534	3 610	3 614	3 614	3 356	3 073	3 063	2 825	2 734	2 619	2 637	2 653	2 443
Proměrný věk matek při narození dítěte	24,8	24,8	24,7	24,8	25,0	25,4	25,8	26,1	26,4	26,6	26,9	27,2	27,5	27,8	28,1	28,3	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,0	-	
Proměrný věk matek při narození prvního dítěte	22,5	22,5	22,4	22,5	22,6	22,9	23,3	23,7	24,0	24,4	24,6	24,9	25,3	25,6	25,9	26,3	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4	27,6	27,8	27,9	28,1	28,1	28,2	28,2	28,2	-	
Úhrnná plodnost	1 874	1 893	1 861	1 715	1 666	1 438	1 278	1 185	1 173	1 157	1 133	1 144	1 146	1 171	1 179	1 226	1 282	1 328	1 438	1 497	1 492	1 493	1 427	1 452	1 456	1 528	1 570	1 630	1 687	-	
Počet porodů celkem jedno dítě dvojitě trojitě čtyřčlata paterčlata	127 739	129 908	128 667	120 958	120 364	105 888	95 344	89 668	89 980	89 338	88 268	89 754	89 425	91 502	92 335	96 078	100 546	103 985	112 605	117 429	116 261	114 976	105 921	106 952	105 310	108 547	109 519	111 396	113 181	112 903	
126 610 128 739 127 497 119 791 119 271 104 876 94 313 88 604 88 465 87 869 86 629 88 363 87 887 89 979 90 729 94 246 96 607 101 855 110 285 115 032 113 869 112 518 104 862 104 957 103 518 106 853 107 889 109 719 111 565 111 398	1 116	1 152	1 157	1 151	1 080	998	1 010	1 034	1 170	1 447	1 427	1 388	1 525	1 502	1 591	1 813	1 926	2 115	2 298	2 391	2 378	2 446	2 049	1 987	1 779	1 683	1 617	1 667	1 584	1 495	
Počet porodů jednoho dítěte na jeden porod nicdícat Živě narození na 1 000 obyvatel sítěčného stavu	112,1	110,1	109,0	102,6	109,1	103,6	91,5	83,3	73,4	59,8	63,5	57,1	59,1	58,1	56,5	51,4	50,9	47,8	47,5	48,0	47,6	45,8	50,9	52,6	57,8	63,1	66,2	65,4	69,9	74,0	
12,4	12,6	12,5	11,8	11,7	10,3	9,3	8,8	8,8	8,8	8,8	8,7	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1	10,4	10,3	10,2	10,4	10,5	10,7	10,8	10,7	

170

 170 Vybrané demografické údaje (1989-2018), dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-2018-2doclnafyq>

7. Negativní dopady rozvodu

I když se kloním k té části teologů, kteří rozvod připouštějí, čímž stojím na pozicích Apoštolské církve, jejíž jsem členem, stále zastávám názor, že se jedná o velmi tragickou životní událost, do které se manželé dostanou. Měli by k němu přistupovat v krajním případě po tom, co selhaly všechny snahy o záchranu. Z tohoto pohledu rozvod vnímám spíše jako výjimku, nikoli pravidlo.

I přesto, že rozvod může v některých případech představovat vysvobození pro toho, kdo je obětí ve vztahu, lze objektivně očekávat, že ani ten nebude ušetřen jeho traumatizujícího vlivu. Člověk, který podstupuje rozvodové řízení, si musí uvědomit, že z osobní věci (manželského nesouladu či rozvratu) se stává věc veřejná (dochází k tzv. praní špinavého prádla na veřejnosti) a do celé situace vstupují státní instituce, jako např. soud, sociální pracovníci apod.

Literaturou je rozvod označován za bezpochyby jedno z nejtěžších období, naplněné stresem a frustrací, a to nejenom pro samotnou rodinu, ale jeho negativní vliv dopadá i na všechny širší členy (strýce, tety, prarodiče apod.). Bohužel jeho účinek je dlouhodobý a může ovlivňovat jeho přímé účastníky po celý další život.¹⁷¹

V následujících kapitolách se budu věnovat nepříznivým účinkům rozvodu. Jelikož se ale každý rozvod vyvíjí tak trochu po svém a paleta negativních vlivů je příliš široká na to, aby ji bylo možné celou popsat, budu se věnovat pouze některým.

7.1. Vliv rozvodu na děti

U dětí výzkumy prokazují jednoznačně negativní dopad rozvodu na jejich zdravý vývoj osobnosti. V 80. letech minulého století byl prováděn v Praze výzkum na čtyřech skupinách dětí (1. děti z rozvedených manželství; 2. děti, které pocházely z nechtěného těhotenství; 3. děti, které žily v úplné rodině, ale kde byl otec alkoholik a 4. děti, které se narodily mimo manželství), jejichž srovnání psychologických nálezů ukázalo, že právě děti z rozvedených manželství se zřetelně odlišují od ostatních. „Ve zvýšené míře se u nich nacházely následky psychických traumat, frustrací a konfliktů, projevující se vyšším výskytem neurotických rysů.“¹⁷²

---

¹⁷¹ MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*, s. 39

¹⁷² MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, s. 118. Autor dále uvádí, že výzkumy deprivace jasně prokázaly, že „potřeba životní jistoty je jednou ze základních duševních potřeb dítěte, která má být přiměřeně uspokojována, pokud se má dítě vyvíjet po duševní stránce zdravě. Ve výzkumech dětí po rozvodech se zjišťuje, že právě potřeba životní jistoty bývá ohrožena.“, s. 154

Ukazuje se také, že neexistuje věk dítěte, ve kterém by na něj negativní vliv rozvodu nedoléhal. Pouze se odlišuje reakce dítěte podle toho, v jakém vývojovém stupni osobnosti se nachází, a podle pohlaví.¹⁷³ I když jsou důsledky rozvodu u dětí popsány vcelku zevrubně, přesto nejsou vždycky ihned rozpoznatelné a ve svém latentním stavu setrvávají např. do puberty nebo na začátek dospělosti, kde se začnou projevovat a ovlivňovat budoucí život. Stresové rozvodové období, které působí na psychiku nezletilých, je umocňováno také tím, když musí podstupovat rozhovory se soudními znalci, kde jim jsou kladeny otázky ohledně sympatií rodičů a jsou nuceni se pro jednoho z nich rozhodnout. Dále se na jejich psychice také mohou značně podepsat i rodiče, a to ve chvíli, kdy se pro ně stávají prostředníky vyřizování účtů. V neposlední řadě bývá pozorována také špatná školní docházka a tím i zhoršující se výsledky a prospěch. Napětí a úzkost, které dítě prožívá, je výsledkem dlouhodobého stresu, kterému je vystaveno, což vede ke zhoršené koncentraci ve škole. Dítě bývá poté trestáno za špatné školní výsledky rodiči, kteří je spatřují jako důsledek nesprávné výchovy u toho druhého. Škola se tak stává pro dítě zdrojem utrpení, kvůli čemuž ztrácí o ni zájem.¹⁷⁴

Americký psycholog E. Teyber, popisující jednotlivé věkové hranice, uvádí, že děti v předškolním věku jsou nejčastější skupinou, která prožije rozvod svých rodičů. O to hůř, když se jedná o jedno z nejzranitelnějších období. Děti v tomto věku často rozvrat v rodině kladou za vinu sobě a svému špatnému chování. Samozřejmě takové pocity viny jsou falešné, ale dítě je neumí rozpoznat, jelikož se ještě u něho dostatečně nevyvinuly rozumové schopnosti.¹⁷⁵ Protože se ale tento věk dítěte vyznačuje silnou sugestibilitou, hrozí nebezpečí přebírání problémových rodičovských vzorů, které mu budou v pozdějším věku komplikovat jeho vlastní (rodinný) život.¹⁷⁶

Pro střední školní věk (8-13 let) E. Teyber uvádí, že v něm chlapci trpí více než dívky a primární reakcí dětí je smutek. U starších dětí, kolem 12 let, to bývá zase hněv a vztek, který se projevuje tím, že se dítě přidá na jednu stranu z rodičů, přičemž druhého obviňuje ze vzniklé situace. Děti v tomto věku mívají také sklony k pocitům odmítnutí ze strany odcházejícího rodiče, což se projevuje ve snížené sebeúctě, depresích a zhoršení školního prospěchu.¹⁷⁷

---

¹⁷³ MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*, s. 40

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 42-44

¹⁷⁵ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*, s. 14, 62-63

¹⁷⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*, s. 33

¹⁷⁷ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*, s. 13-14

Reakce dětí v dospívajícím věku se pak mohou lišit. Někdo to prožívá velice bouřlivě, někdo se s tím vyrovnává zdánlivě klidně. Svůj podíl na tom jistě sehrává rozum, který dovolí dospívajícímu určitým věcem lépe porozumět. Jisté obavy však mladí lidé mají z toho, jak je to ovlivní pro jejich vlastní budoucnost, především v otázkách založení vlastní rodiny. Někteří dospívající lidé vnímají rozvod jako zradu. Na vzniklou situaci reagují tím, že svůj volný čas tráví mimo domov, kde mívají i potyčky se zákonem. Jiným zase hrozí upadnutí do depresí, tyto děti se uzavírají do sebe, ztrácí kontakt se svými vrstevníky a také své plány a ambice do budoucna.¹⁷⁸

7.2. Vliv rozvodu na dospělé

Jak již bylo uvedeno, rozvodem trpí celá rodina a citově nebo i jinak jsou takovouto událostí zasaženi i dospělí jedinci. Velice tíživě to provází především ty, kteří se rozvodem ocitli sami na výchovu dětí¹⁷⁹, což má také za následek snížení rodinného rozpočtu. Rozvody ovšem nemají pouze vliv na socio-ekonomický vývoj rodiny, ale jsou také zdrojem zdravotních potíží. Výzkum Z. Matějčka z 80. let minulého století prováděný v hlavním městě přinesl informace o tom, jak rozvod působí na zdravotní stav účastníků. Bylo zjištěno, že obtíže byly nejčastěji neurotického rázu a zasáhly 84 % žen a 73 % mužů. Z toho 31 % žen a 21 % mužů muselo navštěvovat lékaře. Kolem 20 % z obou pohlaví pak navštěvovalo psychiatra, stejné procento neurologa a o něco vyšší procento přiznalo, že vyhledali pomoc u jiného specialisty.¹⁸⁰

Co bylo ovšem na tomto výzkumu zajímavé, že se také prováděl v rodinách, které rozvod vzaly zpět. Při porovnání s rodinami, které rozvod dokončily, pak vycházely rozdílné výsledky ve prospěch těch nedokončených rozvodů. Jednak to bylo ve vyšší účasti otce na výchově dítěte, i když se matky stále cítily být rozhodujícím výchovným činitelem (v dokonaném rozvodu byla na druhém nejdůležitějším místě uváděna babička místo otce). A také si po třech letech matky v nedokončeném rozvodu méně stěžovaly na problémové chování chlapců. I nemoc u chlapců byla o polovinu nižší a jejich záhyt v pedagogicko-psychologických poradnách a na dětské psychiatrii byla dokonce dvaapůlkrát nižší.¹⁸¹ Z toho lze usuzovat, že otázka, kterou často psychoterapeuti

---

¹⁷⁸ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*, s. 15

¹⁷⁹ Jelikož ve většině případů zůstává žena s dítětem po rozvodu sama, psychologie popisují, čím ženy procházejí. Celá situace kolem rozvodu a po něm je může značně vytěžovat, v důsledku čehož pociťují ztrátu energie, dostávají se u nich pocity beznaděje a deprese. Srov. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 132

¹⁸⁰ MATĚJČEK, Zdeněk: *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, s. 145

¹⁸¹ Tamtéž, s. 147-148

dostávají, zda je lepší udržovat manželství kvůli dětem, má své opodstatnění a rozhodně to ke zvážení za určitých podmínek je, už pro ten pozitivní vliv na vývoj jejich potomka. Nicméně celá otázka je složitější a vyžadovala by si komplexnější odpověď.

7.3. Role otce i matky na „zdravý“ vývoj dítěte

I když psychologie potvrzuje negativní vliv rozvodu na vývoj dítěte, zároveň ukazuje, že celá situace kolem různých psychických poruch a zhoršeného chování u dětí z rozvedených manželství je přeci jen spletitější a že na jejich příčinách se bude podílet více faktorů.¹⁸² I přesto, že je možné se s tímto tvrzením ztotožnit, zřejmě nic nemění na tom, že rozvod přináší více špatného než dobrého. Každý z účastníků rozvodu o něco přichází. Manželé ztrácejí jeden druhého, děti každodenní kontakt s jedním rodičem (ve většině případů jde o otce), dále přicházejí o stabilitu domova a nezřídka také o dosavadní bydliště (a tím i o svou sociální síť kamarádů), rozdělená rodina začíná také ztrácet po finanční stránce. Větší ekonomické starosti dopadající na jednoho rodiče se samozřejmě odrážejí i v samotném vztahu dítěte s ním, jelikož osamělý rodič nemá v důsledku starostí o zabezpečení rodiny tolik času na výchovu.¹⁸³

Za negativní také můžeme považovat vzor, který děti získávají z rozvodové zkušenosti. T. Keller ve své knize uvádí, že soužití tzv. „na hromádce“, tedy v nesezdaném sňatku, je přirozenou reakcí mladých lidí v USA, kteří zažili bolestný rozvod svých rodičů.¹⁸⁴

Snaha vyhnout se traumatizujícím zkušenostem z rozvodu tak vede mnohé lidi do života mimo manželství. Např. M. J. Championovou to na konci 20. st. vedlo k propagování typu rodičovství s jedním rodičem, což s sebou přináší rozhodnutí, že dítě bude vyrůstat v neúplné rodině. Byla toho názoru, že absence role otce se dá nahradit lidmi z okolí, kteří by prokázali dostatečný zájem o matku a dítě a poskytovali by jim pomoc.¹⁸⁵ Dnešní psychologové se však shodují na tom, že pro zdravý vývoj dětí jsou potřební oba rodiče, kteří mají na něj odlišný, ale zároveň potřebný vliv. Dítě potřebuje být utěšováno a zároveň utužováno. Aby tedy dítě vyrůstalo v relativně zdravém prostředí a v relativně zdravého jedince, potřebuje pro to v nejideálnějším případě oba rodiče. V nich má vzor, co je správné a co není, oba mu poskytují zdroj bezpečí a interakční

---

¹⁸² SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 133

¹⁸³ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 135. Srov. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 132

¹⁸⁴ KELLER, Timothy J. a KELLER Kathy: *Smysl manželství*, s. 21

¹⁸⁵ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 129

výživy, jelikož všichni tvoří celek, který je svázán nenahraditelnými vazbami.¹⁸⁶ Aby otec představoval pozitivní prvek zdravého vývoje dítěte, nestačí pouze jeho fyzická přítomnost v rodině, nýbrž se musí aktivně podílet na jeho procesu socializace.¹⁸⁷

Důležitost matky pro dítě ve výchově byla vždy všem jasná, ale otcův význam byl v minulosti opomíjen.¹⁸⁸ Proto psychoterapeuti L. Trapková a V. Chvála popisují ze své bohaté praxe, jak moc a kde rodina ztrácí, když v ní chybí právě otec. Např. pro dívky je důležitý proto, aby byly schopny ukončit svůj „separační proces“ v původní rodině. Pokud ho nedokončí, mnohdy to vede ke dvěma důsledkům. Výzkumy prokázaly, že buď se dívky provdaly příliš brzo, ale protože pro mateřství byly nezralé, jejich narozeného potomka, pokud to bylo možné, se ujímala jejich vlastní matka. Anebo jako by z opačného konce existuje zase určité procento žen, které jsou sice schopny dlouhodobého vztahu a jsou i ekonomicky zajištěny, ale do vdávání a rození dětí nepospíchají, protože nepociťují touhy po mateřství.¹⁸⁹

O. Matoušek zase čerpá z psychologických výzkumů, které prokazují pozitivní vliv otce v rodině na lepší školní výsledky u synů a dcer, dále to, že je také zábranou kriminálního chování v dospívání a v pozdější dospělosti u synů. Výzkumy taktéž nepotvrdily, že by muži měli nějak zaostávat v péči o malé děti za ženami. Jejich výchova není horší nebo lepší, je jen jiná.¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 89-92. Otec i matka tak předávají to, co dítě pro svůj vývoj potřebuje, a proto ve svých funkcích (mateřské a otcovské) se vzájemně doplňují. Srov. Matějček, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, s. 152

¹⁸⁷ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 133

¹⁸⁸ Na začátku 20. st. R. A. Warshak popisoval zvyklost v západních zemích, objevující se od druhé poloviny 19. st., která diktovala, že o dítě se stará převážně matka. Nazýval ji „kultem mateřství“, jenž kořenil ve dvou předpokladech: 1. žena je od přírody lepším rodičem než muž, 2. matka je pro dítě důležitější než otec. Ani jeden předpoklad pozdější věda nepotvrdila. Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 134

¹⁸⁹ LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 83

¹⁹⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 134

8. Pozitivní jevy manželství

8.1. Manželský slib věrnosti jako největší vyjádření svobody

I přesto, že manželství je stále ceněnou hodnotou, vysoká míra rozvodovosti napovídá, že už není něčím, co by bylo vnímáno jako trvalý svazek na celý život. Lidé obecně touží po trvalém vztahu, ale mnozí z nich dělají kroky, které napovídají, že s variantou rozvodu již předem počítají. Dobře to dokládá jednání lidí odmítajících vstoupit do manželství mimo jiné také z důvodu starostí, které jsou s rozvodem spojeny (např. s majetkovým vyrovnáním apod.).¹⁹¹ Proto se také dostávají stále víc do povědomí (před)manželské smlouvy, které mají chránit majetkové zájmy manželů v případě rozvodu.¹⁹² Tyto postoje bohužel jen ukazují, jak se rozvod stal přirozenou součástí uvažování o manželství.

Mnozí lidé za odmítavým jednáním vstoupit do manželství vidí svůj odpovědný přístup k němu, tedy že než aby ho rozbíjeli a navyšovali údaje ve statistikách, raději do něho nevstoupí. Nicméně možná, že za jejich postoji se spíš než odpovědnost skrývá strach a pohodlí, kterého by se neradi vzdali. Chtějí se tedy vyhnout určitým starostem s manželstvím spojeným a stejně tak neradi opouštějí svou domnělou svobodu.

Lidé často považují mylně za svobodu to, že mohou dělat, co chtějí, bez ohledu na druhé, ale v mnohých případech ovšem zjišťují, že jsou nakonec tímto svým uvažováním a jednáním zotročováni. Toto uvažování se nikdy nedá sloučit s manželstvím, ve kterém jde ve své podstatě o ty druhé. Věřím tomu, že jako Bohem stvořené bytosti jsme byli určeni pro vztah s dalšími lidmi. Vztahovost je tedy něco, co nás nabíjí (i když někdy člověk pociťuje potřebu být sám) a zároveň dává smysl životu. Ale protože jsme v neustálé interakci s druhými lidmi, musí samozřejmě platit určitá mravní pravidla. To znamená, že vedle svých práv máme také své povinnosti, kterými jsme vůči svobodě druhých zavázáni.

Z toho vyplývá, že si manželé ve vztahu nemohou dělat, co chtějí; znamená to, že se zřejmě v mnohých věcech budou muset omezovat kvůli vztahu, ale rozhodně to neznamená, že by tím popírali svou svobodu.

---

¹⁹¹ V odborné literatuře se objevuje termín „psychologický rozvod“, k němuž dospívají páry, které založily rodinu bez svatby. Naivně se domnívají, že problémy s rozchody mají pouze ti, co musí k soudu. Ve skutečnosti i rozcházející se nesezdané páry procházejí velice podobnými nesnázemi ohledně dělení společně nabytého majetku, úpravy podmínek pro děti, vysvětlování svým nejbližším z rodiny a přátel apod. Často dokonce dochází k tomu, že právě pro nesezdané je celý proces mnohem složitější, neboť vyžaduje slušné vyjednávání, kterého se v době krize příliš nedostává. Srov. LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 226

¹⁹² JEŽEK, Martin. *Nemějte strach z předmanželské smlouvy*. In: *Finance.cz* [online].

Tu poté nejvíce zakouší a projevují ve slibující věrnosti svému životnímu partnerovi. Věrnost je bezpochyby pro funkčnost a udržení manželství jedna z klíčových věcí.¹⁹³ Jelikož se do manželství vstupuje dobrovolně a zároveň je vyjádřením touhy po společném životě, pak v něm není možné spatřovat něco jako vězení, ve kterém by oba aktéři ztráceli svobodu. Naopak manželský svazek, který ve svobodě partneri uzavírají, osvobozuje od náladovosti a chvilkové vrtkavosti. Svazek věrnosti, který si v něm slibují, je pak nejvyšší způsob realizace jejich svobody. Slibovaná a dodržovaná věrnost umožňuje manželům „stát se jedním tělem“, čímž jsou jejich osudy svázány na té nejhlubší úrovni a s definitivní platností.¹⁹⁴

8.2. Mravní řád pro rodinu

Aby manželství dobře fungovalo, musí být založeno na správných hodnotách. Dnes je ve většině případů rodina založena na romantické lásce. Tento druh lásky je jistě krásným poutem, velice ušlechtilým a vzácným, ale zároveň příliš křehkým, o to víc na jeho udržení musí člověk neustále pracovat. Aby tedy manželství založené na lásce mělo potenciál k trvalosti, musí se láska správně chápat.

Biblické pojetí manželství podle listu Efezským a Koloským, podle kterých je mravní řád pro rodinu založen na obětavé lásce, duchu poddanosti a vzájemné úcty, by se dalo považovat za nosné i pro současnost. V těchto hodnotách bychom mohli vidět klíč, kterým se otevírají dveře trvalému manželství a tím i šťastnému životu v něm. V následujících kapitolách bych se chtěl těmto třem hodnotám jako základu pro šťastný domov věnovat, lásce pak nejvíce, neboť ji považuji pro manželství za stěžejní část.

---

¹⁹³ Nevěra je zřejmě obecně v myslích lidí považovaná za nejčastější příčinu rozvodu, i když průzkumy uvádějí jako nejčastější důvod rozvodu spíše rozdílnost povah, názorů a zájmů (lze nalézt na stránkách ČSÚ). Odborníci se však shodují na tom, že tyto průzkumy mohou jen stěží poskytnout pravdivý obrázek o pravých příčinách rozvodu. Nereálná čísla, konkrétně u nevěry, se odrážejí např. v tom, že mnozí lidé ji za důvod neuvedou, a to proto, že o ní třeba ani nevěděli, anebo ji naopak tají, aby si neškodili. Srov. OLDŘICH, Matoušek. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 133-134. Sociolog I. Možný ve své publikaci o rodině a společnosti píše o realitě nevěry v manželstvích, kterou volí mnozí muži a ženy ve chvíli, kdy nejsou naplněny jejich představy o bohatém sexuálním životě, který považují za podmínku úspěšného manželství. Srov. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 244. Psychoterapeuti L. Trapková a V. Chvála ze své praxe zase uvádějí, že sama nevěra nebývá příčinou rozvodu, nýbrž je příznakem toho, že to v páru nefunguje, jak má. Zároveň však varují před rozšiřujícím se „volným sexem“ bez odpovědnosti. LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 224

¹⁹⁴ KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*, s. 22

8.2.1. Obětavá láska „*agapé*“

Bible zná hned několik podob lásky, které jsou vyjádřené výrazy „*epithymia*, *éros*“¹⁹⁵, *storgé* a *fileó*“. Za nimi se tak skrývají odlišné projevy lásky, např. vyjadřují touhu po partnerovi, vedoucí do radostného sexuálního styku¹⁹⁶, přání získat milovanou osobu, prožívat s ní vzájemné chvíle, sdílet společné touhy, přání, plány, city apod. Pokud se tyto projevy, pro manželství nepostradatelné, nevytratí a budou pojímány ve správných hranicích, pak přinášejí nádherné emoce a odměnu, která je darem samotného Boha.¹⁹⁷ Jelikož se ovšem jedná o emocionální podoby lásky, mohou k trvalosti manželství jen přispět, ne ji založit. K tomu je potřeba něčeho stabilnějšího.

Když apoštol Pavel v listu Efezským 5 hovoří o obětavé lásce, kterou považuje za pilíř každého manželství, pak myslí druh lásky nazývaný „*agapé*“. Tato láska se ukazuje být pro manželství nejdůležitější. To, co konkrétně znamená a jakou má podobu, silně naznačuje ve verších, kde přikazuje mužům, aby milovali ženy stejně, jako Kristus miloval církev. Pakliže za vzor v milování dává Ježíše Krista, pak se dá také usuzovat, že tato láska *agapé* má trvalý charakter a zároveň je nadřazená ostatním druhům lásky.

Pán Bůh miloval (láskou *agapé*) tolik člověka (lidstvo), že se rozhodl za ně dát to nejcennější, co měl, svého Syna (J 3,16). Ježíš Kristus miloval natolik, že se vzdal svého postavení a v pokoře se za církev (lidi) obětoval (Fp 2,5-8). Tímto činem ukázal, že mu nešlo tolik o jeho zájmy, jako o zájmy a potřeby církve (lidí), která mu byla a je nade vším. Jan ve svém prvním listu zase píše, že nás Bůh miloval jako první (1J 4,19), to znamená, že tato láska nevzniká v důsledku opěťovaného citu, ale ve vůli se pro ni rozhodnul, neboť k ní u Boha došlo ve chvíli, kdy ho lidé ještě neznali, a tím ani o jeho lásku nestáli. Motivem Kristova činu záchrany „člověka“ nebyla očekávaná odměna a sláva, nýbrž láska k němu, protože za nás zemřel, když jsme ještě byli hříšní (Ř 5,8). Bůh tak nabízí svou záchranu a lásku člověku jako dar, nenutí ho k tomu je přijmout, a také jeho rozhodnutí milovat člověka nemůže žádná lidská reakce ani jiná síla zrušit (Ř 8,38n), což zase ukazuje na její bezpodmínečnost a trvalost. V neposlední řadě je Boží

---

¹⁹⁵ V Novém zákoně se sice nevyskytuje, ale jeho ekvivalent v hebrejské podobě užívaný ve Starém zákoně, bychom našli.

¹⁹⁶ To, že je sexuální stránka v manželství jednou z těch důležitějších (ovšem ne ta nejdůležitější), se s biblí shodují i psychologické studie, např. psychoterapeuti L. Trapková a V. Chvála popisují, že manželská sexualita vedle reprodukční funkce silně napomáhá vytvářet intimní prostředí, které nazýváme domov. Toto vytvořené prostředí není příjemné pouze pro rodiče, nýbrž se tato atmosféra přenáší i na děti. Jakmile je tato stránka dlouhodobě zanedbávána, v době, kdy manželství prochází krizovým obdobím, může představovat riziko, že jeden z páru podlehne nějaké vnější nabídce. Srov. LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*, s. 66, 71

¹⁹⁷ WHEAT, Ed a OKES PERKINS Gloria. *Jde to vůbec?: Všechny manželské páry mohou žít v lásce!*, s. 54-56

láska odpouštějící. Člověk jdoucí za Bohem mnohokrát na své cestě upadne a svým jednáním ho zraňuje, ale Bůh člověku ve své lásce odpouští a dává mu možnost pokračovat dál. Umět odpouštět druhému v manželství je jednak velikým darem, ale také velikým projevem lásky.

Pokud chceme vědět, jaký charakter má mít láska mezi manželi podle Ef 5, tak se jedná o nesobeckou lásku, ve které se pro toho druhého rozhodujeme. Nejedná se pouze o citové vzplanutí, a proto není závislá na skutcích, vzhledu, sympatiích apod. V této lásce se stavíme na druhé místo, čímž vyjadřujeme, že naše zájmy a potřeby nejsou těmi nejdůležitějšími. J. Krivohlavý popisuje „lásku *agapé* jako čin vůle, která překračuje vlastní sebestřednost, egocentrismus, egoismus a narcismus. Manželé, kteří se milují takovou láskou se snaží vyčíst z očí druhého to, co by mu dělalo radost, a podle toho jednají.“¹⁹⁸ Radost a útěcha toho druhého jsou tedy jejím motorem, nikoli očekávaná odměna ve formě toho, že ten druhý nás proto začne víc milovat, obdivovat apod. V tomto pojetí má láska partnera povahu daru, který se dobrovolně odevzdává tomu druhému. Láska nám také dovoluje vidět v partnerovi člověka s jeho chybami a v případě nutnosti je umět odpustit. Tato láska má navíc trvalý charakter.

Nádherný popis lásky *agapé* vidíme také v 1K 13, která by zároveň mohla sloužit i jako její definice. Charakterem této lásky se ukazuje být nesobeckost, která nemá před sebou svůj vlastní prospěch, nýbrž hledí na toho druhého. Pravá láska umí dávat a neptá se, co za to.¹⁹⁹ Podle toho, jak je nám znám Ježíš Kristus z evangelijní zprávy, mohli bychom říci, že apoštol Pavel těmito verši popisuje samotný Ježíšův charakter. Podle bible je Bůh láska a v Ježíšovi se ukázala nám (1J 4,7n.16).

Jestliže jsme tedy prostřednictvím textu v Ef 5 Pavlem vybízeni k obětavé lásce *agapé*, ve které máme napodobovat samotného Ježíše, pak tím myslí právě toto všechno. A i když Pavlův příkaz míří primárně k mužům, osobně jsem přesvědčen, že tato láska by měla být vzájemná mezi manželi. Dá se tak odvodit např. z obecnějšího popisu lásky z 1K 13, která je adresována všem. Pakliže ovšem přijmeme fakt, že Bůh stvořil muže a ženu s jedinečnými vlastnostmi a odlišnostmi, tak jejich projevy lásky *agapé* budou zřejmě jiné. Je proto nutné, aby manželé byli sobě naprosto otevření a učili se poznávat jeden druhého.

V lásce *agapé* se tak partneri zavazují konat pro druhého to nejlepší, co dokážou. Bible proto manžele k této lásce vybízí, aby ji žili s jejími duchovními dimenzemi a vyjadřovali

---

¹⁹⁸ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*, s. 84

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 84

ji emocionálními a fyzickými prostředky. V takovém prostředí může manželství oboustranně jen vzkvétat.²⁰⁰

Tyto popisy lásky korespondují s tím, co L. a L. Parrotovi nazývají „trojúhelníkem lásky“, který je tvořen vášní, důvěrou a závazkem. Vášně v tomto trojúhelníku vyjadřuje smyslovou a sexuální stránku, pro které jsou charakteristické fyzické touhy, projevy náklonnosti apod. Citovou stránkou trojúhelníku je pak důvěra, která dovoluje manželskému páru se stát tím, čemu bible říká „jedno tělo“. Pokud by manželé nezakoušeli důvěrnou blízkost, která dovoluje něco jako mezi přáteli se na sebe spolehnout, vzájemně se přijímat takové, jací jsou, paradoxně prožijí život izolovaně a v osamělosti, i když budou spolu sdílet jednu domácnost. Třetí stranou je pak závazek neboli oddanost, kterou si manželé slibují u oltáře.²⁰¹ Dejme tomu, že předešlé dvě strany v sobě slučují všechny citové projevy lásky, které jsem popisoval, závazek pak vyjadřuje onu lásku *agapé*. V něm se totiž zavazují (rozhodují) milovat bezpodmínečně a nezávisle na změnách, které do manželství vstoupí.

I přesto, že každá strana trojúhelníku je velice důležitá a v každé etapě manželství by měl být poměr těchto stran co nejvíce vyvážen, tak právě na oddanost se klade zvláštní důraz. Závazek, slibující věrnost, lásku a úctu v dobách dobrých i zlých až do smrti, který si partneři u oltáře navzájem dávají, je oním prvkem poskytujícím manželství naději do budoucnosti. Nikdo z lidí neví, co se v životě přihodí, jaké události vstoupí do manželství a nakolik ho ovlivní. Manželství nemá příliš jistot, až na ty, které do něj vnášejí sami manželé svým slibem neboli svou osobní morálkou. Čím víc bude závazek zakotven ve vůli každého z nich a nebude jen prchavým vyjádřením společné zamilovanosti; čím víc bude implementován do každodenního života, tím snáze se bude také naplňovat právě v dobách zlých.

E. Wheat tento závazek nazývá „vzájemným zasvěcením“ a všímá si, že částečný problém mnohých rozvodů je právě v důsledku chybějící snahy o úplné vzájemné zasvěcení. V něm partneři vstupují do manželství s přesvědčením, že již z něho není cesty ven. V takto pojatém vztahu se budou oba dva snažit vložit do manželství to nejlepší, aby bylo úspěšné.²⁰²

---

²⁰⁰ WHEAT, Ed a OKES PERKINS Gloria. *Jde to vůbec?: Všechny manželské páry mohou žít v lásce!*, s. 60

²⁰¹ PARROT, Les a PARROT Leslie L.. *Zachraňte své manželství: (jak předcházet zbytečným krizím)*, s. 26-27

²⁰² WHEAT, Ed a WHEAT Gaye. *Tajemství milování: o sexu pravdivě a otevřeně*, s. 27

8.2.2. Mravní hodnota poddanosti a úcty

V manželství založeném a rozvíjeném na nesobecké, ničím nepodmíněné lásce *agapé*, která dovoluje stavět druhého na první místo, přičemž si na něj nedělá nárok, a zároveň doplněném emocionálními projevy lásky, tak nebude problém, aby se objevovaly zbylé dva prvky, kterými jsou vzájemná poddanost a úcta. Ono totiž již samotné jednání, které v sobě láska *agapé* obsahuje, přirozeně dokazuje, že jeden druhého si váží a že se mu poddává. Poddanost a úcta se tak jeví jako přirozený důsledek aplikované lásky *agapé*, která není nedosažitelná, jak by se mohlo zdát, nýbrž je možné se jí učit, neboť se nezakládá v emocionalitě člověka, ale začíná v mysli a je podřízena vůli.²⁰³

Manželský život rozvíjený podle Ef 5, kde se jeho členové mají navzájem v úctě (v tom druhém vidí subjekt lásky se svými potřebami)²⁰⁴, milují se láskou *agapé* a žijí v poddanosti, by se také dal nazvat svazkem, ve kterém si manželé navzájem slouží. Pavlem mířená slova, ať k ženám o podřízenosti manželům, tak manželům lásce ke svým manželkám, se dají vnímat jako silné výzvy ke zřeknutí se vlastních zájmů, a minimálně v příkazu o poddanosti, vzbuzují kontroverzní emoce. Pokud ovšem manželský pár aplikuje výše uvedené principy a přibližuje se tak co nejvíce biblickému modelu manželského života, pak v srdci každého z nich bude růst pokora, a zároveň se bude vytrácet pýcha a svéhlavost. Pokora nám umožní si druhých vážit (mít je v úctě) a považovat jejich zájmy za důležitější než naše vlastní. Neznamená to však, že bychom těmito postoji podhodnocovali vlastní osobu.²⁰⁵ Mohli bychom se tak opět obrátit na apoštola Pavla, který v listu do Filip představuje Krista jako vzor pokorného života, ke kterému nás vybízí (Fp 2,3b-5a). Na jeho příkladu jde vidět, že pokora neznamená ztrátu vlastní hodnoty, spíše naopak, ale především mu umožnila sloužit druhým tím, že si jich vážil a byl schopný naplnit jejich potřeby.

Manželé, kteří si tímto pokorným způsobem navzájem slouží, vyjadřují postoj poddanosti, ve kterém si váží svého protějšku natolik, že jsou schopní upozadit sebe na úkor druhého. A pokud takto jednájí oba partneři, potom ani jeden není v ničem ve vztahu ochuzován nebo na něčem krácen, a tak mohou spolu prožívat radostné a šťastné

---

²⁰³ WHEAT, Ed a WHEAT Gaye. *Tajemství milování: o sexu pravdivě a otevřeně*, s. 29

²⁰⁴ J. Křivohlavý hovoří o schopnosti vidět člověka takového, jakým doopravdy je, neboli vidět jeho vlastní jádro osobnosti. Úcta, kterou tak máme vůči svému protějšku, nám dovolí ho milovat hluboce i s jeho morálními hodnotami, tedy naprosto celého, ne pouze povrchně. Srov. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*, s. 88

²⁰⁵ KELLER, Timothy J. a KELLER Kathy. *Smysl manželství*, s. 47-49

manželství. Avšak i takovým manželstvím se životní krize nevyhnou. Pokud ovšem budou stát na hodnotách obětavé lásky, poddanosti a úcty, pak je mohou snáze překonat.

8.3. Proč je stále lepší žít v manželství než bez něj

Jelikož zastávám názor o důležitosti a nenahraditelnosti manželské instituce, chtěl bych se v této kapitole věnovat výhodám manželství a objasněním důvodů, proč je lepší do něj vstupovat než žít mimo něj.

V různých debatách a článcích o významu manželství se můžeme dočíst o tom, jak se lidé zdráhají vstoupit do manželství např. proto, že nepotřebují mít tzv. „papír na lásku“ a svatbu považují za zbytečnou formalitu. Je samozřejmé, že žádný papír nezaručí šťastné manželství, to z něho dělají lidé, kteří ho zakládají, ale onen „papír“ včetně samotného svatebního rituálu, jak se zdá, má i přesto svůj mimořádně důležitý psychologický význam. P. Šmolka hovoří o tom, že především slouží páru si uvědomit vážnost jejich vztahu, která napomáhá k trvalosti společného života.²⁰⁶ V nahlas vyřčeném slibu před svědky dávají svému okolí najevo, že se jeden pro druhého rozhodují a že od této chvíle budou kráčet životem jako nerozlučitelná jednotka. Z volného vztahu se stává manželské pouto, kterým deklarují společností celoživotní projekt.

Manželství má také tendence udržet pár déle spolu díky rozvodové bariéře, která jim v případě manželské krize poskytuje potřebný prostor k jejímu vyřešení. V nesezdaném soužití tato rozvodová bariéra naprosto chybí, a proto mnohdy stačí velice málo (hádky, kdy v afektu jeden odejde apod.) a vše se může rychle sesypat. Manželství může být proto jistou pojistkou ukvapených konců.²⁰⁷ Na poli partnerství tak dochází k jistému paradoxu, kdy si lidé obecně přejí a vyhledávají trvalý vztah, přičemž zakládají volné svazky, které jsou statisticky náchylnější ke svému rozpadu. Obecně menší formu rodinné stability, kterou nesezdaná soužití představují, tak potvrzují nejen naše výzkumy, ale i ty zahraniční.²⁰⁸

Řádná manželství s trvalým charakterem oproti rodinám s jedním rodičem mají také své nesporné výhody pro narozené potomky. Úplná rodina jim je schopna poskytnout stabilnější rodinné zázemí a emocionální jistotu. I přesto, že se objevují studie s tendencemi dokázat, že i v rodině s jedním rodičem mohou dosáhnout kvalitního přizpůsobení a životní spokojenosti,²⁰⁹ které nechci rozporovat, jsem přesto přesvědčen,

---

²⁰⁶ ŠMOLKA, Petr a MACH Jan. *Manželská a rodinná trápení*, s. 45

²⁰⁷ ŠMOLKA, Petr. *Muž a žena - návod k použití*, s. 36

²⁰⁸ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, s. 273

²⁰⁹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 130

že v úplné rodině se těchto cílů dá dosáhnout snadněji. I když připouštím, že otcovský prvek může dítěti nahradit jiný muž z jeho okolí, stojím na názoru, že ne v úplné míře. Pokud otec plní svou otcovskou roli, pak je dítěti stále na blízku, dítě má před očima vzor, a to ne jenom jako otce, nýbrž mu stojí vzorem i ve vztahu k jeho matce. Samozřejmě, že naprostý ideál úplné rodiny nikdy asi nenajdeme. Vždy se budeme potýkat s určitou mírou různých osobnostních nedostatků, které se budou promítat do vývoje dítěte, ale i tak má tento typ rodiny svůj stálý a nezaměnitelný význam. Uvádí se dokonce při porovnání s tradičním typem rodiny, že nesezdaná soužití jsou schopna jen zřídka nahradit dětem emocionální jistotu a pevné rodinné zázemí.²¹⁰

I. Možný se v souvislosti s rodičovstvím také zmiňuje o nepříjemných skutečnostech, které doprovází děti narozené mimo manželství, jak u svobodného mateřství, tak u mimomanželské plodnosti. Děti neprovdaných matek mívají v průměru nižší porodní hmotnost a ve větší míře dochází k jejich úmrtí při porodu než u provdaných matek. Příčinou mohou být horší životní návyky a celkově rizikový styl života. Je také zjištěno, že rozvedení muži cítí větší závazek ke svým dětem, které se jim v manželství narodily než neženatí otcové po rozchodu; ti o ně projevovali vlažnější zájem.²¹¹

Co se týče rodinné struktury a přehledných rodinných vztahů, má opět řádné manželství navrch. V případě nesezdaného soužití rodiče v budoucnu čeká vysvětlování vzájemného vztahu s partnerem a je otázkou, jak se s tím děti dokáží vyrovnat.²¹² Nehledě na to, že rodinná struktura je potom nejasná a vztahy mezi rodinnými příslušníky mnohdy komplikované. Celá situace se bude problematizovat a začne být nepřehledná ve chvíli rozbití původní rodiny, a když oba partneři znovu utvoří nové svazky, ať volné či řádně sezdané (někteří se rozvedou dokonce i opakovaně), ale v každém případě s dětmi nových partnerů z předchozího vztahu. Tyto děti pak budou žít v nejrůznějších fázích: „mohou žít samy s matkou, v péči babičky, v nové domácnosti vytvořené kolem matky, na návštěvě u znovu ženatého otce, budou vychovávány chvíli jen samy, chvíli s nevlastními sourozenci nebo dítětem z předchozího svazku nového partnera rodiče, u něhož žijí apod.“²¹³ Až samy tyto děti vyrostou v dospělé jedince a začnou zakládat vlastní rodiny, mnohým z nich budou chybět rodinné kořeny a jakási kontinuita. Pakliže se u nich budou objevovat podobné vzorce chování jako u jejich rodičů, pak to stejné bohužel předají

---

²¹⁰ MOŽNÝ, Ivo: *Rodina a společnost*, s. 273

²¹¹ Tamtéž, s. 272, 273

²¹² ŠMOLKA, Petr a MACH Jan: *Manželská a rodinná trápení*, s. 45

²¹³ SULLEROT, Evelyne: *Krize rodiny*, s. 58

i svým dětem. Celkově smutný obrázek pak doplňují představy o tom, jak se z této generace stávají osamělí nebo několikrát rozvedení a znovu ženatí prarodiče, kteří nebudou schopni poskytnout „pevný domov“. Z tohoto jasně vyplývá výhoda stabilního manželství, ve kterém člověk přesně ví, do jaké rodinné struktury náleží, což je důležité především pro děti, které tak snáze v tomto prostředí nacházejí svou vlastní rodinnou identitu.²¹⁴

V neposlední řadě bych rád uvedl několik myšlenek amerického pastora T. Kellera, který se ve svém profesním životě věnuje jak mladým „svobodným“ lidem, tak rodinám a který uvádí velice pozitivní vliv manželství v mnoha směrech. Například říká, že manželství má sílu proměňovat člověka jako žádná jiná forma společenství. Statistiky ukazují, jak se právě manželé navzájem vedou k osobní odpovědnosti a kázni. Jelikož sdílí společnou domácnost, jeden na druhého vytváří tlak, aby spořili, investovali či odložili některé své osobní požitky atd. To se potom také udává jako jeden z důvodů vyšších příjmů. Výzkumy tak potvrzují ekonomické výhody manželství. T. Keller se zmiňuje o průzkumu z r. 1992, který zjistil, že ženatí muži vydělávali o 10 až 40 procent více než svobodní kolegové s obdobným vzděláním a pracovní zkušeností. Je možné si to vykládat tím, že manželé se cítí fyzicky i duševně zdravěji.

Z dalších výhod manželství pak zmiňuje např. emocionální vazby, které pomáhají člověku lépe se vyrovnat s životními těžkostmi, nemocemi nebo zklamáním. Výzkumy v oblasti prospěšnosti manželství dále potvrzují to, že lidé v manželství vykazují větší míru spokojenosti se svým životem oproti těm, co se rozhodli žít sami nebo rozvedeným, anebo těm, co žijí v nesezdaném svazku. Silně kladný vliv má také na děti to, že vyrůstaly v úplných rodinách. Ty později ve svém životě dosahovaly dvakrát až třikrát častěji pozitivních výsledků než ti, kdo takto nevyrostali.²¹⁵

I přesto, že jsem zde nedokázal vyjmenovat všechny kladné stránky manželství, obecně nás tato i jiná fakta postupně přivádějí k závěru o jeho prospěšnosti jak pro manžele, tak pro děti i celou společnost. Rozhodně si tím nenasazují růžové brýle a nezavírají oči před těžkostmi, kterými manželé v rodinách procházejí. Ovšem i přes to všechno zastávám názor, že nemohou převážit pozitiva, které řádné manželství s sebou přináší a že v konečném důsledku manželství přispívá lidské životní pohodě.

Nakonec pro věřící lidi má manželství kromě všech výše zmíněných výhod ještě další velice hluboký význam. Každý křesťan, který bere Boží ustanovení v bibli vážně, ví, že

---

²¹⁴ SULLEROT, Evelyne: *Krise rodiny*, s. 59

²¹⁵ KELLER, Timothy J. a KELLER Kathy. *Smysl manželství*, s. 21-23. 34

pokud nepřijme dar celibátu, je Bohem povolán právě do manželského svazku, který pro něj představuje víc než jen zákonnou formu soužití za účelem zplození a výchovy potomků. Znamená pro něj především cestu k osobní svatosti. V něm se každý z manželů učí milovat druhého navzdory jeho nedokonalostem a nedostatkům bezpodmínečnou láskou, v čemž mu je Kristovo milování církve vzorem (Ef 5,25); považovat ostatní členy rodiny za přednější a stavět jejich zájmy a potřeby před ty svoje. Manželství tak napomáhá věřícímu stávat se lepším. Tyto postoje nakonec odráží samotné jádro evangelia, ve kterém Bůh Otec dává svého Syna Ježíše za záchranu lidí.

Prostřednictvím manželské lásky tak Bůh Otec hovoří ke svým dětem (lidem) ohledně svých záměrů, ukazuje na svůj plán s člověkem (lidstvem) i na svou lásku k nim. Bůh nás povolal do manželství a vybral si ho právě proto, aby nám prozradil svůj konečný záměr s lidmi. V manželství se tak zrcadlí neskonalá láska Boha k jeho stvoření, které nikdy neopustí.

Závěr

Tato práce, jejímž zkoumaným předmětem je současná rodina, měla za úkol nalézt odpověď na otázku: „Proč by mělo být společenství muže a ženy (manželské a rodinné) trvalé a institucionalizované a jaké jsou pro to podmínky v současném světě?“ Východiskem pro nalezení odpovědi mi byla bible, ve které jsem se zabýval pasážemi o rodině.

Na pozadí veškerých biblických výpovědí o manželství stojí v první řadě jeho pozitivní hodnocení Bohem, jak odkrývají hned první kapitoly Genesis. Jejich prostřednictvím chápeme, že člověk byl povolán do vztahu, přičemž manželství představuje jeho nejhlubší formu. Následující zkoumání biblických pasáží ukázalo, že rodina byla základní jednotkou společnosti a hrála v židovské kultuře zásadní roli, neboť se jejím prostřednictvím předávala víra a utužovala se národní identita. Manželství, na jehož základě se rodina zakládala, se pak těšilo zvláštní úctě. V podobě uzavírání manželství nás bible staví před vzor samotného Boha, který vchází do smluvního vztahu s Izraelem na hoře Sinaj, jenž se připodobňuje manželské smlouvě. Její charakter je trvalý, jak to chápeme z prorocké tradice, která zobrazuje věrného Boha manžela své manželce Izraeli i přesto, že ona mu je nevěrná. K manželské jednotě a její nerozlučitelnosti dále jasně vyzývá Ježíš v rozhovorech s farizeji a stejně tak společně k věrnosti, úctě a vzájemné lásce jsou posluchači vybízeni i apoštolem Pavlem.

I když bible chápe manželství jako nerozlučitelné pouto, přesto umožňovala muži se se svou ženou rozvést, a to vystavením rozlukového listu (Dt 24). Ježíš však k této skutečnosti doplňuje, že pokud by k tomu přece jen mělo dojít, tak jen z vážných důvodů, takových, které svým charakterem ničí manželskou jednotu. Rozvodový list neměl vést ke zlehčování manželské instituce, ani nabádat k rozvodům, nýbrž poskytoval ženě ochranu před těžkým osudem, ve kterém se bez muže ocitla tím, že ji znovu umožňoval se vdát. Z novozákoní zprávy tak jasně zaznívá, že jakmile se věrnost, láska a úcta stanou manželským standardem, nebudou mít manželé zapotřebí se rozvádět. Biblická zpráva nakonec ukazuje na vzájemnou spolupráci muže a ženy na manželském „štěstí“, kteří ve své rozdílnosti tvoří jeden „dokonalý“ celek.

Pokud bychom tedy promýšleli manželství pohledem bible a ukázali na Bohem chtěné ideály v něm, tak ho spatřujeme jako nerozlučitelný svazek, jehož se Bůh stává sám garantem. Manželství vzniká na základě smlouvy a je tedy institucionalizováno. Jiné alternativy, které by jakýmkoli způsobem nahrazovaly manželský svazek a rodinu, bible

nepředkládá. Manželství je založeno a udržováno především na správné manželské etice, jež vychází z principu rovnosti.

Druhá část otázky společně se stanovenými cíli, že řádně sezdané manželství má jednak silnější předpoklady pro svou trvalost, a dále že je stále tou nejlepší formou rodinného života, byly potvrzeny na základě uváděných empirických dat týkajících se manželství. Z uváděného dotazníku veřejného mínění zaznívá, že stále drtivá většina Čechů považuje rodinu založenou na řádně sezdaném manželství za jednu z nejdůležitějších hodnot a za nejpříjemnější formu partnerského soužití společně s hodnotou v něm zplodit děti, i když k nim (sňatkům) nakonec ne u všech dojde. Setkáváme se tak i s alternativou „manželství“, tzv. „na zkoušku (neboli bez papíru)“, které partneři volí, mimo jiné také proto, aby zvýšili své šance na trvalost společného života. Jak ale vyplývá z českých i zahraničních výzkumů, tak tyto formy partnerského soužití jsou naopak náchylnější ke svému rozpadu, čímž paradoxně přispívají ke kladnému hodnocení řádně sezdaných manželství. Právě onen „papír“, na jehož základě manželství vzniká a který je doprovázen slibem věrnosti, je pro partnery velice důležitý. Navzájem si jím manželé potvrzují, že to spolu myslí vážně, zavazují se i směrem ke společnosti, čímž dávají najevo, že jejich vztah již není čistě soukromou záležitostí, a navíc představuje přirozenou pojistku proti unáhleným rozvodům. I přesto, že dochází k rozvodům i u manželských rodin, se právě u nich setkáváme se silnějšími prvky vedoucími k zachování jejich vztahu oproti nesezdanému typu soužití.

To, že jsou řádná manželství s trvalým charakterem nejlepší formou rodinného života a přispívají tak k větší životní pohodě, nakonec potvrzují psychologické a sociologické studie, když popisují řadu negativních vlivů (socio-ekonomických i zdravotních), které doprovázejí všechny členy rodiny při rozvodu, předně děti, a to jakéhokoli věku. Naopak potvrzují pozitivní vliv na zdravý vývoj dětí, když na ně v rodině působí otec i matka současně. Nejde ovšem pouze o přítomnost obou rodičů v jejich životě, ale o to, že pro ně společně vytvářejí zdravější rodinné prostředí, ve kterém se cítí dobře a bezpečně. Tyto rodiny za další poskytují lepší orientaci svým členům, neboť jim nabízejí pevné rodinné struktury, což silně přispívá k uvědomování si vlastní identity.

Nakonec ke všem výše zmíněným faktorům, které mají pozitivní vliv na manželství, přispívá i víra v Boha, která, když se objevuje u obou partnerů, je dalším silným motivačním prvkem vedoucím k jeho trvalosti. Věřící manželé, kteří přistupují k biblickým výpovědím závazně, chápou manželský vztah jako poslání od Boha. Vidí v něm odraz Boží lásky a jsou prostřednictvím bible vybízeni se této lásce učit. Jakou má

tato láska podobu, lze vidět na samotném vztahu Ježíše k církvi, jak ji představuje apoštol Pavel ve svých domácích řádech. V jejím základu stojí láska *agapé*, která se vyznačuje bezpodmínečností, nesobeckostí, úctou, pokorným jednáním, obětavostí pro druhého a uměním odpouštět chyby. Tato podoba lásky je bezpochyby pro trvalost manželství velice důležitou a vzácnou a především dosažitelnou, jelikož se nezakládá na emocionalitě, ale ve vůli se pro ni člověk rozhoduje. Z manželství postaveného na lásce *agapé* se stává nádherný svazek, jemuž je fungující a zdravá rodina odměnou.

Seznam použitých zkratk

AC = Apoštolská církev

AoG = Assemblies of God

CVVM = Centrum pro výzkum veřejného mínění

CIC = Kodex kanonického práva

ČEP = Český ekumenický překlad

ČSP = Český studijní překlad

ČSÚ, CZSO = Český statistický úřad

KKC = Katechismus katolické církve

Prameny

Apoštolská církev. *Rozvod a vstup do nového manželství* [online]. 22. 12. 2011 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://apostolskacirkev.cz/136-rozvod-a-vstup-do-noveho-manzelstvi>

ARISTOTELÉS. *Politika*. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 12. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001.

Český statistický úřad. *Rozvodovost* [online]. Praha, 2005 [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536812/07.pdf/d37f825e-f013-464b-89e1-54dc3be23cc5?version=1.0>

Český statistický úřad. *Sňatky a rozvody v letech 1950-2018* [online]. 25.06.2019 [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatky-a-rozvody-1950-2018>

Český statistický úřad. *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2018* [online]. 24.06.2019 [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2018>

Český statistický úřad. *Vybrané demografické údaje (1989-2018)* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/91917750/32018119_0101.pdf/56466c1e-b7db-4ad2-bbbe-55540346e3fc?version=1.2

Is.muni.cz. *Kodex kanonického práva: Codex iuris canonici (CIC)* [online]. Praha: Zvon, 1993, 1983 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1422/jaro2018/MVV19468K/um/CIC-1983CZ-Zednicek.pdf>

PILECKÁ, Jarmila. *Postoje českých občanů k manželství a rodině. Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2017 [cit. 2019-11-22]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2177/f9/ov170320.pdf

RABUŠIC, Ladislav a Beatrice-Elena CHROMKOVÁ MANEA. *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017: Pramenná publikace European Values Study. Muni space* [pdf]. Brno: Munipress, 2018 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1002>

RadioVaticana.cz. *Amoris Laetitia* [online]. 2016 [cit. 2017-08-04]. Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=23543>

SOUKUP, P. Emilián. *Theologická summa: Spisy sv. Tomáše Akvinského* [online]. Olomouc, 1937 [cit. 2017-08-04]. Dostupné z: http://www.izidor.cz/wp-content/uploads/summa_1.pdf

Truechristianity.info. *Katechismus katolické církve (KKC)* [online]. Praha: Zvon, 2000 [cit. 2019-06-23]. Dostupné z: https://www.truechristianity.info/cz/katechismus_katolicke_cirkve/katechismus_katolicke_cirkve_download.php

Zákon č. 89/2012 Sb. *Rodinné právo: Zákon občanský zákoník*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

Literatura

BIČ, Miloš. *Svíce nohám mým: hrst podnětů k zamyšlení nad Starým zákonem*. Praha: Evangelická církev metodistická, 1992.

BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona I*. Praha: Kalich v Ústředním církevním nakladatelství, 1989.

BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*. 2. vydání. Praha: Kalich, 1983.

BIČ, Miloš. *Při řekách babylónských: dějiny a kultura starověkých říší Předního Orientu*. Praha: Vyšehrad, 1990.

BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Teologie (Karmelitánské nakladatelství).

BUBAN, Milan. *Manželství a rodina v biblické perspektivě: Výklad Efezským 5,21-6,9*. In: *Theologia vitae: časopis sdružení evangelikálních teologů*. Praha: Sdružení evangelikálních teologů, 2008, s. 15-20.

COHEN, Abraham. *Talmud: (pro každého): historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Praha: Sefer ve spolupráci s European Jewish Publication Society, 2006. Judaika.

DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Ilustroval PRCHAL Tomáš, přeložil KOŽELUHOVÁ Alena. Praha: Návrat domů, 1996.

DRÁPAL, Dan. *Emancipace žen v církvi?*. Praha: Návrat domů, c2003.

DUBOVSKÝ, Peter. *Genesis: Komentáře k Starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008.

DUBOVSKÝ, Peter. *Exodus: Komentáře k Starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2013.

FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR).

HELLER, Jan a SUCHÁ Ema, ed. *Hlubinné vrty: rozbor biblických statí a pojmů*. Praha: Kalich, 2008.

HORYNA, Břetislav a PAVLINCOVÁ Helena, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a rozš. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003.

HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*. Albrechtice: Křesťanský život, c2001.

HOŠEK, Radislav, ed. *Aurelius Augustinus: Říman, člověk, světec*. Praha: Vyšehrad, 2000.

CHAN, By Simon a Developed in cooperation with the ICI University STAFF. *Člověk a hřích: samostatná studijní učebnice*. 2nd ed. Irving, Tex: ICI University Press, 1997.

JAKOUBKOVÁ, Alena, ed. *Encyklopedie bible*. Praha: Knižní klub, 1997.

KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997.

KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible*. Přeložil KEMPNÁ Zuzana. Albrechtice: Křesťanský život, [2018].

KELLER, Timothy J. a KELLER Kathy. *Smysl manželství*. 2014. Praha: Biblion, 2014.

KOZEL, Jan. *Biblická archeologie: Učební text pro studující církevních středních škol*. 1992. Brno: Vlastním nákladem, 1992.

Kompendium sociální nauky církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*. Vyd. 2., V KNA 1., rozš. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Malý duchovní život.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. České katolické biblické dílo.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář.

LOUCKÁ, Pavla, TRAPKOVÁ Ludmila a CHVÁLA Vladislav. *Žena a muž v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2014.

MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, c2013.

MACDONALD, William. *Biblický komentář k Novému zákonu*. Přeložil INDRÁKOVÁ Marie. Brno: Křesťanské sbory, 2015.

MACDONALD, William a [Z ANGL.] PŘEL. PALA Tomáš. *První list Korintským: Úvahy*. Ostrava: Křesťanské sbory v Československu, 1990.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele.

MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství).

MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2012.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie.

NEWMAN, Ja'akov a SIVAN Gavri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Dot. 1. vyd. Praha: Sefer, 1998. Judaika.

NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. Vydání druhé, upravené a doplněné. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

OPATRNÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. In: RYŠKOVÁ, Mireia. *Manželství a rodina z novozákonní perspektivy*. 1. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017, s. 23-62.

OPATRNÝ, Aleš. *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. In: ZEMAN, Josef. *Psychologické aspekty vzdálené přípravy na manželství v návaznosti na Familiaris Consortio*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017, s. 163-187.

ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korint'ánům*. Přeložil VOKOUN Jaroslav. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Malý stuttgartský komentář.

PARROTT, Les a PARROTT Leslie L. *Zachraňte své manželství: (jak předcházet zbytečným krizím)*. Praha: Návrat domů, 2004. Trendy.

PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999. Theologica (Vyšehrad).

POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. 2. vyd. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze, 2006. Český ekumenický komentář k Novému zákonu.

PŘIPRAVILA STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE. *Zákon: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*. Praha: Evang. Nakl, 1991.

- RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*. Praha: Vyšehrad, 1996.
- RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského: historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008.
- RYŠKOVÁ, Mireia .. [AJ.]. *Stručný úvod do Písma sv: Starý zákon*. 2. vyd. Praha: Scriptum, 1991.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.
- STRUPPE, Ursula. *Jak porozumět Bibli: úvod do Starého a Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 2000.
- SULLEROT, Evelyne. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1998.
- SZABO, Miloš. *Pojem a chápání nerozlučitelnosti manželství v západním a východním křesťanství. Teologické texty: Na cestě* [online]. 2014(1) [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-1/Pojem-a-chapani-nerozlucitelnosti-manzelstvi-v-zapadnim-a-vychodnim-krestanstvi.html>
- ŠMOLKA, Petr a MACH Jan. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008.
- ŠMOLKA, Petr. *Muž a žena - návod k použití*. Praha: Portál, 2004.
- TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, c2007.
- VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské: všeobecný úvod do Písma svatého*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
- WHEAT, Ed a OKES PERKINS Gloria. *Jde to vůbec?: Všechny manželské páry mohou žít v lásce!*. Třinec: Biblos, 1995.
- WHEAT, Ed a WHEAT Gaye. *Tajemství milování: o sexu pravdivě a otevřeně*. Praha: Návrat domů, c2000.
- WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry*. Přeložil PTÁČEK Lumír. Praha: Sborový dopis, 1997.
- WOJNAR, Bohuslav. *Co Bůh spojil, člověče nerozděluj: Biblický pohled na rozvod a opětovný vstup do manželství*. Český Těšín, 2014.
- WOJNAR, Bohuslav. *Mesiáš podle Matouše: Absolutní dokonalost - absolutní milost III. Život v Kristu*. Křesťanský život, 2016, 28(9), 17-21.
- ŽÁK, Vladislav. *Na počátku*. Praha: Evangelické nakl, 1990.

Internetové zdroje

JEŽEK, Martin. *Nemějte strach z předmanželské smlouvy*. In: *Finance.cz* [online]. 2019, 18.07.2019 [cit. 2019-07-18]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/525285-predmanzelska-smlouva/>

OVEČKA, Libor. Rec. KELLY Kevin T. *Rozvod a druhý sňatek. Tváří v tvář výzvě. I. Noble (překl.)*. Brno: CDK, 2012. 269 s. In: *AUC Theologica* [online]. 2013, s. 178-180 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <http://www.theologica.cz/index.php/theologica/article/view/78>

ŠŤASTNÁ, Anna. *Analýza: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. Demografie* [online]. 2005, 22.03. [cit. 2019-07-19]. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=28

WOJNAR, Bohuslav. *Poznámky ke kázání. Co Bůh spojil, člověče nerozděluj* [online]. 2018 [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: <http://www.kctesin.cz/kazani>

ŽÍDEK, Josef. *Nesnáze druhé mízy. Má cenu začínat znovu od nuly?*. In: *Lidovky.cz* [online]. 2015 [cit. 2019-08-05]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/nesnaze-druhe-mizy-ma-cenu-zacinat-znovu-od-nuly.A150127_163614_ln-zajimavosti_ape

Jiné zdroje

BENICKÁ, Žofia. *Překážky manželství v kodexech kanonického práva a v Kodexu kánonů východních církví*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, právnická fakulta, Katedra právních dějin. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.

SUTTROVÁ, Pavla. *Rozvodovost v evropském srovnání*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D.